

Komárom, 2019. szeptember 10-11. – Komárno, 10-11. september 2019

„TÍZ ÉVE EURÓ SZLOVÁKIÁBAN” SZEKCIÓ

SEKCIA „DESAŤ ROKOV EURA NA SLOVENSKU”

PADE

PALLAS ATHÉNÉ
DOMUS EDUCATIONIS
ALAPÍTVÁNY

A Selye János Egyetem 2019-es XI. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának
tanulmánykötete - „TÍZ ÉVE EURÓ SZLOVÁKIÁBAN” SZEKCIÓ

Zborník XI. medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho 2019 -
SEKCIA „DESAŤ ROKOV EURA NA SLOVENSKU”

Szerkesztő - Zostavovateľ:

Ing. Šeben Zoltán, PhD.

ISBN 978-80-8122-339-6

Selye János Egyetem – Univerzita J. Selyeho

PADE

PALLAS ATHÉNÉ
DOMUS EDUCATIONIS
ALAPÍTVÁNY

A Tíz éve euró megszervezését és a szekció kiadványának megjelenését a PALLAS ATHÉNÉ DOMUS EDUCATIONIS ALAPÍTVÁNY támogatja a „Modern, komplex és innovatív kutatási tevékenység a Selye János Egyetem Gazdaságtudományi Karán” c. projekt keretében.

ELŐSZÓ – PREDŠLOV

A komáromi Selye János Egyetem Dr. habil. PaedDr. Juhász György, PhD. rektor úr védnöksége alatt rendezi meg a XI. Nemzetközi Tudományos Konferenciáját. A konferencia 2019. szeptember 10–11-én kerül megrendezésre, helyszíne a SJE Konferencia-központja – Hradná 2, Komárno, Szlovákia. A rendezvény elsődleges célja az előző évfolyamokhoz hasonlóan hazai és a külföldi egyetemi oktatók és kutatók tudományos eredményeinek prezentálása. Elsősorban a humán tudományok, a társadalomtudományok, a neveléstudományok, a közgazdaságtan és a vállalatirányítás és a teológia területein tevékenykedő szakemberek számára nyit teret, továbbá az informatikai és az IKT tudományterület művelői számára, azonban részt vehetnek a rokon szakterületeken dolgozó kutatók is. A konferencia keretén belül lehetőség nyílik tapasztalat- és eszmecserére, új kapcsolatok kiépítésére és a kutatási programok és célok összehangolására. Az előadások anyagait ebben az évben is a résztvevők és a leadott tanulmányok nagy számának köszönhetően külön konferenciakötetekben adjuk ki a szekciók tudományágakba való besorolása szerint. A megjelent tanulmányok két független szakmai lektorálás után kerültek a kötetekbe. Az elfogadott publikációkat tartalmazó köteteket szabadon elérhetővé tesszük az interneten.

Komárom,
2019. 9. 5.
Bukor József

V dňoch 10–11. septembra 2019 sa koná pod záštitou Dr. habil. PaedDr. Györgya Juhásza, PhD., rektora Univerzity J. Selyeho XI. Medzinárodná vedecká konferencia UJS – 2019.

Miestom konania konferencie je Konferenčné Centrum UJS – Hradná 2, Komárno, Slovensko. Cieľom konferencie je vsúlade scieľmi predchádzajúcich ročníkov prezentácia výsledkov vedeckovýskumnej práce vedeckých a vedeckopedagogických pracovníkov univerzít z domova a zo zahraničia. Konferencia dá priestor predovšetkým pre odborníkov zaoberajúcich sa vednými oblasťami: humanitné vedy, spoločenské vedy, pedagogické vedy, ekonomické vedy a riadenie podniku, ďalej informatické vedy a IKT, ale vítaní sú aj účastníci z príbuzných vedných odborov. V rámci konferencie je priestor aj na aktívnu výmenu názorov a skúseností, na nadviazanie kontaktov a na zosúladenie spoločných vedeckovýskumných programov a cieľov. Jednotlivé príspevky aj tohto roku z dôvodu vysokého počtu prihlásených a veľkého množstva odovzdaných príspevkov sme zaradili do zborníkov podľa vedných odborov jednotlivých sekcií.

Do jednotlivých zborníkov boli zaradené iba príspevky, ktoré prešli dvoma nezávislými odbornými recenznými konaniami. Zborníky budú voľne dostupné na internete.

V Komárne,
5. 9. 2019
József Bukor

PROGRAMBIZOTTSÁG – PROGRAMOVÝ VÝBOR:

Elnök:

Dr. habil. PaedDr. **Juhász György**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Tagok:

Dr. habil. PaedDr. **Horváth Kinga**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

RNDr. **Csiba Peter**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Mgr. **Lévai Attila**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Dr. habil. **Cservák Csaba**, PhD.
Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest,
Magyarország

Prof. Dr. **Józsa Krisztián**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Dr. habil. **Kókai Nagy Viktor**
Debreceni Református Hittudományi Egyetem,
Debrecen, Magyarország

Prof. Dr. **Kolumbán Vilmos József**
Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Kolozsvár,
Románia

Prof. **Ormos Mihály**, PhD.

Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Prof. Dr. **Pukánszki Béla István**, DSc.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Prof. Dr. **Poór József**, DSc.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Prof. Dr. **Tóth Péter**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Dr. habil. **Vajda Barnabás**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Prof. RNDr. **Tóth János**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Prof. RNDr. **Kmet' Tibor**, CSc.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

Dr. habil. PhDr. **Liszka József**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

doc. RNDr. **Bukor József**, PhD.
Selye János Egyetem, Komárom, Szlovákia

SZERVEZŐBIZOTTSÁG - ORGANIZAČNÝ VÝBOR:

doc. RNDr. Bukor József, PhD.
Doc. Dr. univ. Csehi Ágota, PhD.
Dr.habil. PedDr. Nagy Melinda, PhD.
Dr. habil. Ing. Szókö István, PhD.
PhDr. Antalík Imrich, PhD.
Mgr. Görözdí Zsolt, PhD.
RNDr. Gubo Štefan, PhD.
Ing. Gyurián Norbert, PhD.
PhDr. Korcsmáros Enikő, PhD.
Ing. Šeben Zoltán, PhD.
Simon Szabolcs, PhD.
Bc. Hernády Adrienn

TARTALOMJEGYZÉK

ANTALÍK Imrich AZ EUR/HUF ÁRFOLYAM ALAKULÁSÁNAK HATÁSAI A SZLOVÁK-MAGYAR HATÁRTÉRSÉG TÁRSADALMI-GAZDASÁGI FOLYAMATAIRA – ÜZEMANYAG-TURIZMUS	6
Zsolt HORBULÁK AZ ÚT AZ EURÓIG. FELKÉSZÜLÉS, BEVEZETÉS ÉS TAPASZTALATOK CESTA K EURU. PRÍPRAVA, ZAVEDENIE A SKÚSENOSTI THE ROAD TO EURO. PREPARATION, INTRODUCTION, EXPERIENCES	16
Ádám KOVÁCS AZ EURÓ, MINT ÚJ FIZETŐESZKÖZ GAZDASÁGI HATÁSAI SZLOVÁKIÁRA NÉZVE	24
Renáta MACHOVÁ, Zoltán ŠEBEN, Enikő KORCSMÁROS, Lilla FEHÉR AZ EURÓPAI MONETÁRIS UNIÓ, AZ EURÓ 10 ÉVE, ÉS SZLOVÁKIA EURÓPA SZÍVÉBEN	35
Mgr. Adriana MEZEIOVÁ AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK HATÁSA A SZLOVÁK GAZDASÁGRA	42
SZEINER Zsuzsanna 10 ÉVE A SCHENGENI ÖVEZETBEN – VÁRAKOZÁSOK ÉS EREDMÉNYEK	52
Roderik VIRÁGH VPLYV ZAVEDENIA EURA NA INFORMAČNÉ SYSTÉMY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE THE INFLUENCE OF EURO INTRODUCTION ON INFORMATION SYSTEMS IN THE SLOVAK REPUBLIC	60
Tibor ZSIGMOND SZLOVÁKIA A KONVERGENCIAKRITÉRIUMOK TEKINTETÉBEN (2008-2018)	69

AZ EUR/HUF ÁRFOLYAM ALAKULÁSÁNAK HATÁSAI A SZLOVÁK-MAGYAR HATÁRTÉRSÉG TÁRSADALMI- GAZDASÁGI FOLYAMATAIRA – ÜZEMANYAG-TURIZMUS

ANTALÍK Imrich¹

ABSTRACT

The aim of the study is to examine and highlight a selected issue of the processes taking place in the Slovak-Hungarian border region. In the case of border processes and factor flows, their appearance, direction and intensity are always questionable. The study focused on the Slovak - Hungarian border region. The issue of the fuel tourism phenomenon in the selected region is one that the study focuses on more narrowly. The examined period is the last ten years 2009-2018. The study deals with the effects of the introduction of the euro in Slovakia and thus on the fuel tourism of the EURHUF exchange rate. Can the owners of diesel or gasoline vehicles in the countries of the region benefit from the frontier? The main purpose of the study is to answer this question.

KEYWORDS

shopping tourism, fuel tourism, EURHUF exchange rate, border, border region

BEVEZETŐ

A tanulmány célja, hogy megvizsgálja és rávilágítson a szlovák-magyar határtérségben zajló folyamatok közül egy kiválasztott kérdéskörre/folyamatra. A határ régióban zajló folyamatok/tényezőáramlások esetben kérdéses azok megjelenése iránya és intenzitása. A tanulmány fókuszába a szlovák – magyar határtérség került. A kiválasztott térség esetében az üzemanyagturizmus jelenségének kérdésköre az, amelyre a tanulmány szűkebben fókuszál. A vizsgált időperiódus az utolsó tíz év (2009-2019), s elsősorban arra vonatkozik, hogy az euro bevezetése, s így az EURHUF árfolyam alakulása milyen hatásokkal bírt a térségben zajló üzemanyag-turizmussal kapcsolatos folyamatokra. Vajon melyik ország dízel vagy a benzin üzemű gépjárműveinek tulajdonosai járhattak jól és milyen mértékben? A tanulmány fő célja, hogy választ adjon erre a kérdésre.

A vizsgálat kiindulópontját, egy még a 2015-ös esztendőben kialakított a határtérségben zajló állapotot és folyamatokat leíró és prezentáló modell áll. [1] Az anno a kis- és középvállalkozások versenyképességének kérdéskörének vizsgálatakor kialakított modell (1. ábra) jelen esetben általánosan, gazdasági szereplőkre alkalmazva kerül felhasználásra. A modell egy határ mentén elhelyezkedő térséget szemléltet (fekete téglalap). Egy ilyen térség alaphelyzetben két ország (A. és B. ország) határa mentén fekszik (zöld szaggatott vonal), s a határ különböző, Nemes Nagy [2] által ismertetett funkcióival (gátló funkció, szűrő-, ütköző-, kontaktuszóna) alakítja az áramlásokat és a kapcsolatokat, melyek Fleischer [3] munkájából kiindulva jelennek meg a modellben. Az áramlások és kapcsolatok a modellben szereplő térség esetében a következők:

1a) elkerülés: az egyik érintett országon belül megvalósuló áramlás/kapcsolat, amely elkerüli a határ menti térséget,

¹ PhDr. Antalík Imrich, PhD., Selye János Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Közgazdaságtan Tanszék, e-mail: antaliki@uj.sk

1b) elkerülés: mindkét országot, s így a határ menti térséget is elkerülő áramlás/kapcsolat,

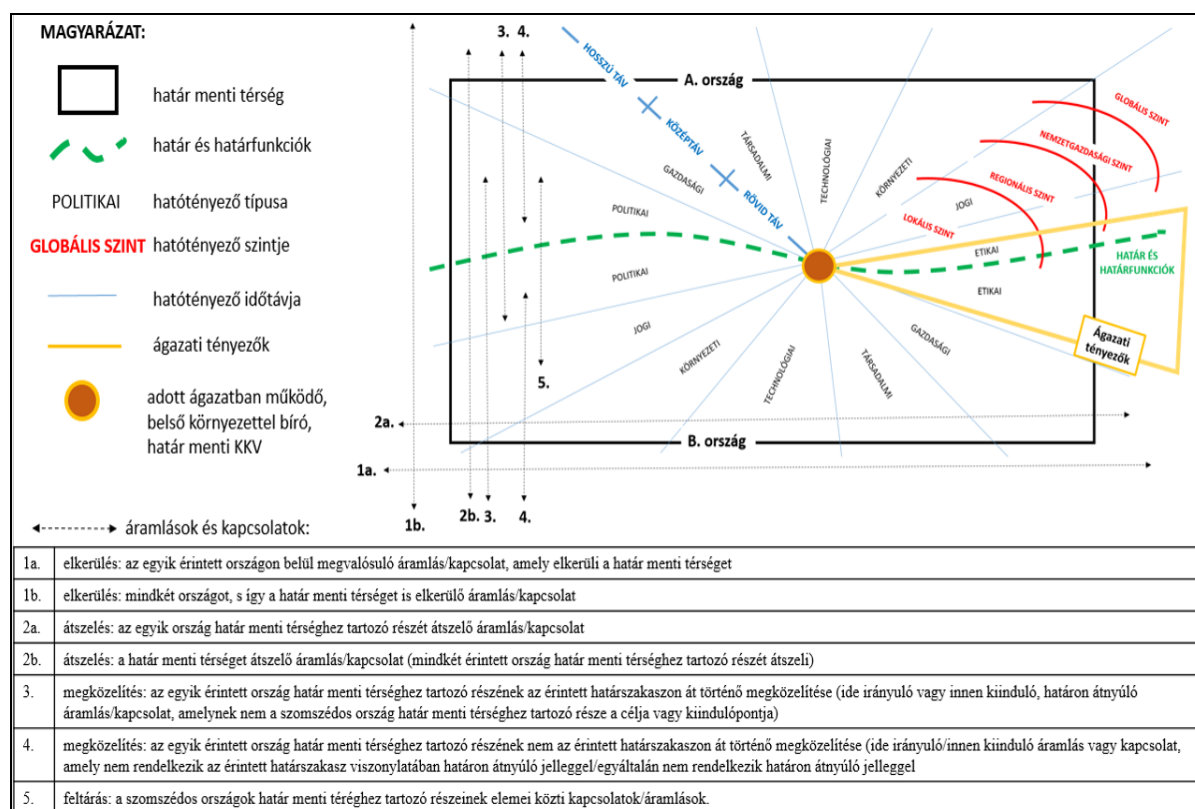
2a) átszelés: az egyik ország határ menti térséghez tartozó részét átszelő áramlás/kapcsolat,

2b) átszelés: a határ menti térséget átszelő áramlás/kapcsolat (mindkét érintett ország határ menti térséghez tartozó részét átszeli)

3) megközelítés: az egyik érintett ország határ menti térséghez tartozó részének az érintett határszakaszon át történő megközelítése (ide irányuló vagy innen kiinduló, határon átnyúló áramlás/kapcsolat, amelynek nem a szomszédos ország határ menti térséghez tartozó része a célja vagy kiindulópontja).

4) megközelítés: az egyik érintett ország határ menti térséghez tartozó részének nem az érintett határszakaszon át történő megközelítése (ide irányuló/innen kiinduló áramlás vagy kapcsolat, amely nem rendelkezik az érintett határszakasz viszonylatában határon átnyúló jelleggel, vagy egyáltalán nem rendelkezik határon átnyúló jelleggel),

5) feltárás: a szomszédos országok határ menti térséghez tartozó részeinek elemei közötti kapcsolatok/áramlások

1. ábra: A határ menti gazdasági szereplők mindennapjait befolyásoló külső környezeti tényezők modellje Forrás: saját szerkesztés [1]

A gazdasági szereplők mindennapjait így összességében a külső környezeti tényezők s ezek állapota (a határ mindkét oldalán), a határ által betöltött szerepek és esetlegesen a különböző térségben zajló tényezőáramlások által érintettek (befolyásolják őket vagy saját maguk generálják azokat).

A tanulmány a határtérségben zajló egyik ilyen áramlást, a bevásárló turizmust, s annak egy speciális kérdéskörét, az üzemanyag turizmust vizsgálja a szlovák-magyar hatértérségben.

Bevásárlóturizmus és üzemanyag-turizmus

Michalkó szerint az a turista, akinek a költési struktúrájában az áruvásárlásra fordított összeg a teljes költés legalább felét meghaladja, bevásárló turistának nevezhető. A bevásárlás lehet áruvásárlás vagy szolgáltatásvásárlás, szabadidős vásárlás vagy spontán vásárlás. Ha az utazáshoz kötődő áruvásárlás haszonszerzési célból történik, üzleti célú vásárlásról beszélünk. A hagyományos (üzleti) bevásárló utazást alapvetően 4 tényező indokolhatja (önmagában vagy együttesen) [4]:

- a turista egzisztenciális kényszere, amikor a külföldön beszerzett árut a hazai feketegazdaságban továbbértékesíti, és ebből tartja el családját, ill. kiegészítő jövedelemre tesz szert,
- a belföldi áruhiány, vagy egyes termékek szűkebb választéka következtében bizonyos árucikkek csak külföldön szerezhetők be,
- a belföldi és külföldi termékek árszínvonala között jelentős különbség van; ez lehet tartós, de kiválthatja egy szezonális leértékelés is,
- a minőségi, nemzetközileg széles körben ismert és elismert márkajelű, ill. kurrens termékek beszerzése.

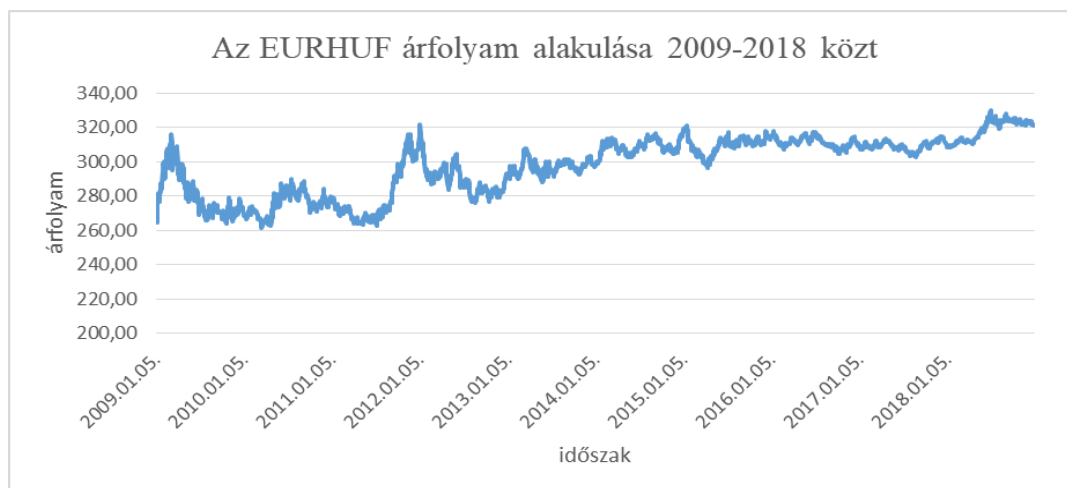
A bevásárlóturizmus intenzitása, iránya, a fogyasztók által vásárolt termékkör és a költségek nagysága a határ menti térségekben számos tényező függvénye. Ezek közül a legfontosabbak [5]:

- természetföldrajzi meghatározottságok és infrastrukturális kapcsolatok (domborzat, vízhálózat, útviszonyok),
- a településhálózat térkapcsolatainak jellege (regionális központok elhelyezkedése, határon átnyúló vonzáskörzetek) - ezeket részletesen taglalta tanulmányában pl. Székely [6]
- a két ország valutájának egymáshoz viszonyított árszínvonala, illetve ennek változása, ingadozása,
- a határ két oldalán elérhető termékek és szolgáltatások jellege és minősége közti különbség (elérhető márkák, speciális termékek),
- a termékeket és szolgáltatásokat terhelő adószintek közti különbségek (áfa-szint, jövedéki adók mértéke stb.).

Az üzemanyag-turizmus jelensége a mindennapi folyamatok egyik meghatározó jelensége a határtérségben de egyébiránt is, folyamatosan jelen van a sajtóhírekben. Az üzemanyag turizmus jelenségével az Európai Bizottság is foglalkozott, elsősorban a teherfuvarozás szempontjából, s a jelenség versenytorzító, környezetkárosító (megtett többletkilométerek), egyes országokban költségvetési bevételekiesést okozó hatásairól számolt be. [7] A szlovák—magyar határtérség ilyen irányú folyamatait a rendszerváltás után a 20. század kilencvenes éveiben a szlovák üzemanyagokat terhelő alacsonyabb adók miatt kialakuló árkülönbség miatt a magyarországi állampolgárok jártak át Szlovákiába tankolni. A szlovákiai adóemelések és a szlovák korona erősödése nyomán (lásd a következő alfejezetben) a magyarországi és szlovákiai üzemanyagárak közti jelentős árkülönbség megszűnt [8], majd mindezek következtében meg is fordult az üzemanyag-turizmus korábbi iránya, és tömegével jelentek meg szlovák rendszámú autók a magyarországi benzinkutaknál. [9]

A SKKHUF és az EURHUF árfolyam alakulása

Szlovákia Eurozónához történő csatlakozását megelőzően a SKKHUF (szlovák korona/magyar forint) alakulása 2008 december 31-ig befolyásolta a szlovákiai állampolgárok számára érzékelt magyarországi árakat. Az ezredfordulótól a szlovák korona mintegy 50%-al erősödött a forinttal szemben, köszönhetően a szlovákiai gyors gazdasági növekedésnek és az európai monetáris árfolyamrendszerhez (ERM II) való csatlakozásnak. A forint 2009. január 1-től az euró szlovákiai bevezetését követően az EURHUF árfolyam jelenti a kiindulási alapot. A vizsgált időszakban az EURHUF árfolyam jelentős emelkedésen esett át, a forint gyengült az euróval szemben, illetőleg magas volatilitással jellemezhető időszakok is megfigyelhetők.

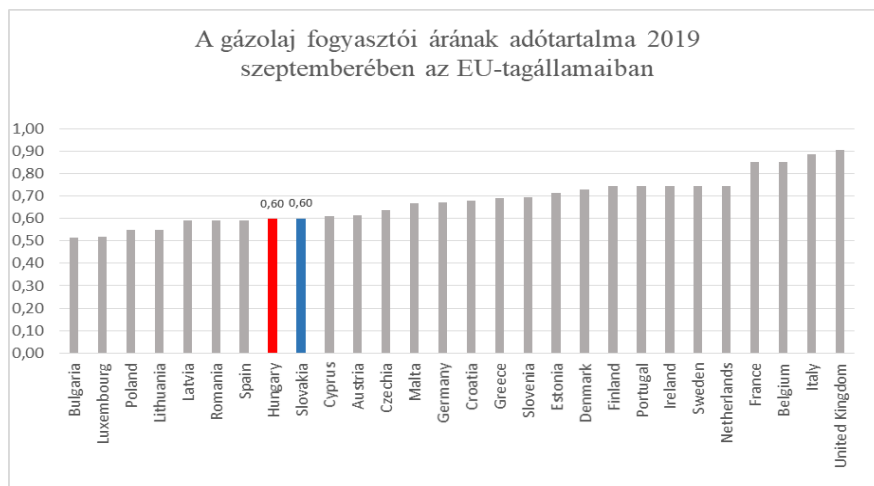
2. ábra. Az EURHUF árfolyam alakulása 2009-2018 közt.

Forrás: saját szerkesztés

A hirtelen, nagy mértékű árfolyamváltozások, mint például a 2009 január-március, vagy a 2011-2012 fordulóján bekövetkező hirtelen árfolyamemelkedés a szlovák-magyar határon át nyúló bevásárló turizmus számára 10-20%-os kedvezménnyel történő vásárlási lehetőséget jelentettek a szlovákiai fogyasztók számára. Az árfolyam alakulása a magyarországi fogyasztók szlovákiai vásárlásait tekintve kedvezőtlen a határon átnyúló bevásárló turizmus folyamatait tekintve.

Az üzemanyagok árképzése

Az üzemanyagok árának országonkénti eltérő képzése eltérést okozhat az észlelt fogyasztói ár nagyságában is. Jellemzően az országok közt a különböző jövedéki adó és hozzáadott-érték adó mértékek okozta különbségek okozzák az eltérő fogyasztói árakat, emellett még az előállítási költségek, ill. a kiskereskedelmi értékesítés költségei és árrese hatnak az árra.

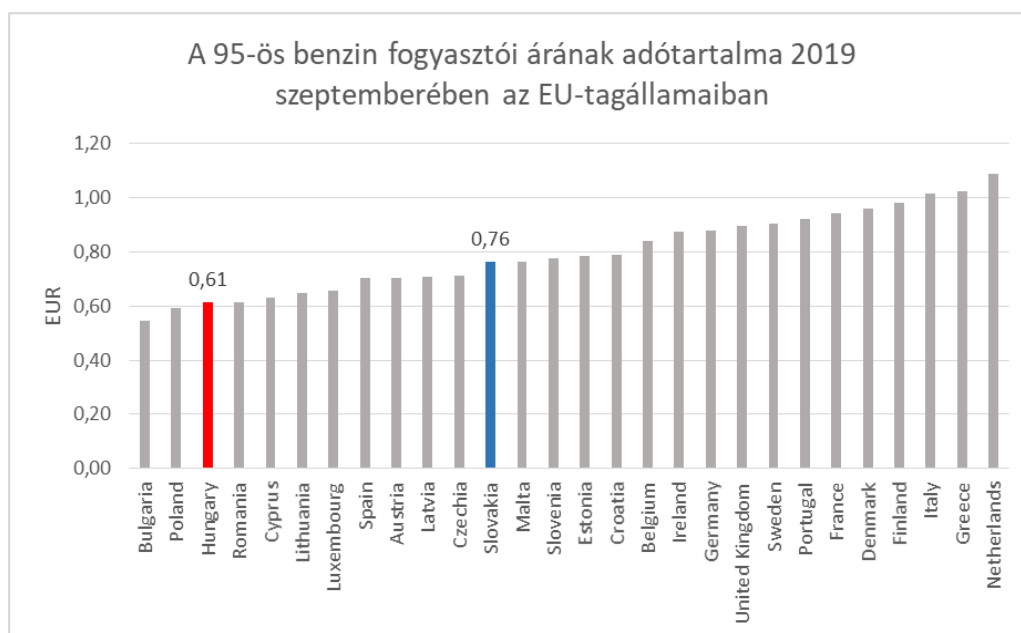

3. ábra. A gázolaj fogyasztói árának adótartalma az EU tagállamaiban (EUR, liter)

Forrás: saját szerkesztés

Az EU-tagállamokban Nagy-Britannia, Olaszország, Belgium és Franciaország esetében a legmagasabb az EUR-ban kifejezett gázolaj árához való hozzájárulás a különböző adók részéről. A vizsgált országokban - Szlovákia, Magyarország - ez hasonlóan alakul (0,6 EUR/l, hozzávetőlegesen az ár mintegy 51%-a mindkét országban).

A 95-ös benzin esetében a helyzet némileg eltérő, az élen Hollandia, Görögország és Olaszország találhatóak, Szlovákia a középmezőnyben (0,76 EUR/l, az ár mintegy 58%-a), míg Magyarország a legalacsonyabb adótartalommal bíró országnak számított (0,61 EUR/l, az ár mintegy 53%-a).

4. ábra. A 95-ös benzin fogyasztói árának adótartalma az EU tagállamaiban (EUR, liter).

forrás: saját szerkesztés

Összehasonlító elemzés

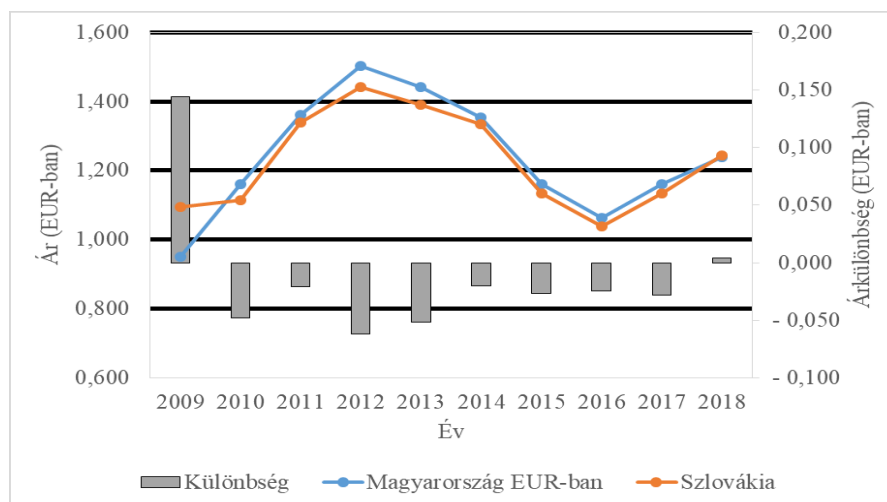
Az összehasonlító elemzés az üzemanyagok árainak vizsgálatával kezdődik. Az üzemanyagok árainak alakulását Szlovákiában és Magyarországon is egy közös pénznemben célszerű megadni. A választott pénznem az euró lett (amely indoka elsősorban, hogy egy

szlovákiai, a határregióban élő gazdasági szereplő szemszögéből kívántam elvégezni ez elemzést).

Az elemzés input adatai az alábbiak voltak:

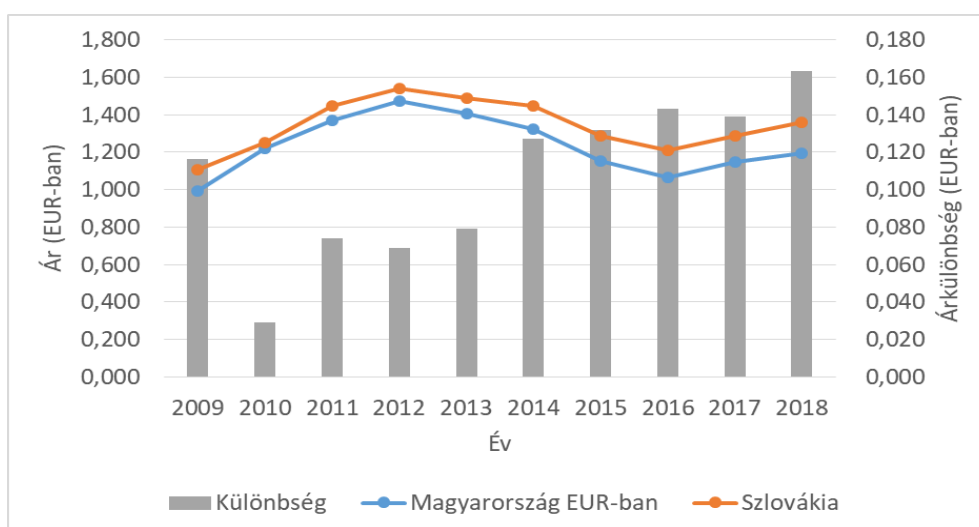
a) átlagos éves üzemanyag-árfolyamok a 95-ös oktánszámú benzín üzemanyag, illetve a dízel üzemanyag esetében [10], [11]

b) EUR/HUF árfolyam (MNB éves átlagos devizaárfolyamok) [12]

5. ábra. Gázolaj éves fogyasztói átlagárának és árkülönbségének alakulása Szlovákiában és Magyarországon 2009-2018 közt, liter, EUR-ban

A gázolaj esetében megfigyelhető volt, hogy az utolsó tíz esztendőben az árfolyammozgást is figyelembe véve nem volt számottevő különbség a szlovákiai és magyarországi EUR-ban kifejezett árakat tekintve. A szlovákiai állampolgárok esetében a gázolaj üzemű gépjárművek tankolása nem érte meg a vizsgált időszakban a magyarországi benzinkutakon, a szlovákiai üzemanyagtöltő-állomásokon való tankolás a 2009-es évet kivéve Szlovákiában érte meg jobban. Ugyanakkor a magyarországi állampolgárok esetében sem érte volna meg a fáradozást a szlovákiai üzemanyagtöltő állomásokon való gázolaj üzemű gépjárműveik rendszeres tankolása, az átlagos árak közti különbség maximuma 0,06 EUR-nál nem nőtt magasabbra a számukra kedvezőbb szlovákiai árakat mutató években (2010-2018).

6. ábra. A 95-ös oktánszámú benzín üzemanyag éves fogyasztói átlagárának és árkülönbségének alakulása Szlovákiában és Magyarországon 2009-2018 közt, liter, EUR-ban

Kissé eltérő a helyzet a 95-ös oktánszámú benzin üzemanyag esetében. Az éves bontású adatokat vizsgálva a teljes időszak folyamán a szlovákiai állampolgároknak érte meg jobban a magyarországi üzemanyagtöltő állomásokon való tankolás, s a gázolaj esetétől eltérően itt már az átlagos árakban tapasztalható különbségek is magasabb értékeket mutatnak. A vizsgált tíz évből hat évben 0,12 EUR közeli vagy afeletti értékeket mutatott az árkülönbség. Ebben az esetben már megéri további elemzést folytatni.

A magyarországi tankolást további elemzési cézzal (a háztartási szektorhoz sorolható gazdasági szereplő esetében) egy modellszituációt és különböző scenáriókat kialakítva EUR-ban mutatjuk ki a vizsgált időszak alatt elérhető megtakarítást.

A számításához egy benzinüzemű gépjármű esetében 50 literese üzemanyagtartályt és 6,5 literes, 100km-re vetített átlagos fogyasztást feltételezve egy üzemanyag-tartálynyi 95-ös oktánszámú benzinnel hozzávetőlegesen 769 km autózható le.

Az elemzést három scenárióval kiegészítve 10000 km-es (1. scenárió), 15000 km-es (2. scenárió) és 20000km-es (3. scenárió) éves átlagos futásteljesítményt feltételezve vizsgáltam meg az elérhető megtakarítást. Az 1. scenárió esetén így 13 darab, a 2. scenárió esetén 19,5 darab, míg a 3. scenárió esetén 26 darab tankolásra lett volna szükség az üzemanyagtöltő-állomáson.

Az elérhető megtakarítás EUR-ban kifejezett nagyságát éves átlagos futásteljesítmények szerinti bontásban.

1. táblázat. Elérhető megtakarítás az éves futásteljesítmények szerinti bontásban

Scenáriók - futásteljesítmény (km)	Év	2009	2010	2011	2012	2013	Megtakarítás 2009-13 közt (EUR)
	Árkülönbség (EUR)	0,116	0,029	0,074	0,069	0,079	
10000	Megtakarítás (EUR)	76	19	48	45	51	239,05
15000		113	28	72	67	77	358,58
20000		151	38	97	90	103	478,10
Scenáriók - futásteljesítmény (km)	Év	2014	2015	2016	2017	2018	Megtakarítás 2014-18 közt (EUR)
	Árkülönbség (EUR)	0,127	0,132	0,143	0,139	0,163	
10000	Megtakarítás (EUR)	83	86	93	90	106	457,64
15000		124	128	139	135	159	686,47
20000		165	171	186	181	212	915,29

Forrás: saját szerkesztés

Az egyes scenáriók esetén megállapítható, hogy az elérhető megtakarítás nagysága a 2009-2013 as időszakban alacsonyabb volt, mint a 2014-2018-as időszakban (a 2010-es pedig évben minimális volt), ez az 1. és 2. táblázat évenkénti bontásban és összesítve is mutatják.

A teljes időszak alatt elérhető megtakarítást az éve átlagos futásteljesítmény alapján kialakított forgatókönyvek szerinti bontásban az 2. táblázat mutatja.

2. táblázat. Elérhető megtakarítás az éves futásteljesítmények szerinti bontásban

Szenáriók - futásteljesítmény (km)	Elérhető megtakarítás időszakonként (EUR)		Összesen megtakarítás (EUR)
10000	Megtakarítás 2009-13 közt	239,05	696,70
	Megtakarítás 2014-18 közt	457,64	
15000	Megtakarítás 2009-13 közt	358,58	1045,04
	Megtakarítás 2014-18 közt	686,47	
20000	Megtakarítás 2009-13 közt	478,10	1393,39
	Megtakarítás 2014-18 közt	915,29	

Forrás: saját szerkesztés

Megfigyelhető, hogy a 10000 km-es éves átlagos futásteljesítmény esetén a 10 év időszakában hozzávetőlegesen 700 EUR megtakarítást lehetett elérni a vizsgált időszakban a személygépjármű magyarországi üzemanyagöltő állomáson való megtankolása révén. 15000 km-es éves futásteljesítmény esetén ez az érték hozzávetőlegesen 1050 EUR, a 20000 km-es futásteljesítmény esetén pedig közel 1400 EUR-t is elérhetett a megtakarítás nagysága a magyarországi tankolás esetén (megj. bár ekkora futásteljesítmény esetén már a gázolaj üzemű gépjármű vásárlása is megfontolható lenne, de erre az elemzés nem tér ki).

Az elérhető megtakarítás azért sem elhanyagolható mértékű, mert egyes benzin üzemű gépjárművek fogyasztói árához viszonyítva közel 10%-ot is jelenthet, vagy az éves kötelező biztosítás összegéhez hasonló mértékűként definiálható.

Természetesen megjegyzendő, hogy az elérhető megtakarítás értéket a modellben megvizsgált Szenárió erősen leegyszerűsített formában kalkulálja és a valóságban/ténylegesen elérhető megtakarítás érték torzul vagy függ még az alábbi szempontok által/szempontoktól:

- átlagos árakkal történt a számítás – az árak átlagos üzemanyagártól való eltérése a tankolás időpontjában növelheti/csökkentheti az elérhető megtakarítás nagyságát
- átváltási árfolyam – az elérhető megtakarítás nagyságát befolyásolja, hogy az átlagos árfolyamhoz képest milyen árfolyamon jut hozzá a másik ország fizetőeszközhöz az egyén. Az egyén különböző módon fizethet az üzemanyagért (készpénz/bankkártya), ill. különböző módokon juthat hozzá a fizetőeszközhöz (pl. szintén jellemző a munkavégzés miatti ingázás a határon túlra, így az egyén rendelkezhet az adott ország pénzeszközhöz, vagy megemlíthetjük az ismerősök közti váltást is, ami szintén jellemzi a határrégiót). Ezek a tranzakciós költségekbeli eltérések megnövelhetik/csökkenthetik az elérhető megtakarítás nagyságát
- a benzinkúttól való távolság – a hazai tankolás esetén megtett plusz kilométerek plusz üzemanyag fogyasztást és gépjármű-kopást eredményeznek.
- időbeli veszteség – a hazai tankolás és a szomszédos országban való tankolás általi időigény szintén befolyásolja az elérhető megtakarítás nagyságát.
- benzinkutak közti árkülönbség – a benzinkutak esetében árkülönbségek tapasztalhatóak, a tankolás tényleges helye szintén befolyásolja az elérhető megtakarítás nagyságát.
- szinergiahatás – az egyén által végzett tevékenységek közti szinergia megjelenése (pl. bevásárol is és tankol is a határon túl, munkavégzés és tankolás összekapcsolása, barátok/ismerősök látogatásának összekapcsolása a tankolással, stb.)

Összegzés

A határ menti térségekben zajló folyamatokat jelentősen befolyásolhatja, hogy a határ milyen szerepei hangsúlyosak két ország viszonylatában. A határon átnyúló tényezőáramlások intenzitásának és irányának esetében ez egy kulcskérdés. Ennek ékes példája a szlovák-magyar határtérség viszonylatában mutatkozó üzemanyag turizmus. Az üzemanyag turizmus szlovák-magyar határ mentén való megvalósulását, intenzitását, mértékét egyértelműen befolyásoló tényezőként azonosíthatjuk az elmúlt évtizedben az üzemanyagok árképzését (pl. adótartalom alakulását), az árfolyamok alakulását, vagy a térszerkezetet (tankolással járó időveszteség, távolságok). Szlovákia eurozónához való csatlakozása hozzájárult az üzemanyag-turizmus irányának megfordulásához. Megtakarítani a határon túli üzemanyag-tankolással elsősorban szlovákiai állampolgárként, benzinüzemű gépjárművel lehetett, futásteljesítménytől függően 10 esztendő alatt akár egy alsó- vagy középkategóriás gépjármű árának 5-10%-os mértékéig, amely már közel sem nevezhető elhanyagolható mértékűnek.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány a Pallas Athéné Domus Educationis Alapítvány támogatásával készült a PADE – 0117/2 sz. projekt keretében.

Irodalomjegyzék

- [1] ANTALÍK, I.: *Kis- és középvállalkozások versenyképességének vizsgálata a délnyugat-szlovákiai határrégióban*. Szent István Egyetem, doktori értekezés, 2015, 61-63. o.
- [2] NEMES NAGY, J.: *A tér a társadalomkutatásban*. Budapest: Hilscher Jenő Szociálpolitikai Egyesület, 1998, 195. p.
- [3] FLEISCHER, T.: *Régiók, határok és hálózatok*. In: *Tér és társadalom*, XV. (3-4.), 2001, 55-67. p.
- [4] MICHALKÓ, G.: *A magyarországi bevásárlóturizmus szociálgeográfiai vonatkozásai*. In.: *Földrajzi értesítő*, 2001, I. évf., 255-270 p.
- [5] SIKOS T. – KOVÁCS, A.: *Új trendek a határ menti kiskereskedelemben Délnyugat-Szlovákiában*. In. *Területi statisztika*, 2008/6., 724-734. p.
- [6] SZÉKELY, A. (2011): *A határon átnyúló agglomerációk turizmusának típusai*. In: *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, ISSN 1788-7593 2011/1-2, pp. 126-131.
- [7] A 2003/96/EK irányelvnek a kereskedelmi célú üzemanyagként használt gázolaj adóztatása különös rendelkezéseinek kiigazítása, valamint az ólommentes benzin és az üzemanyagként használt gázolaj adóztatásának koordinálása tekintetében történő módosításáról. Munkadokumentum SEC(2007) 171. Interneten elérhető: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2007/HU/2-2007-171-HU-1-0.Pdf>
- [8] KOVÁCS, A.: *Kiskereskedelem területi jellegzetességei a szlovák-magyar határtérségben*. In.: *Tér és Társadalom* 22. évf. 2008/3. 97-107. p
- [9] KOPASZ, M.: *A gazdasági szereplők határon átnyúló kapcsolatai*. In. Sík, E. – Surányi, R.: *Határhatások*, ELTE TáTK – Tárki, 2015, 157-182. p.
- [10] Štatistický Úrad Slovenskej republiky. Priemerné ceny pohonných látok v SR (mesačné). Interneten elérhető: [http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID\(%22i619D597F572A47CABEFD820690A72BC2%22\)&ui.name=Priemern%20ceny%20pohonn%20%bdch%20%20%20SR%20\(mesa%20%8dn%20%a9\)%20%5b%200202ms%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22i619D597F572A47CABEFD820690A72BC2%22)&ui.name=Priemern%20ceny%20pohonn%20%bdch%20%20%20SR%20(mesa%20%8dn%20%a9)%20%5b%200202ms%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html)

- [11] Központi Statisztikai Hivatal. Egyes termékek éves fogyasztói átlagára. Interneten elérhető: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qsf003b.html
- [12] Magyar Nemzeti Bank éves átlagos EURHUF árfolyam. Interneten elérhető: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjSqpeb1PrkAhUMDWMBHWqXAJwQFjAAegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fwww.mnb.hu%2Fletoltes%2Fhu0301-arfolyam.xls&usg=AOvVaw3oeHhq8OB-xBmp_knvryz3

AZ ÚT AZ EURÓIG. FELKÉSZÜLÉS, BEVEZETÉS ÉS TAPASZTALATOK CESTA K EURU. PRÍPRAVA, ZAVEDENIE A SKÚSENOSTI THE ROAD TO EURO. PREPARATION, INTRODUCTION, EXPERIENCES

Zsolt HORBULÁK²

ABSTRACT

In January 1st 2009 Slovakia successfully finished the process of affiliation to the Common European Currency Area. This was the second significant step of the country towards the integration to European political and economical structures. The first milestone was when Slovakia became full member of the European Union in 2004. The progression of introduction of the euro was quite short. The declaration of the affiliation was signed in April 16th 2003; the euro as a sole currency was used from the second week of January 2009. The economic base of the affiliation was made by liberal-right winged cabinet (1998-2008) which realised several economic reforms. During the last ten years Slovakia was not suffered from inflation or deep economic crisis caused by the new currency. Both the economic sphere and the inhabitants fully accepted the euro. The biggest problem related to using of the common currency was an internal political crisis. Slovakia as member of the euro zone has to attest to debt of the other members. In 2012 one member party of the government refused to support of eurowall which led to earlier parliament election.

KULCSSZÓ

Szlovákia, eurózóna, csatlakozás

BEVEZETŐ

A rendszerváltozás után Szlovákia legalapvetőbb külpolitikai célja az euroatlanti integráció volt. Ez a folyamat immár befejeződött, mivel az ország sikeresen csatlakozott a NATO-hoz, tagja lett az Európai Uniónak és tíz évvel ezelőtt sikeresen bevezette az eurót is. Az oda vezető út nem volt egyenes irányú, és a csatlakozást az 1990-es évek közepén alapvetően politikai okok hátráltatták [1]. Szlovákia 1995. június 27-én –fél évvel Csehország előtt – adta be csatlakozási kérelmét, majd a teljes tagságot kilenc év múlva, 2005. május 1-én nyerte el. Az euró bevezetése mintegy hatéves folyamat volt.

A 2000-es évek közepére azonban Szlovákia belpolitikai helyzete alapvetően megváltozott. 1998 után két választási ciklus idejére 2006-ig egy jobboldali liberális kormánykoalíció került hatalomra, amely alatt nem csupán az ország belpolitikai helyzete változott meg, hanem a gazdaságot is teljesen új alapokra helyezték. A felkészülést az sem hátráltatta, hogy 2006-tól újra egy baloldali kormány vezette az országot, sőt, az csatlakozás is ezen kormányzati ciklus idején ment végbe. Az 1998-2006-os kormányzati időszakban több átfogó reformra került sor (nyugdíjreform, új munkatörvénykönyv stb.), és mindenekelőtt a korrupció visszaszorítását, amelynek következtében Szlovákia elnyerte a külföldi befektetők bizalmát. Ebben az időszakban vált Szlovákia vezető ágazatává a személygépkocsi-gyártás. Az 1992-től Szlovákiában telephellyel rendelkező Volkswagen után 2003-ban a PeugeotCitroen alapított gyárat Nagyszombatban, majd 2004-ben a dél-koreai KIA művek

² Ing. Mgr. Horbulák Zsolt, PhD., Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, horbulakz@uj.sk

létesített gyártósorokat egy Zsolna melletti faluban. Leginkább e három vállalatnak köszönhetően Szlovákia gazdasági teljesítménye gyorsan javult, és kimagasló gazdasági növekedést ért el [2], és amely megteremtette a maastrichti követelmények teljesítését, a csatlakozás alapvető gazdasági alapjait. A 2000-es évek közepén Szlovákia éretté vált az eurózónához való csatlakozásra.

A csatlakozás gazdasági és politikai feltételeinek a megteremtése

A rendszerváltozás folyamata Szlovákiában meglehetősen gyorsan lezárult. A gazdaság aránylag hamar adaptálódott a piacgazdasághoz, és a lakosság részéről sem volt jelentősebb ellenállás. Ennek több oka volt. A rendszerváltó országok közül Kelet-Németország, a volt NDK után Csehszlovákia volt a legjobb helyzetben. A szocialista Csehszlovákia gazdasága a szocializmus utolsó évben is erős volt, alacsony volt a külföldi eladósodottság, nem kezdett felpörögni az infláció, a foglalkoztatás teljes volt, és a lakosság ellátásában sem volt jelentős zavarok. Részben talán ezért, a lakosság körében nem volt jellemző az ellenzéki gondolkodás. A rendszerrel elégedetlenkedők a Charta 77 köré csoportosultak. Ezzel a kedvező örökséggel az ország a bársonyos forradalom után is jól sáfarkodott, és a gazdasági mutatók akkor sem romlottak, amikor Szlovákia 1993-ban elvált Csehországtól. Sőt, a GDP növekedése az 1990-es évek közepén, az önálló Szlovákia első éveiben is magas volt.

A lakosság hangulata azonban idővel romlott, a bársonyos forradalom utáni a csalódás időszaka következett. A szlovák társadalom ebben az időszakban atomizálódott. Sokan veszítették el a munkájukat, és a munkanélküliség közel két évtizedre komoly problémát jelentett. Ez gyengítette a társadalmi kohéziót. Említésre méltó tény, hogy Szlovákiában sem ekkor, sem később ritka maradt a munkabeszüntetés, még kevésbe általános sztrájk. Másrészt egy szűk réteg gyorsan vagyongossá vált. A csehszlovák szocializmus egyik jellemezője a széleskörű társadalmi egyenlőség volt, amit a piacgazdaság kiépülése megbontott. Ennek a folyamatnak egyik legnagyobb gátló tényezője lett az ún. kuponjegyes magánosítás két sikertelen hulláma, amikor államilag vezérelt módon kívánták részvényessé tenni a társadalom széles tömegeit. Megjelent nyereszkesedés, a korrupció. A politikai életet permanens válság jellemezte [3].

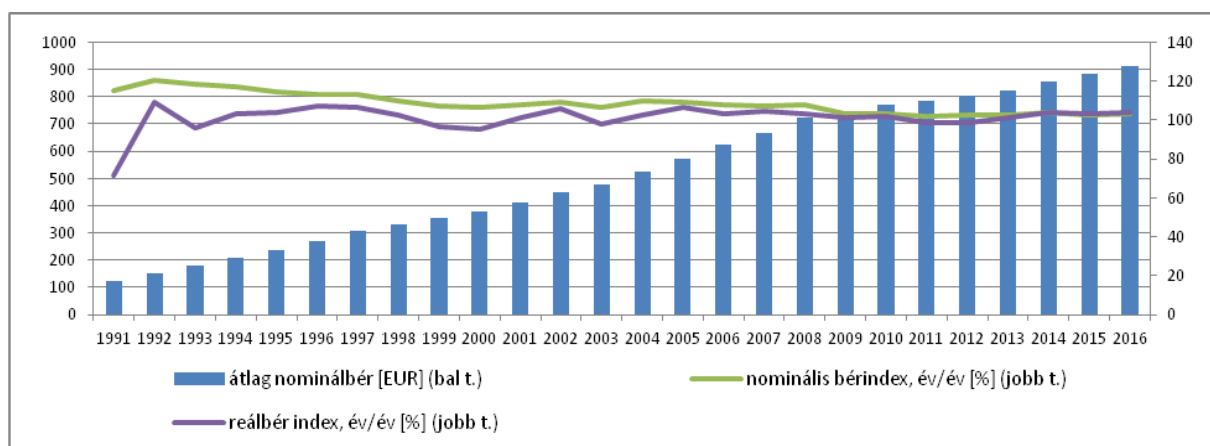
A szlovák gazdaság transzformációját jelentősen megkönnyítette, hogy 1990 után sem került adósságsapdába, mértéke nem érte el a később oly fontossá vált 60%-os szintet. Ami a gazdasági kibocsátást illeti, ekkor is Szlovákia meglehetősen jól teljesített. A növekedés mértéke magasnak volt mondható még az 1990-es évek közepén tartó politikai válságok idején.

1. táblázat: A nemzeti össztermék változása Szlovákiában az ezredforduló idején

Év	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Változás	6,8	6,1	4,0	-0,2	1,2	3,3	4,5

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

Az ország hasonló jó adatokat produkált az infláció területén is. Hiperinfláció sohasem fenyegette a lakosságot. Ahogy az az 1. ábrán megfigyelhető, csak 1991-ben az hozzáadott értékadó (DPH, magy. áfa) bevezetésének az esztendejében érte el a pénzromlás üteme a 28%-ot, más évben ritkán haladta meg 10%-ot. Ebből az is következik, hogy sohasem került sor komoly reálbércsökkenésre, ha igen, akkor csak rövid időre, és akkor sem okozott társadalmi problémákat.

1. ábra: A nominálbér, reálbérindex és a nominális bérindex alakulása Szlovákiában
Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal adatai alapján saját szerkesztés

1998-ban Szlovákiában egy jelentős belpolitikai fordulat történt Szlovákiában. A Vladimír Mečiar általa vezetett populistá Oroszország felé orientálódó és korrupciós botrányokkal terhelt kormányok után egy jobboldali liberális és reformelkötelezett kormánykoalíció, amely két választási cikluson át is irányította az országot. Az ezredforduló táján komoly átalakításokra került sor, amelyek közül ki kell emelni az ún. egyenadós bevezetését, amely eredményeképpen nem csak a személyijövedelem-adó és a vállalati adó, hanem az áfakulcs is azonos mértékűvé vált. Emellett jelentős nyugdíjreformra került sor (bevezették a tökefedezeti pillért), de új foglalkoztatási törvényt is fogadtak el [4]. Módosult a viszony a külfölddel, főleg a nyugat-európai országokkal, illetve szervezetekkel. Mindezeknek köszönhetően megindult a gyors gazdasági növekedés, amelyet aztán csak az Egyesült Államokból begyűrűző jelzáloghitel-válság akasztott meg egy rövid időre.

2. táblázat: A GDP alakulása az euró bevezetése előtt

év	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
változás	5,4	5,3	6,8	8,5	10,8	5,6	-5,4	5,0

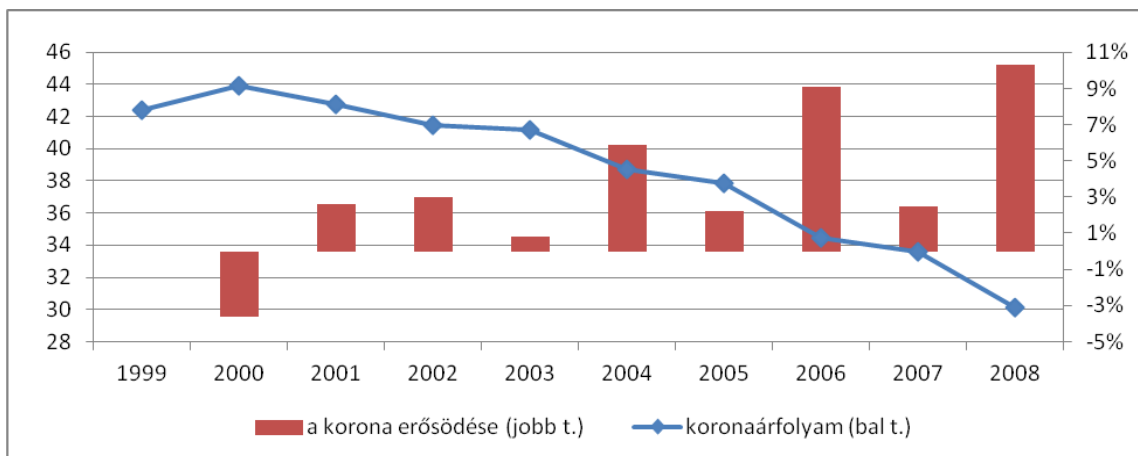
Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

A 2000-es évek elején minden gazdasági feltételt adott volt ahhoz, hogy Szlovákia kérelmezze csatlakozását az eurózónához.

Az út az eurózónába

Szlovákia a 2000-es elejére jelentősen megváltozott. A gazdaság megerősödött, a lakosság bizakodóbb lett, és az ország a külföld szemében egyre elfogadottabb, egyre vonzóbbá vált. Ez, sok egyéb mutató mellett megmutatkozott a hitelminősítők értékelésében. A Standard&Poors a BB+ értékelést 1995-ben adta, amelyet a következő évben emelt BBB- -ra, amiből aztán 1998-ban visszavett. Bizalma 2002-ben tért vissza, majd igen gyors javulás következett, 2006-ig bezárólag további négy fokkal, A-ra javított Szlovákia hitelbesorolását. Hasonlóan értékelte az ország teljesítményét a Moody's és FITCH intézet is.

A közös európai pénznemhez való csatlakozás egyik legfontosabb kérdésköre a szlovák fizetőeszköz árfolyamának a változása volt. az 2. ábrán jól látható, hogy a szlovák gazdaság kitűnő adatai megjelentek az árfolyam emelkedésében. A 2009. januári csatlakozás előtt nyolc éven át Szlovákia fizetőeszköze kisebb-nagyobb mértékben, de folyamatosan revalválódott.

2. ábra: A szlovák korona árfolyamának változása az euró bevezetése előtt
Forrás: www.openiazoch.sk alapján [5] saját szerkesztés

A csatlakozás sikeres véghezvitele az 1998 utáni szlovák kormányok prioritásai közé tartozott. Az eredményes felkészülés és az átállás érdekében több politikai döntés hoztak, továbbá több dokumentumot fogadtak el. Ezek közül csak egyet emelünk ki, melynek címe *Az SZK nemzeti terve az euró bevezetéséről és az SZK belépéséről az eurózónába* volt [6]. Ez az irat nem csupán a pénzcseréi technikai és intézményi oldalaival foglalkozik, hanem a lakosság, a fogyasztók, illetve vállalati szektor felkészítésével.

Az eurózónához való csatlakozás technikai feltételeivel itt nem foglalkozunk, ennek meg van a szakirodalma, ami magában foglalja az ideális valutaövezetéről szóló elemzéseket [7, 8], továbbá a maastrichti kritériumok elemzését [9]. Ezen a helyen csupán összefoglaljuk a Szlovákia eurózónához való csatlakozásának főbb mérföldköveit. Ezek a következők voltak:

- 2003. április 16.: az EÚ-ba való belépési nyilatkozat aláírása
- 2003. július 16.: az euró bevezetése stratégiájának az elfogadása
- 2005. november 28.: belépés az EMR II-be, a megállapított átváltási kurzus 38,4550 SKK/EUR
- 2007. március 19.: új átváltási kurzus meghatározása: 35,4424 SKK/EUR
- 2008. május 29.: az átváltási kurzus újabb megváltoztatása: 30,1260 SKK/EUR
- 2009. január 1.: belépés az eurózónába

Látható, hogy a szándék hivatalos bejelentése és a konkrét aktus között mintegy hat év telt. Szlovákia esetében ebben a folyamatban két specifikumra kell rámutatni: csupán ezen az ország esetében került sor az átváltási kurzus kétszeri módosítására. A közös valutához való csatlakozás történetében ez csak egy ország esetében fordult elő egy alkalommal, mégpedig Görögország esetében.

Szlovákia a csatlakozáshoz szükséges konvergencia-kritériumokat a következőképpen teljesítette:

3. táblázat: Szlovákia reálkonvergenciájának mutatói %-ban (EU27 = 100%)

mutató/év		2004	2005	2006	2007
GDP/fő vásárlóérték paritáson		52,0	55,3	60,2	68,7
árszínvonal		54,2	57,8	59,3	63,0
munkatermelékenység		61,4	62,3	67,5	76,6
GDP növekedés	SZK	5,5	6,1	8,3	10,4
	EU	2,4	1,6	2,9	2,9
munkatermelékenység-növekedés	SZK	5,8	4,6	5,9	8,1
	EU	1,4	0,8	1,3	1,3

Forrás: Fabová [10]

A 3. táblázat tanúsága alapján a csatlakozást megelőző években Szlovákia gyorsan zárkózott fel az Európai Unió átlagához, a GDP és a munkatermelékenység-növekedése messze meghaladta ezen mutatók uniós növekedési rátáját.

A pénzváltás gyakorlati lebonyolítási úgyszintén teljesen zökkenőmentesen történt. Az első eurós pénzcsoomagokat 2008. december 1-től kezdték árulni. Tartalmuk 500 korona értékű euró volt. 45 darab érmét tartalmaztak 16,60 euró értékben. A lakosok tizenhat napig használhatták egyszerre a két fizetőeszközt. január 3-tól valamennyi pénzkidó automata euró bankjeggyel volt feltöltve. 2008 végén a forgalomban levő korona megközelítőleg 50%-a már nem volt forgalomban (bankbetétekben volt vagy már átváltották). A duális árfeltüntetés végén, egy évvel a pénzcseré után, a 2007 végén forgalomban lévő korona 79%-át váltották vissza. Tíz évvel az euró bevezetése után az beváltási arány elérte a 98,68%-ot. Az eurobarométer 2018-as felmérése alapján a polgárok 68%-a értékeli az eurót „jó dolognak” [11].

Lakossági vélemények az euróról

Az új fizetőeszköz bevezetése nem lehetett volna sikeres a lakosság támogatása nélkül. Az ő véleményüket, annak változását mind a politika, mind pedig a gazdaság képviselői figyelemmel kísérték. A tárgyban több felmérés is készült. A következőkben a Focus közvélemény-kutató ügynökség és az Eurobarometer által készített jelentéseket mutatjuk be.

4. táblázat: Szlovákia lakosságának véleménye az euró bevezetéséről [%]

vélemény	2005. június	2007. április	2007. november	2008. február	2008. május
határozottan pozitívan	11	10	8	7	10
inkább pozitívan	35	39	35	36	39
inkább negatívan	30	32	38	27	34
határozottan negatívan	12	11	14	15	11
nem tudja	12	8	5	15	6

Forrás: Focus [11]

Szlovákiában nem csak a politikában, hanem a lakosság körében is inkább pozitív hangulat uralkodott, vagy legalábbis bizakodó, pontosabban nem volt alapvetően elutasító. A mértékadónak tekintett Focus közvélemény-kutató társaság 2008. április 29. és május 6. között 1021 megkérdezett által elkészített felmérést [12] mutatjuk be, amely mellett a társaság korábban készített felmérésének az eredményeit is mellékeljük.

5. táblázat: Lakossági vélemények azzal kapcsolatban, mitől tartanak a legjobban? [%]

drágulás, infláció	72
az ország még nem készült fel rendesen az euróra	28
nehéz lesz megszokni	25
a megtakarítások elértéktelenedése	21
átváltási, kerekítési problémák	19
túl sok lesz az apró	18
nem tetszik az euró	7
a nemzeti identitás elvesztése	5
kevés az információ az euróról	4
egyéb	1

Forrás: Focus [12]

A 4. táblázatból kiolvasható, hogy a három éves vizsgált időszakban a lakosság véleménye érdemben nem változott. Lényegesebb tekinthető változás inkább az volt, hogy a bizonytalan „nem tudja” válaszok aránya a felére esett. A következő táblázat azt summázza, mitől féltek leginkább Szlovákia lakosai.

Az 5. táblázat szintén érdekes tényeket közöl. Ebben többek között az látható, hogy a megkérdezettek leginkább az árstabilitás miatt aggódtak. Második helyen az ország felkészültsége miatt fejezték ki aggodalmukat. A harmadik leggyakrabban adott válasz az újtól való félelmet mutatta. Ami érdekes lehet az a nyolcadik válasz. Csak minden huszadik lakos félt a nemzeti identitás elvesztésétől. A felkészítést dicséri, hogy csupán a felmérésben részt vettek 4% érezte úgy, hogy a kérdéskörrel kapcsolatban kevés információval rendelkezik.

Az Eurobarometer [13] a belépés előtt készített felmérése szerint Szlovákia lakosságának 85%-a állította, hogy az országnak be kell lépnie a pénzügyi unióba. 56% gondolta, hogy az euró hozni fog bizonyos problémákat, és 38% látta úgy, hogy az euró használata semmilyen nehézséggel sem fog járni. Ebben a felmérésben visszaköszött az áremelkedéstől való félelem, Szlovákia polgárainak 73% gondolta ezt.

A Focus ügynökség egy évvel a bevezetés után újra készített egy felmérést. Ennek vázlatosan a következő a fő mondanivalója:

- 80%-a tekintett pozitívan az új fizetőeszköze,
- 18%-a számolt euróban,
- 33%-a koronában és euróban,
- 49%-a koronában.

Az eurózónához való csatlakozás értékelése

A közös európai fizetőeszköz átvétele óta immár egy évtized eltelt, amely elegendő idő a számvetésre, még annak ellenére is, hogy történelmi léptékkel még mindig egy rövid időszakról van szó. Az euró bevezetéséhez, illetve használatához kapcsolódó hátrányokat és veszélyeket a következőképpen lehet összefoglalni:

Félelem az újtól, a változástól. Ez teljesen érthető emberi reakció, és minden jelentős társadalmi átalakulás velejárója. A pénz egyik legfontosabb funkciója az értékmegőrzés. Bizonyos társadalmi csoportok félelme érthető volt, hogy az új pénz képes lesz-e biztosítani a megszokott biztonságot.

Az euró csak egy valóban érett gazdaság számára hoz előnyt, más országok (társadalmak) számára akár kifejezetten káros is lehet. Ezt mutatja az amerikai jelzálogválság Európába való begyűrűzése után kialakult hitelválság, melynek áldozataivá olyan dél-európai országok is váltak, amelyek már bevezették az eurót. Noha formálisan teljesítették a maastrichti kritériumokat, a gazdaságuk mégis gyenge volt.

A fenti problémakörhöz szorosan kapcsolódik, hogy bölcsen kell kiválasztani az átváltási árfolyamot. Az erős hazai fizetőeszköz az átváltás után ugyan általánosan vagyonosabbá tesz, ellenben – ha a gazdaság nem elég erős – később komoly versenyképességi problémák merülhetnek fel, amelyek már nem lehet a megszokott eszközökkel (valuta-leértékelés) csillapítani.

Nagyobb közösködés másokkal. Az ország terhei, a költségvetés vállalásai az esetleges mentőcsomagokban való részvételkor megnőnek, ez pedig akár politikai instabilitáshoz is vezet. Ez a probléma az Európai Unióban, illetve az eurózónában azért jelent lényegesen nagyobb problémát, mint a hagyományosan ehhez a közösséghez hasonlított Egyesült Államokban, mivel az utóbbi államcsoportban integráció lényegesen elmélyültebb, továbbá azonos a kultúra, a nyelv és mélyebb a lakosság összetartozási érzése is. Ez Európában még nincs meg, és a közös nyelvet illetően nem is történik meg soha. Szlovákia

azonban még ebből a szempontból is különleges. 2012-ben a, minden egyéb belső problémák mellett, a szlovák kormány azért bukott meg, mivel a kormánykoalíció egyik tagja nem volt hajlandó megszavazni a Görögországnak nyújtandó pénzügyi segélycsomag Szlovákiára eső kötelező részét [14].

Jelentős kihívás, hogy a bevezetés idejének meghatározása évekkal előzi meg a bevezetést, és nem lehet tudni, hogy a bevezetés idején, ill. közvetlenül utána milyen lesz a külső gazdasági környezet, ami befolyásolja a belső viszonyokat, a gazdasági helyzetet (infláció, gazdasági növekedés, társadalmi hangulat stb.). Ez történt Szlovákia esetében is. Az átváltás után nem sokkal Európában komoly gazdasági válság alakult ki, amelyet sokan az 1929-33-as nagy gazdasági világválsághoz hasonlítottak. Ez a krízis természetesen Szlovákiára is negatívan hatott, de az ország mégis elkerülte a hitelválság olyan súlyos formáját, mint Görögország. Mindamellet tény az is, hogy az említett krízisnek volt valamilyen pozitív hatása. Az árak emelkedését központilag szabályzó intézkedések ellenére a közös fizetőeszköz bevezetésekor a lakosság több nyugati országban úgy érezte, hogy az árak nőttek. Szlovákiában ez nem következett be. Az általános árváltozást az alábbi táblázat mutatja:

6. táblázat: Az infláció alakulása az euró bevezetésének az időszakában

év	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
infláció	2,7%	4,5%	2,8%	4,6%	1,6%	1,0%	3,9%	3,6%

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal

Az Eurostat elemzése alapján az euró bevezetése miatt 2008-ban az infláció 0,11, 2009 januárjában 0,12 bázisponttal emelkedett.

Az önálló monetáris politika feladása. Egy valóban euróra érett ország esetében nagy önállóságra nincs is szükség, mivel az euróra használatára érettség egyik foka a gazdaság integrálódása az összeurópai gazdaságra. Egy válság esetén azonban ez komoly gondot jelenthet.

Kilépni az eurózónából szinte lehetetlen. Erre a forgatókönyvre elméletileg sem készültek fel, így ennek a kivitelezése nehezen is elképzelhető. Egy válságba jutott ország esetében a kilépés mégis azért lehetne sokkal nehezebb, mivel a nemzeti fizetőeszköz leértékelődne, és az euróban felvett, illetve korábban arra átváltott hitelek a nemzeti fizetőeszközre való visszaváltáskor megnőnének, így az ország az önálló monetáris politikáját óriási adóssággal kezdené.

Az átváltás technikai végrehajtását minden bizonnyal segítette az a tény, hogy egy pénzcserét Szlovákia nem olyan régen már átélt, amikor 1993. január 1-én bevezette a szlovák koronát. Az a folyamat sikeresen ment végbe. A 2009-ben realizált átváltás annyiban volt más, hogy most egy nemzeti valutát cseréltek le. Egy pénznem nem csupán gazdasági, hanem reprezentatív szerepe is. A szlovák korona a fiatal szlovák államiság egyik jelképe volt, amely rövid létezése alatt stabil valutának bizonyult.

ÖSSZEGZÉS

2009. január 1-én Szlovákia belépett az eurózónába mint az közös európai valutaövezet 16. tagállama. Szlovákia második volt a közép-európából csatlakozó országok között, csak Szlovénia előzte meg két, és balti országok pedig két (Észtország), öt (Lettország), illetve hat (Litvánia) évvel később követték. Tíz évvel a Szlovákia után a visegrádi csoportból még egyik ország sem vált a valutaövezet tagjává.

Szlovákia a sikeres eurót használó országok közé tartozik. Tíz évvel az átváltás után ki lehet jelenti, hogy gazdasága

- stabil gazdaságra (maastrichti kritériumok teljesítése)
- politikai konszenzusra – a jobboldali liberális és a baloldali populista pártok választási ciklusokon átívelő egyetértésére
- brüsszeli jóváhagyásra
- össztársadalmi támogatottságra (vagy legalább hallgatólagos belenyugváásra) és pedig egyszerre, de nem egyforma súllyal

Rá kell mutatni arra is, hogy a félelmek Szlovákia esetében is megvoltak. A lakosság leginkább az áremelkedéstől tartott. Ma már ki tudjuk jelenteni, hogy alaptalanul. A gazdasági problémák mellett azonban politikai gondok jelentek meg, amikor a kormány azért bukott meg, amikor nem szavazták meg az eurózóna tagország számára a gazdasági segélycsomagot.

IRODALOM

- [1] LEŠKO, M. *Mečiar a mečiarizmus*. Bratislava : VMV, 1996. 239 p. ISBN 80-967275-3-2
- [2] HORBULÁK Zs.: A szlovákiai gépjárműgyártás helyzete és kihívásai. *Területi Statisztika*, vol. 59, no. 3, 2019, pp. 328-348, ISSN 0018-7828
- [3] ZAJAC, Š. *Transformácia v rozhodujúcich sférach slovenskej spoločnosti (1990-1996)*. Bratislava : Prognostický ústav SAV, 1997. 154 p.
- [4] KESZEG B., TÖRÖK T. (red.) *Gazdasági váltás Szlovákiában*. Komárom – Komárno : Kempelen Farkas Társaság, 332 p.
- [5] <https://openiazoch.zoznam.sk/meny/slovenska-koruna/archiv-kurzov/meskk>
- [6] ŠRAMKO, I. Národný plán zavedenia eura v SR a vstup SR do eurozóny. *Podniková revue*, vol. 5, no. 9, 2006, pp. 81-88, ISSN 1335-9746
- [7] SZIJÁRTÓ N. Az optimális valutaövezet elméletek evolúciója. *Műhelytanulmányok 105*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont. Világgazdasági Intézet, 2014, 42 p. ISBN 978-963-301-610-7, ISSN 1417-2720
- [8] BÉKÉS G. Optimális valutaövezetek, gazdasági integráltság és hasonlatosság: az Európai Unió példája. *Közgazdasági Szemle*, vol. 45, no. 7, 1998, pp. 709-737, HU ISSN 1588-113X
- [9] HUSÁR, J. Maastrichtské kritériá a ekonomická teória. *Ekonomické rozhl'ady*, vol. 38, no. 4, 2009, pp. 533-564, ISSN 0323-262X
- [10] FABOVÁ Ľ. Vstup Slovenskej republiky do eurozóny. *Forum Statisticum Slovacum*, vol. 5, no. 4, 2009, pp. 19-23, ISSN 1336-7420
- [11] VLNKOVÁ, M., ROJEK, D. Desať rokov používania eura v hotovostnom peňažnom obehu v SR. *Biatec*, vol. 27, no. 1, 2019, pp. 8-13, ISSN 1335-0900
- [12] www.focus-research.sk
- [13] SZOVICS, P., SOMORČÍKOVÁ, M. Sú obyvatelia Slovenska pripravení používať euro? *Biatec*, vol. 13, no. 7, 2005, pp. 7-9, ISSN 1335-0900
- [14] <https://spravy.pravda.sk/volby/clanok/243941-analyza-vlady-ivety-radicovej-chaos-od-zaciatku-do-konca/>

AZ EURÓ, MINT ÚJ FIZETŐESZKÖZ GAZDASÁGI HATÁSAI SZLOVÁKIÁRA NÉZVE

Ádám KOVÁCS³

ABSTRACT

The aim of the study is to present a comprehensive picture of the effects of the euro in Slovakia. Slovakia's economy will be introduced before the introduction of the euro, and then the first ten years after the introduction of 2009 will be discussed. We explore the most important effects, the benefits of the euro and the disadvantages of the euro, both for Slovakia and for the population. In addition, we outline the reasons why the euro was introduced and describe in detail how each process has taken place. From our results, we could observe that unemployment started to decline clearly, that inflation did not increase sharply, and that public finances were able to maintain pre-introduction values. The Slovak population identified three main positive factors for the introduction of the euro. These factors were: Slovakia has a solid European community, there is no need to convert the crown to the euro when traveling abroad, but you can pay with your own money and low interest rates. Finally, we summarize the ten years of the euro in Slovakia and draw the conclusions.

KEYWORDS

Euro, Slovakia, EU, Benefits, Economic indicators

BEVEZETŐ

Kelet-Közép-Európa 1990-es évek elején függetlenedett országai az Európai Unióhoz való csatlakozásukkal a modern kori történelmük legnagyobb esélyét kapták meg a nyugati világgal szemben fennálló elmaradottságuk ledolgozásához. A belépésüket követően eltelt 10-15 év azonban mind pozitív, mind negatív eseményeket is tartogatott számukra. [17] [24]

Ahogy a tanulmányunk címe is sugallja a kutatott területünk Szlovákia lesz és a középpontban az euró, mint fizetőeszköz fog állni, amely már tíz éve a szlovák lakosok hivatalos fizetőeszköze. Mielőtt azonban kitérnénk Szlovákiára és az euró 10 éves időszakára az országban, nem árt említést tenni arról, hogy az euró, mint fizetőeszköz is a jubileumát ünnepli idén 2019-ben, mégpedig a 20. évét a megalakulásától kezdődően.

20 évvel ezelőtt, 1999. január 1-jén 11 uniós ország útjára indította az eurót, a közös valutát, és az Európai Központi Bank keretében közös monetáris politikát vezetett be. Ez a történelmi pillanat az Európán belüli stabilitás és jólét biztosítására irányuló törekvés beteljesítésének egyik mérföldköve volt. Ma, a még mindig fiatal euró 19 tagállam több, mint 340 millió polgárának fizetőeszköze. Az euró kézzelfogható előnyöket biztosít az európai háztartások, vállalkozások és kormányok számára egyaránt. Azaz stabil árakat, alacsonyabb tranzakciós költségeket, biztonságos megtakarításokat, átláthatóbb és versengőbb piacokat és növekvő kereskedelmet. A világ mintegy 60 országa köti valamilyen módon valutáját az euróhoz, és egyre többet tehetünk, és teszünk is annak érdekében, hogy az euró teljes mértékben betöltse szerepét a nemzetközi szinten. [6] [27]

Az Unió szintjén a közös valuta elsősorban szimbólum volt, a gazdasági együttműködésben igencsak előrehaladott országcsoporthoz próbálkozott a közös

³ Kovács Ádám Mgr, doktorandusz, Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Komárom, Szlovákia, e-mail: 119725@student.ujs.sk

fizetőeszköz létrehozásával. Szlovákia esetében nehéz megítélni, hogy többet használt-e az euró, mint rontott a népesség életszínvonalán. A történelemben eleve nem mérvadóak az olyan kérdések, mint hogy mi lett volna ha. Az azonban biztos, hogy az új fizetőeszköz mérsékelte az inflációt, bár, mint látni fogjuk, nem minden termék esetében. [18]

A következőkben tehát az Európai Unióval fogunk foglalkozni, azon belül is a fő tényezőnk a közös fizetőeszköz lesz az euró. A fizetőeszköz tervezetétől kezdve a megvalósításáig, valamint az euró hatásaira az egyes országokra nézve. A konkrétan vizsgált országunk pedig Szlovákia lesz az új valuta bevezetésére való felkészüléstől kezdve a bevezetés utáni első tíz év végéig.

TÉMAKÖR BEMUTATÁSA

AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS AZ EURÓ

Az euró bevezetése egy jóval korábban kezdődött, hosszú folyamat végpontját jelentette. A gazdasági és monetáris unió kialakításának igénye az 1960-as évek végétől többször is felmerült az Európai Unióban. Ez a törekvés a gazdasági és pénzügyi politikák koordinálását, közös monetáris szakpolitika kialakítását és a közös pénz (euró) működtetését jelenti. Az egységes valuta több előnnyel is jár: megkönnyíti a vállalatok határokon átnyúló kereskedelmét, javítja a gazdaság teljesítményét, valamint nagyobb választékot és lehetőségeket biztosít a fogyasztóknak. [27] [28]

A hetvenes és nyolcvanas évek globális pénzügyi zavarai kiszolgáltatottá tették az egyes európai országokat, ami európai szintű megoldásokat követelt. Ezen túlmenően az egységes piac létrehozásával világossá vált, hogy egy egységes európai valuta létrehozása elősegítené elsősorban a munkavállalást és a kereskedelmet. [27] [28]

Az Európai Monetáris Rendszer alapját egy olyan mechanizmus képezte, amelyben a részt vevő tagállamok egy szűk ingadozási sávban tartották a valutájuk árfolyamát. Ez egy teljesen új módszernek bizonyult, amelynek köszönhetően az uniós tagállamok monetáris politikájukat a történelem során először hangolták össze. A rendszer több mint egy évtizedig sikeresen is működött. Az EU-országok jegybanki elnökei azonban Jacques Delors elnöksége alatt kidolgoztak egy új tervet a monetáris unió megvalósítására. A Delors-jelentés 1990 és 1999 között három szakaszban tervezte megvalósítani a gazdasági és monetáris uniót, valamint az euróövezetet. Az európai vezetők elfogadták a Delors-jelentés ajánlásait. Az Európai Unióról szóló új szerződést, amely rendelkezett a monetáris unió végrehajtásának tervével az európai vezetők 1991 decemberében a Hollandiában tartott Maastrichtban az Európai Tanácson elfogadták. Mindezek ellenére az euró bevezetését számos politikai és gazdasági akadály hátráltatta: a tagállamok kormányai nem voltak mind egyenlő mértékben elhatározva a projekt iránt és nem mindig értékelték egyet a gazdasági prioritások kapcsán; a nemzetközi piacokon pedig egymás utáni zavarok jelentkeztek. A Gazdasági és Monetáris Unió megvalósításához ezeket a problémákat és veszélyforrásokat egytől egyig le kellett küzdeni. [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [16] [23] [27]

1999. január 1-jén bevezették az eurót, amely 11 tagállam hivatalos pénznemévé vált, míg a monetáris politikai feladatokat az Európai Központi Bank és az eurórendszer látta el. Az euró három évig csupán elszámolási eszközként működött a nemzeti valuták mellett, majd a történelem eddigi legnagyobb valutacseréje keretében 12 országban felváltotta a korábbi bankjegyeket és érméket. Az euróövezet eredeti tagjai a következő országok voltak: Ausztria, Belgium, Finnország, Franciaország, Németország, Írország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Spanyolország és Portugália. Ezt követően Görögország 2001-ben csatlakozott és azóta további hét tagállam vezette be az eurót (Ciprus, Észtország, Lettország, Litvánia, Málta, Szlovákia és Szlovénia). [27] [28]

Ahhoz, hogy egy ország alkalmas legyen az euró bevezetéséhez bizonyos konvergenciakritériumnak kell megfelelnie. A konvergenciakritériumok jelentenek garanciát arra, hogy egy tagállam készen áll az euró bevezetésére és az esetleges csatlakozása sem magára a tagállamra, sem a teljes euróövezetre nézve nem fog gazdasági kockázatokat előidézni. E kritériumokat az Európai Unió működéséről szóló szerződés 140. cikkének az első bekezdése állapítja meg. [5] [6] [7] [8] [10]

Ezek a gazdasági kritériumok azt hivatottak biztosítani, hogy egy ország képes legyen beilleszkedni az euróövezet monetáris rendszerébe. Összeségében 4 gazdasági konvergenciakritérium létezik. Az első az árstabilitás, amely azt jelenti, hogy az inflációs ráta legfeljebb 1,5 százalékponttal haladhatja meg a 3 legjobb teljesítményt nyújtó tagállam inflációs rátáját. A következő kritérium a rendezett és fenntartó államháztartás, amelynél megvan határozva, hogy a költségvetési hiány legfeljebb a GDP 3%-át teheti ki és az államadósság pedig nem haladhatja meg a GDP 60%-át. A harmadik kritérium az árfolyamstabilitás és a negyedik kritérium pedig hosszú lejáratú kamatlábak, amelyek legfeljebb 2 százalékponttal haladhatja meg az árstabilitás szempontjából 3 legjobb teljesítményt nyújtó tagállam kamatlábat. [9] [10]

AZ EURÓ BEVEZETÉSE

Az euró bevezetésére való felkészülést már az Európai Unióhoz való csatlakozás előtt elkezdte Szlovákia. Szlovákia a csatlakozási szerződés aláírásával, 2003. április 16-án, kötelezettséget vállalt az Európai Gazdaság és Monetáris Unióban való belépésére, tehát a közös valuta bevezetésére. A szlovák nemzeti bank 2008 április 1-én bejelentte a korona bevonásáról szóló tervét, majd ezután 2008 július 8-án az Európai Tanács az 1 euró = 30,126 szlovák korona, visszavonhatatlan átváltási értéket is meghatározta. Emellett az ország teljesítette az összes teljesítendő kritériumot is. [14] [16] [21] [23]

A maastrichti kritériumok teljesítése után az ország 2009. január 1-jén a közös valutát használó országok 16. tagja lett. [1] [16] [23]

Az euró 2009-es bevezetése az ország számára szerencsésnek mondható, mivel az árfolyamkockázat elég veszélyes a kisebb országok számára. Ez a bevezetés meglehetősen könnyen indult, mert az energia, termények és mezőgazdasági termékek esetében ebben az időszakban elég alacsony áron voltak. Viszont voltak meglepő hatásai is az euró bevezetésének, mint például, hogy az export volumene némileg visszaesett, nőtt a munkanélküliség és az infláció magasabb volt, mint az átlagos szint. [13] [14] [21]

MÓDSZERTAN

Cikkünk első felében szerettük volna felfezetni a témakört, amely középpontjában az euró állt. Bevezetőként az Európai Unió felfezésével kezdtük a kezdetleges közös valuta tervétől egészen a megvalósításig. A témakör bemutatásánál rávilágítottunk az Európai Unió és az euró kapcsolatára, majd ezen alapok lefektetése után kitértünk a kutatott országunk, azaz Szlovákia kapcsolatára az Európai Unió lépéstől kezdve az euró bevezetéséig.

A tanulmány második felében a szekunder adataink felhasználásával szerettük volna bemutatni a kutatás eredményeit, amely Szlovákia helyzetét öleli fel az euró bevezetése előtti években, illetve a bevezetés után elmúlt tíz évben. A gazdasági mutatók vizsgálatánál a releváns adatokat az Eurostat és szlovák állami statisztikával foglalkozó portálja biztosította, ahol az inflációt, az államháztartást és a munkanélküliségi rátát egyaránt vizsgáltuk. Ezen felül mélyebbre hatóan vizsgáltuk meg a lakosság véleményét az euróval kapcsolatban, azaz az előnyöket és hátrányokat, amelyekhez az eredményeket egy valós szlovákiai kutatásból, a Fincentrum által végzett nagyszabású felmérésből merítettük.

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

Szlovákia 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, s miután teljesítette a maastrichti feltételeket a Szlovák Nemzeti Bank 2008 áprilisában jelentette be hivatalosan, hogy az ország bevonja a szlovák koronát. Szlovákia tíz évvel ezelőtt nagy tettet hajtott végre, azzal, hogy bevezette az országban az eurót, mint fizetőeszközt. [15] [20] [22] [25]

A következőkben Szlovákia gazdaságát vesszük alapul az euró bevezetése előtti években, valamint az új fizetőeszköz bevezetése utáni időszakban. Az 1.táblázatból láthatjuk az inflációra vonatkozóra számokat 2007-ben, 2008-ban és 2009-ben. Megfigyelhetjük, hogy az infláció nem volt különösen magas arányú a bevezetés előtt. A munkanélküliségi ráta esetében mind a három időszakban 10 százalék körüli vagy annál nagyobb arányú munkanélküliséget figyelhettünk meg. Az államháztartás bevételei 2007-ben és 2008-ban meghaladtak a keletkező hiányt, 2009-ben a hiány nagyobb volt mint a keletkező bevétel.

1. táblázat: Szlovákia fő gazdasági mutató az euró bevezetése előtt

Szlovákia	2007	2008	2009
Infláció	1,8	3,94	0,92
Munkanélküliségi ráta (%)	11,05	9,2	12,05
Államadósság (%)	27,2	28,5	36,3
Államháztartás bevételei (%) – millió euróban	32,5	32,5	34
Államháztartás kiadásai (%) – millió euróban	29	27	35

Források: Saját szerkesztés [3] [4] [14] alapján.

A 2. táblázatban a 2010-től egészen 2018-ig terjedő időszakot vettük alapul, ahol szintén az előbbieken meghatározott mutatókat vizsgáltuk és láthatjuk, hogy az új fizetőeszköz bevezetése összességében pozitívnak mondható, mivel az egyes mutatókat összességében nem befolyásolta olyan negatív mértékben, ahogy gondolták és több tényező esetében nagyon is eredményes volt az euró bevezetése Szlovákia gazdaságára nézve.

Az euró, mint közös pénznem használata az inflációt egyértelműen alacsonyan tartja és alacsony szintű a változás az elmúlt években. A munkanélküliség esetében szintén látható pozitív elmozdulás, mivel folyamatosan csökkenő tendenciát mutat és manapság 2019-ben ez az érték már 5 százalék alatt helyezkedik el. Az állami bevételek nagyütemű növekedést mutatnak, ugyanakkor ezzel párhuzamosan az államháztartás kiadásai és az államadósság szintje is növekedő tendenciát mutat.

2. táblázat: Szlovákia mutatószámai az euró bevezetése utáni időszakban

Szlovákia	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Infláció	0,7	4,1	3,7	1,5	-0,1	-0,3	-0,5	1,4	2,5
Munkanélküliségi ráta (%)	13,7	14	14	14,2	13,2	11,5	8	7,9	6,2
Államadósság (%)	41,2	43,7	52,2	54,7	53,5	52,2	51,8	50,9	48,9
Államháztartás bevételei (%)	23,4	25,8	26,4	28,7	29,30	33,53	31,9	33,4	34,4
Államháztartás kiadásai (%)	28,4	28,8	29,0	30,7	31,9	35,69	33,6	34,5	35,1

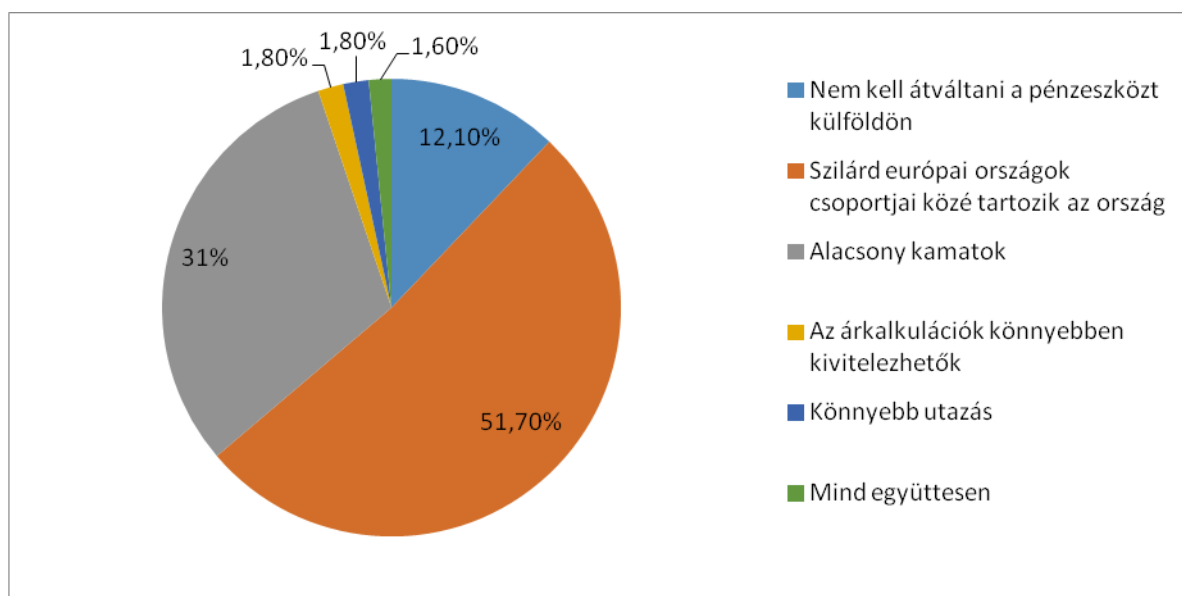
Források: saját szerkesztés [3] [4] [14] alapján.

A következőkben a mutatókon túllépve a lakosság és a szakemberek együttes véleményét vesszük alapul a lezajlott kutatások alapján, ahol az euró előnyeire és hátrányaira helyezük a hangsúlyt.

AZ EURÓ ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI

Az euró bevezetésének Szlovákiában az elmúlt tíz év alapján kijelenthetjük, hogy mind pozitív, mind negatív hatásai is voltak.

A következőkben a Fincentrum által készített kutatás főbb eredményeit szemléltetjük, akik a kutatásuk során a euróval kapcsolatos kérdéskörökre keresték a válaszokat a lakosság körében. Az 1. ábrán a lakosság véleményét láthatjuk a legfőbb pozitívumokról az új fizetőeszköz kapcsán.

1. ábra: Az euró előnyei Szlovákiában

Forrás: saját szerkesztés [1] alapján

Láthatjuk, hogy 5 nagy pozitív dolgot említenek meg az euró kapcsán a válaszadók. A megkérdezettek szerint a legnagyobb jótékony hatása az euró bevezetésének az volt, hogy ezáltal Szlovákia manapság az erős és szilárd gazdasággal rendelkező európai országok csoportjába sorolható, a megkérdezettek több, mint 51 százaléka így gondolta. A másik legfőbb dolog a kamatok alacsonyan tarthatók, ezt a válaszadók 31 százaléka gondolta. A harmadik sokat jelölt válasz pedig a külföldi utazás kapcsán történő pénzváltásra utal, vagyis

annak a hiánya, mivel az euróval a legtöbb európai országban fizetni lehet és így nem szükséges átváltani a pénzünket. Külföldre utazáskor nem kell a koronákat euróra konvertálniuk és a bankoknak fizetniük az átváltási díjat. A Szlovák Nemzeti Bank számításai szerint az idegenforgalom és a külkereskedelem tranzakciós költségeinek csökkentésével a lakosok és a vállalkozások a GDP körülbelül 0,3 százalékát, azaz évi 200 millió eurót megtakarítottak. Ezen kívül a hétköznapi emberek számára az is előnyös, hogy a termékek és szolgáltatások árait könnyen összehasonlíthatják a külföldi és otthoni viszonyokat, ami növeli a kereskedők közötti versenyt. Hasonló megvalósul ez a Szlovákiában és a külföldön fizetett bérekhez is viszonyítva. [1] [20] [22]

Ez a három válasz volt a pozitívumokra érkezett válaszok legnagyobb mértéke, de érkezett még válasz az árkalkulációk könnyebb kivitelezhetőségére, a könnyebben véghezvihető utazásra és jelölték 1,6 százaléknál ezt az összes tényezőt együttesen is.

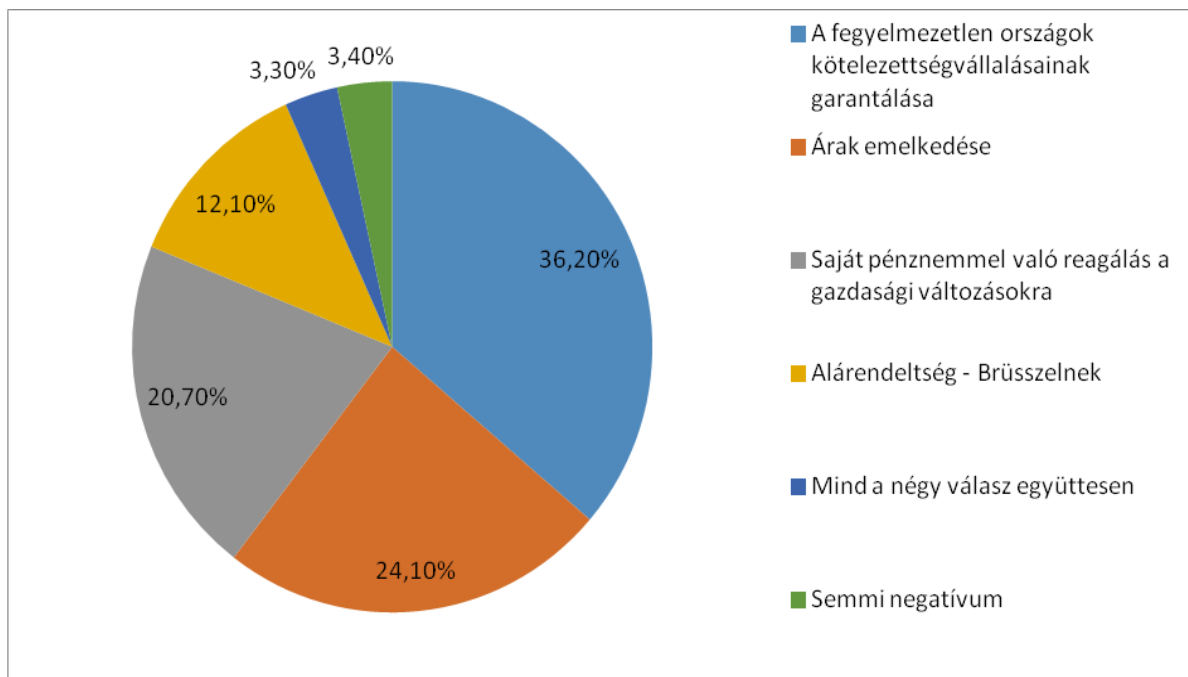
A pozitívumok mellett azonban negatív oldala is van a ma már tíz éve használt új fizetőeszköznek. A kritikusok főleg azt hozzák fel ellenérvként, hogy miatta Szlovákia elvesztette saját monetáris politikáját. Így egy ország nem befolyásolhatja deviza árfolyamát, hogy támogassa a hazai gazdaságát. Például ezt az eszközt Csehország intenzíven alkalmazta, amikor a Cseh Nemzeti Bank a korona árfolyamát mesterségesen alulértékelve tartotta, 25 és 10 koronát eurónál 2013 és 2017 között. Noha drágította az árukat a lakosok számára, lehetővé tette a társaságok számára, hogy a külföldi versenyt áthidalják. [1] [20] [22]

Egy másik veszteség a kamatlábak meghatározásának lehetetlensége. Szlovákia így az Európai Központi Bank kamatlábait határozza meg. Ezért nem mindig kell megfelelően teljesíteniük a szlovák feltételeket. Például, ha a kamatlábakat a nemzeti bank ma határozná meg, akkor azok valószínűleg nem lennének nullán, mivel még mindig vannak a gazdaságban. A szlovák gazdaság így túlzott kamatoknak van folyamatosan kitéve. [1] [22]

Ennek eredményeként a Cseh Nemzeti Bank 2017 nyarától kezdve emelte a kamatlábakat, és most ez 1,75 százalékot tesz ki. Ha Szlovákiának jelenleg saját monetáris politikája lenne, akkor valószínűleg a szomszédos Csehországhoz hasonlóan - megemelné a kulcsfontosságú kamatlábat, és megszorítaná a monetáris feltételeket.

A 2. ábrán szintén a Fincentrum kutatásának eredményeit láthatjuk diagramba foglalva, ahol a negatív tényezők voltak a középpontban.

A válaszadók 36 százaléka kifogásolja az euróban, hogy a közös pénznem által az ország kíván téve olyan bizonytalanságoknak, mint a fegyelmetlen déli országok, amelyeknek az EU-n belül kénytelen átvállalni a kötelezettségeiket, ha a helyzet úgy hozza. Az árak emelkedését szintén sokan jelölték, szám szerint 24 százaléknál és több, mint 20 százaléka a válaszadóknak úgy gondolja, hogy ha maradt volna a szlovák korona, akkor tudna Szlovákia reagálni az egyes gazdasági változásokra, amit a közös pénznem esetében nem mondhatunk el. Több, mint 12 százaléknál az alárendeltséget is kifogásolták, tehát a Brüsszelben hozott szabályokat és utasításokat be kell tartani és alárendelni a nagyobb hatalmaknak az országot. Csekély mennyiségű válaszadó szerint nem volt negatív hatása az euró bevezetésének. [1] [22]

2. ábra: Az euró hátrányai Szlovákiában
Forrás: saját szerkesztés [1] alapján

Az általunk vizsgált terület esetünkben Szlovákia és az euró kapcsolata, mivel az országban tíz éve került bevezetésre az új pénzeszköz a szlovák korona helyett. A továbbiakban az euró bevezetésének folyamatait és az új pénzeszköz hatásait fogjuk megvizsgálni és bemutatni a főbb eredményeit pozitív és negatív oldalról egyaránt a meghatározott lakossági felmérés mellett a szakemberek véleményét is számba vesszük.

Összeségében az euró bevezetése hatással volt egész Szlovákiára több szempontból is. A munkanélküliség mindig komoly kérdés volt Szlovákia számára. Kezdetben több tízezer ember vándorolt ki a világ minden szegletébe, legyen az Amerika, az északi országok vagy nyugat felé, abban a reményben, hogy állandó jövedelemforrást találnak családjuknak. A 2004-es EU-s csatlakozást követően a munkanélküliségi ráta jelentősen csökkent. Így az euró bevezetésének e tekintetben csak pozitív hatása van. Szlovákiában a munkanélküliségi ráta 2008 óta idén a legalacsonyabb. A letelepedő külföldi cégek sok új munkahelyet teremtettek a szlovákok számára. Több külföldi cég, főleg autóipari vállalat létesített üzemet Szlovákiában. A Volkswagen, a Peugeot (PSA) és a KIA után a Jaguar autókonzern nyitott üzemet Nyitrán. Szlovákia az évi 1000 lakosra jutó 191 új autóval a világ legmagasabb egy főre eső autógyártással rendelkező országa. Az ország magas színvonalú matematikai, műszaki oktatása, valamint nem utolsósorban az euró bevezetése miatt versenyelőnyt élvezett a régióban a többi itteni országgal szemben. [1] [19] [24] [25]

Azonban a szomszédos országokkal azonos valutát használni további előnyökkel is jár. Napjainkban sokan találnak munkát külföldön, miközben még mindig a szlovák határokon belül élnek. Ez a szokás elég elterjedt, akár az alacsony szlovák minimálbér miatt, amely elmarad az olyan országokétól, mint Németország vagy Ausztria, akár azért, mert Szlovákiában nem tudnak munkát találni. Így az emberek családokat hagynak hátra a munka miatt és kéthetente vagy havonta hazatérnek. Ez a stratégia nagyon jövedelmező, hiszen lehetővé teszi az emberek számára, hogy külföldön magasabb fizetésért dolgozzanak, és otthon megvásárolják az olcsóbb termékeket. [2] [19] [25]

Az alacsonyabb tranzakciós költségek tekinthetők a legfontosabb előnynek. Ez nem csupán azt jelenti, hogy nem kell többletköltségekkel számolnunk a valutaváltásnál, hanem szélesebb, könnyebben hozzáférhető nemzetközi kereskedelmet is eredményez az

euróövezeten belül. Az emberek észlelhetik az előnyöket a mindennapi életben is. A külföldi webshopokban történő online vásárlást ugyanúgy ösztönözték, mint a szlovák piacra lépő külföldi cégek és a szlovákiai cégek közötti versenyt. Mivel az Európai Unió célja egy közös piac létrehozása a tagországok számára, az euró Szlovákiában való bevezetése egy nagy előrelépés. Napjainkban élvezhetjük az exportőr országok, mint például Németország, Franciaország vagy Ausztria áruinak minőségét, miközben a vállalkozásoknak nyeresége származik a devizaváltással kapcsolatos és tranzakciós költségek megszüntetéséből. Emellett az euro-övezet egységes pénzneme lehetővé teszi a vásárlók és a fogyasztók számára, hogy országuk határain túl keressenek olcsóbb termékeket és nyersanyagokat. Ez azt jelenti, hogy a szlovák vállalkozások és cégek jövedelmezőbb üzleteket kereshetnek külföldön és ez fordítva is szintén igaz. [2] [3] [4] [24]

Az eurooptimizmust megerősítik a további kutatások is. A Fincentrum felmérésében a pénzügyi közvetítők 67% -a nyilatkozta, hogy az euró egyedülálló ötlet. A pénzügyi közvetítők több mint 93% -a nem akarna többé visszatérni a szlovák koronához. A válaszadók csak kevesebb, mint négy százaléka volt elégedetlen az euróval. [1] [22]

A közös valuta legnagyobb előnye az árfolyam-stabilitás, az alacsony infláció és a tranzakciós költségek megtakarítása. Szlovákia éppen a pénzügyi válság idején került bevezetésre az euró. 2009-ben a szomszédos helyi valuták akár 20% -kal leértékelődtek. Az euró árfolyama azonban stabil maradt. Ha Szlovákia akkor nem vezetne volna be az eurót, a szlovák korona szintén esésnek indult volna. A szomszédos országok devizáinak esetében magasabb importárakat jelentett és ezáltal az infláció növekedését. Az árak azonban Szlovákiában stabilak maradtak. Ezzel szemben az infláció az euró bevezetése után csökkent. Az elmúlt tíz évben az átlagos éves áremelkedés mindössze 1,3 százalék volt. Így a hétköznapi háztartás lényegesen megtakarított a helyzethez képest, ha nem fizetne meg az eurót [1] [22]

Az euró a vállalatok számára is nagyon fontos. A szlovák kivitelnek több, mint 62% -a megy az euróövezet országaiba. Mivel az ügyletek egy valutában történnek, a társaságok nincsenek kitéve árfolyamkockázatnak. Az árfolyam hirtelen mozgása nem veszélyezteti őket. Az NBS becslése szerint az euró akár 10% -kal is növelte a szlovák export növekedését. Az import szintén javult. A vállalatokat nem fenyegeti a felhasznált anyagok - alapanyagok vagy energia - áremelkedése. [22]

Szlovákia vonzóvá válik ezért a külföldi befektetők szemében. Gyakran az euró valutája dönt abban a kérdésben, hogy a társaság székhelyét a V4 országai közé helyezi-e Szlovákiában vagy más országokban, amelyek nem használják fizetőeszközként az eurót. Az euró Szlovákia számára fontos versenyelőnyt biztosít a régióban. [22]

2009 előtt a szlovák korona viszonylag nagy ingadozásoknak volt kitéve, amikor gyakran nemcsak a belföldi impulzusokra, hanem a szomszédos országok impulzusaira is reagáltak, amelyek csak csekély mértékben érintettek Szlovákiában. Ennek oka az, hogy a pénzügyi befektetők és a tőzsdei szereplők gyakran az egész régiót veszik figyelembe. [22]

DISZKUSZIÓ ÉS BEFEJEZÉS

A cikkünk megírása során megfigyelhettük, hogy az Európai Unió megalakulásával rengeteg lehetőség tárult az európai országok elé. Már a kezdetekben is egy közös monetáris és gazdasági politika kialakítása volt a cél. Az euró, mint közös fizetőeszköz megalkotása egy hosszadalmas és akadályokkal teli folyamat volt, de sikeresen létrehozták és nagyon hasznosnak bizonyult. Ezen csoportba csatlakozott Szlovákia is miután belépett az Európai Unióba, majd ezután elhatározta, hogy a szlovák koronát a közös euró fizetőeszközzé váltja. Miután az összes kritériumot teljesítette az ország sikeresen be is vezettek az új fizetőeszközt

2009-ben az országban. Ma már ott tartunk, hogy tíz éve használja Szlovákia az eurót és a kutatásunk az egyes euróval kapcsolatos visszajelzésekre irányult úgy a lakosság körében, mint az egyes mutatók összehasonlításában.

Feltérképeztük, hogy a bevezetés előtti három évben, hogyan állt Szlovákia az infláció, a munkanélküliség, valamint az államháztartás bevételei és kiadásai terén egyaránt. Ezeket az adatokat hasonlítottuk össze a bevezetés utáni első tíz év mutatóival. Megfigyelhettük, hogy a munkanélküliség egyértelműen csökkenésnek indult, az infláció értékei sem növekedtek ugrásszerűen és az államháztartás is tartani tudta a bevezetés előtti értékeket.

Ezen kívül a lakosság véleményére is kíváncsiak voltunk, amelyhez egy létező kutatás eredményeit használtuk fel szekunder adatként. A szlovák lakosság három fő pozitív tényezőt jelölt meg az euró bevezetésével kapcsolatosan. Az első ilyen tényezőnek bizonyult, hogy szilárd európai közösséghez tartozik Szlovákia. A következő tényező, hogy külföldre utazáskor nem kell átváltani a koronát euróra, hanem a saját pénzünkkel fizethetünk, illetve még sokan az alacsony kamatokat hozták fel a pozitív oldalon. A pozitív dolgok mellett a negatív tényezőkre is kerestük a válaszokat, ahol a legfőbb negatív tényezők az árak emelkedése, a fegyelmezetlen országok kötelezettségeinek átvállalása, valamint az a tény volt, hogy nem tud az ország reagálni az gazdasági eseményekre a saját pénznemével.

Összeségében elmondhatjuk, hogy Szlovákia jókor határozta el magát az euró bevezetésére. A kijelölt kritériumokat megfelelően teljesítette, ami egyértelműen jelzi, hogy Szlovákia gazdasága felkészült a váltásra és ezt a folyamatot sikeresen végre is hajtotta. Az euró bevezetése utáni időszakot vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a fizetőeszköz bevezetése egyaránt hordozott magában pozitív és negatív tényezőket, de az ország gazdaság összeségét nézve, valamint a lakosság és szakemberek véleményére alapozva elmondhatjuk, hogy az euró és Szlovákia kapcsolata pozitívként értékelhető.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] APOLEN, P. 10 rokov eura na Slovensku – čo nám dalo, a čo vzalo. [online]. 2019 [cit. 2019.08.30]. Interneten elérhető: <<https://www.investujeme.sk/clanky/10-rokov-eura-na-slovensku-co-nam-dalo-a-co-vzalo/>>
- [2] BAJNOKOVÁ, V. Az euró bevezetése: jó döntés a Szlovák Köztársaság számára [online]. 2018 [cit. 2019.08.30]. Interneten elérhető: <<http://vitapolitika.hu/cikkek/szlovakia-az-eurozonaban/>>
- [3] EURACTIV, Visegrad group. 2018. [online]. [cit. 2019.06.13]. Interneten elérhető: <<https://www.euractiv.com/topics/visegrad-group/>>
- [4] EUROSTAT Economic performance and forecast economic. 2017 [online]. [cit. 2019.06.13]. Interneten elérhető: <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts_en>
- [5] European Central Bank. Economic and Monetary Union (EMU). [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.en.html>>
- [6] Európai Bizottság. Sajtóközlemény. [online]. 2018. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<http://csmkik.hu/az-euro-20-szuletesnapjat-unnepli/>>
- [7] European Commission – I. EU ENLARGEMENT FACTSHEET. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/publication/factsheet_en.pdf>
- [8] European Commission -II. European integration and enlargement of the European Union. Teaching Notes. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/eu_trek_teaching_notes_en.pdf>

- [9] European Commission (2011). MONETARY AGREEMENT between the European Union and the Principality of Andorra. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:369:0001:0013:EN:PDF>> – Andorra
- [10] European Commission (2014a). Convergence Report 2014. European Economy. 2014/4., 180 p. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2014/pdf/ee4_en.pdf>
- [11] European Commission. (2014b). Economic and monetary union and the euro. Luxembourg: Publication Office of the European Union.
- [12] European Commission. (2017). European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations. Iceland. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/iceland_en>
- [13] HELÍSEK, M. (2019). Exchange Rate Mechanism II and the Risk of Currency Crisis – Empiricism and Theory. In: Journal of international studies, 12(1), 297-312. doi:10.14254/2071-8330.2019/12-1/20
- [14] INTERNATIONAL MONETARY FUND,. Slovak Republic and the IMF [online]. 2019 [cit. 2019.08.30]. Interneten elérhető: <https://www.imf.org/en/Countries/SVK/>
- [15] JURČIŠINOVÁ, A. Zavedenie eura na Slovensku [online]. 2012 [cit. 2019.08.30]. Interneten elérhető: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak4/subor/Jurcisinova.pdf>>
- [16] KORCSMÁROS, E., MACHOVÁ, R., ŠEBEN, Z., FEHÉR, L. (2018). Slovakia after the Introduction of the Euro (overview of the period 2009-2011). In: Hradec Economic Days: Double-Blind Peer-Reviewed Proceedings Part I. of the International Scientific Conference : January 30-31, 2018. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. p. 439-446.
- [17] KOIŠOVÁ, E., MASÁROVÁ, J., GULLEROVÁ, M. Trends in inclusive labour market developments in the Visegrad Group. 2018, In: Sociálno-Ekonomická Revenue
- [18] KOMJÁTHY, L. Számvetés: Tíz éve használjuk az eurót. Van, akinek bejött, van akinek nem [online]. 2018 [cit. 2019.08.30]. Interneten elérhető: <<https://korkep.sk/cikkek/gazdasag/2018/12/31/szamvetes-tiz-eve-hasznaljuk-az-eurot-van-akinek-bejott-van-akinek-nem/>>
- [19] LAZIKOVA, J, BANDLEROVA, A., ROHACIKOVA, O., SCHWARZ, P., RUMANOVSKA, L. Regional Disparities of Small and Medium Enterprises in Slovakia. Acta Polytechnica Hungarica, 2018, 15 (8), 227-246
- [20] MATUS, T. Büszkeség vagy balítélet – tíz éve fizetünk euróval [online]. 2019 [cit. 2019.08.30]. Interneten elérhető: <<https://ma7.sk/piac/gazdasag/buszkeseg-vagy-balitelet-n-tiz-eve-fizetunk-euroval>>
- [21] NAGY, L. Az önálló szlovák jegybankpolitikától az eurózóna monetáris politikájáig [online]. 2019 [cit. 2019.08.30]. Interneten elérhető: <https://www.penzugyiszemle.hu/documents/nagy-2016-1pdf_20170817110546_72.pdf>
- [22] NBS. Výmena slovenských bankoviek a slovenských pamätných mincí. Bratislava: Národná Banka Slovenska. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/vymena-penazi/vymena-slovenskych-bankoviek-a-slovenskych-minci>>
- [23] POLASEK, W., AMPLATZ, C. (2003). The Maastricht Criteria and the Euro: Has the Convergence Continued? In: Journal of Economic Integration. Vol. 18, iss. 4, p. 661-688.
- [24] POLITICAL CAPITAL.. Visegrad Group.. [online]. 2017, [cit. 2019-05-14] Interneten elérhető: https://euractiv.sk/content_providers/political-capital/ > a rendszerváltás után. In: Közgazdasági Szemle. [LI. évf., 2004. november (1065–1072. o.)

- [25] SHIRISH, A. Visegrad - One Market. The Attraction for Foreign Investors. . In: The Visegrad [online]. 2018, [cit. 2019-05-14] Interneten elérhető: <<http://www.visegradgroup.eu/the-visegrad-book/apte-shirish-visegrad>>
- [26] TASR, Eurom platíme v Slovenskej republike už desať rokov. 2019. [online]. [cit. 2019.08.30]. Interneten elérhető: <<https://www.teraz.sk/ekonomika/euro-mena-slovenska-republika/369647-clanok.html>>
- [27] VERBEKEN, D., RAKIĆ, D. (2019). History of economic and monetary union. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/79/a-gazdasagi-es-monetaris-unio-tortenete>>
- [28] ZESTOS, G. K., BENEDICT, J. M. (2018). European Monetary Integration: A History. In: Encyclopedia of International Economics and Global Trade. Singapore: World Scientific Publishing.

AZ EURÓPAI MONETÁRIS UNIÓ, AZ EURÓ 10 ÉVE, ÉS SZLOVÁKIA EURÓPA SZÍVÉBEN

Renáta MACHOVÁ⁴, Zoltán ŠEBEN⁵, Enikő KORCSMÁROS⁶, Lilla FEHÉR⁷

ABSTRACT

The European Economic and Monetary Union is a milestone in the process of integrating EU economies. Economic and Monetary Union, which came into force in 1992, includes the coordination of economic and budgetary policies, the common monetary policy and the single currency, the euro. In the economic union, all EU Member States are involved, but some Member States have gone further on the integration when they adopted the single currency, the euro. These countries together form the euro area. The largest enlargement of the EU history took place on May 1, 2004, when Slovakia, the Czech Republic, Estonia, Poland, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta and Slovenia, joined the EU. As of January 1, 2009, the Slovakia is also a member of the eurozone. The study examines the positive changes in Slovakia's accession to the EU and the common currency, the introduction of the euro, and how much Slovakia has become a more attractive target for foreign investors. However, it also summarizes the factors that may be questionable or definitely negative for foreign investment.

KEYWORDS

European Economic and Monetary Union, EU, Euro, Slovakia, Foreign Investments

„...Európa egységesülése a haladáshoz vezető munka volt, és továbbra is az marad. Az euró bevezetése és az Európai Központi Bank létrehozása ennek a folyamatos evolúciónak a szerves része. Valóban, a gazdasági és monetáris unióval elválaszthatatlanul összekapcsolt dinamikusság arról tanúskodik, hogy az euró a további integráció erőteljes katalizátora lehet. A mi feladatunk az EKB-ban, hogy hozzájáruljunk ahhoz, hogy az euró sikere tartós legyen. Ily módon az euró hasznát hoz/hasznára válik a kibővült Európai Uniónak a jövőben is.“

Wim Duisenberg, az EKB elnöke (1998 – 2003)

Az EKB első elnökének kissé patetikus szavai abban az időben hangzottak el, amikor az euró előtt csaknem másfél éves fokozatos gyengülés és nyomott hangulat után, amit számos vita kísért az EKB vezetőségében és az egész euró övezetben⁸, a fordulat első jelei mutatkoztak. Túlságosan optimistának mutatkoztak azonban azok az elvárások, hogy az európai monetáris unió létrejötte az európai integráció „erőteljes katalizátora” lehet. Az

⁴ Dr.habil Ing. Renáta Machová, PhD., Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Menedzsment Tanszék, machovar@uj.s.sk

⁵ Ing. Zoltán Šeben, PhD., Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Menedzsment Tanszék, sebenz@uj.s.sk

⁶ PhD. Enikő Korcsmáros, PhD., Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Közgazdaságtan Tanszék, korcsmarose@uj.s.sk

⁷ Mgr. Lilla Fehér, Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Idegen Nyelv és Kommunikáció Tanszék, feherl@uj.s.sk

⁸ Az első viták főleg az euró árfolyamának alakulását, az EKB kétpilléres monetáris stratégiáját, az EKB hitelt érdemlőségét, a makrogazdasági pénzügyi stabilitást és a krízismenedzsmentet érintették.

európai integrációt az euró övezet létrejötte után is különféle nehézségek és komplikációk kísérik.

Bizonyos idő távlatából nyilvánvaló, hogy a monetáris integráció gondolata közvetlenül összefüggött az EU-tagok többségének azzal az igyekezetével, hogy korlátozzák az árfolyamok kilengéseit, amelyek, főleg a Bretton-woodi rendszer válsága után, fékeztek a közös piac fejlődését. Így keletkezett ez a sürgős gazdasági-politikai „feladat”, amit legkorábban a Werner és a kapcsolódó Delors Bizottság (1988 – 1989) igyekezett megoldani. Ezeknek a munkáknak a kicsúcsosodását jelentette a Delors jelentés, amit az Európai Tanácsa 1989 júniusában Madridban fogadott el „Az európai gazdasági és valutaunió stratégiájaként”.

Az Európai Unió az új tagországok monetáris integrációját három szakaszra osztotta: 1. az EU tagjává válás, 2. belépés az ERM II árfolyam-mechanizmusba, 3. a maastrichti kritériumok teljesítése (miközben az egyenlő bánásmód elve érvényesül a jelenlegi és jövőbeli tagok között) és integrálódás az euró övezetbe. Az utolsó lépésre elméletileg legkorábban az EU tagjává válást követő két év után nyílt lehetőség. Ezt a maastrichti árfolyam-kritérium határozta meg, aminek a teljesítése a nemzeti valuta legalább kétéves részvételét jelenti az ERM II mechanizmusban a megszabott fluktuációs sáv keretében. Ahogy azonban az egyes gazdaságok fejlődéséből nyilvánvaló, sok országban az egységes valuta elfogadására vagy a fiskális, vagy az inflációs kritériumok teljesítésének elmaradása miatt legkorábban az évtized végén kerülhet sor. (Helísek, 2019; Šikulová, 2006, online)

A monetáris unióhoz való csatlakozás és a közös valuta, az euró bevezetése következményeinek értékelése hagyományosan a költség-haszon elemzés segítségével történik, ami sok mindenben az optimális valutaövezetre támaszkodik.

A végső mérlegnek azt kell megmutatnia, hogy a monetáris integráció a csatlakozó ország számára tiszta hasznot jelent-e, és hozzájárul-e a jólét növekedéséhez. Az optimális valutaövezetet alkotó országok egymás közt rögzített árfolyamot, illetve egységes valutát, a külfölddel szemben pedig rugalmas árfolyamot érvényesítenek, és a kölcsönös árukereskedelemmel és szolgáltatásokkal, valamint a gyártási tényezők mobilitásával szorosan kötődnek egymáshoz.

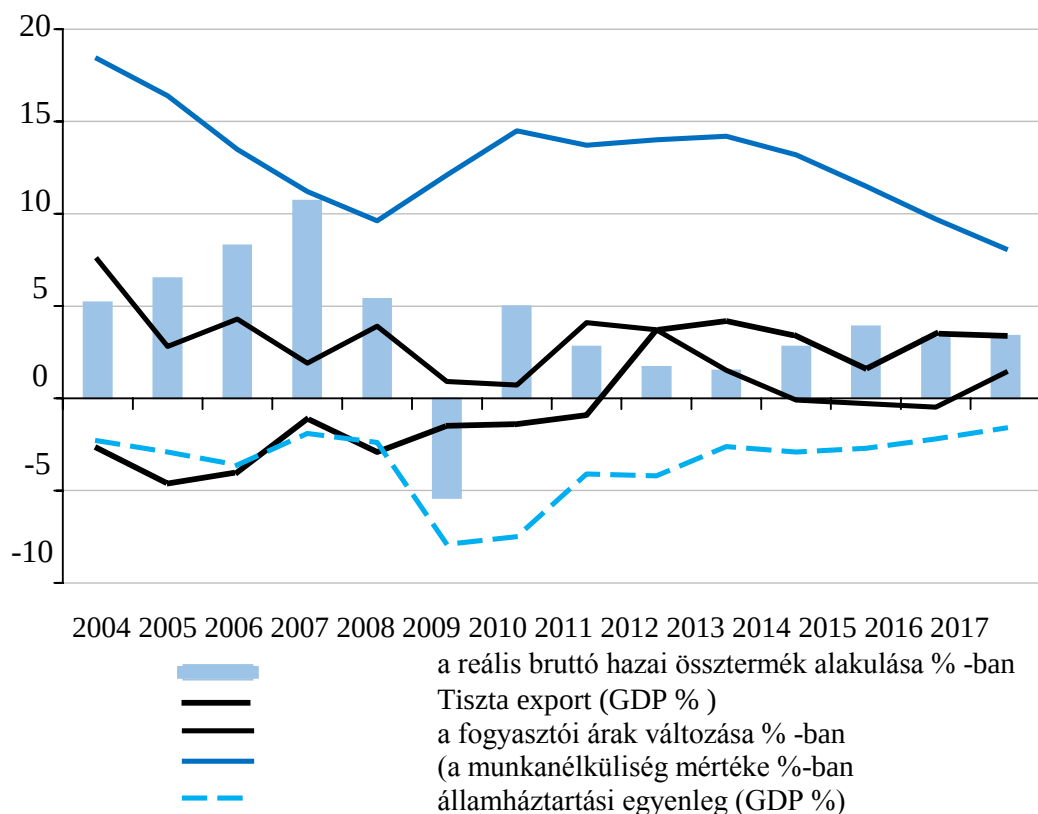
R. Mundell szerint, aki az optimális valutaövezet elméletével a múlt század hatvanas éveiben kezdett foglalkozni, az optimális valutaövezet a gyártási tényezők, főleg a munkaerő magas mobilitásával bíró valutaövezet. Ha az egyik régió asszimetrikus sokhatással küzd, és nem elégséges a munkaerő mobilitása, a valutaövezetben eltérő mértékű infláció és munkanélküliség várható. Az optimális valutaövezet elméletét más közgazdászok is fejlesztették, akik olyan tényezőket is hangsúlyoztak, mint a gazdaság nyitottsága és nagysága (R. I. McKinnon, 1963), a kölcsönös kereskedelem mértéke, a gazdasági ciklusok szinkronizálása, a termelés diverzifikálása (P. B. Kenen, 1969), az árak és bérek rugalmassága (M. Friedman, 1953), a megközelítőleg azonos mértékű infláció (J. M. Fleming, 1971), vagy a pénzügyi (J. C. Ingram, 1973), fiskális (P. B. Kenen, 1969) és politikai integráció (N. Mintz, 1970).

Az egységes valuta használata a szimmetrikus sokknak kitett országok számára, vagy azon országos számára optimális, amelyek rendelkeznek az asszimetrikus sokk kezelésére szolgáló mechanizmussal⁹.

⁹ Az európai integrációs folyamat bonyolult fejlődéséről tanúskodik például a Rómában 2004. október 29-én aláírt Európai Alkotmány sorsa, amit a francia, és később a holland választók is elutasítottak. Ezért az EU állam- és kormányfői 2005. június 17-én úgy döntöttek, hogy elhalasztják az Alkotmány ratifikálását, ami 2006 novemberére volt kitűzve. Az új szerződés – a Lisszaboni szerződés - szövegezésében végül azon az informális találkozón állapodtak meg, amelyet 2007 októberében Lisszabonban tartottak. A 2007. december 13-án aláírt új szerződés ratifikálásának a 2008-as év végéig kell befejeződnie.

Az empirikus tanulmányok azt mutatják, hogy az aszimmetrikus sokkok valószínűsége Európában magasabb, mint az USA-ban. Az euró övezet egyes országaiban lévő asszimmetrikus sokkokra természetesen nem reagálhat az EKB egységes monetáris politikája, aminek az elsődleges célja az árak stabilitása a monetáris unióban. Ezért van szükség más, megfelelő hatékonysággal működő sok-kezelési mechanizmusra. (Páleník – Šikulová, 2007)

Az euró bevezetése utáni makrogazdasági egyensúly ábrázolására az alábbi 1. sz. ábrán a makrogazdasági egyensúly fő paramétereinek alapvető fejlődését ábrázoljuk.

1. ábra: A szlovák gazdaság makrogazdasági egyensúlya fő paramétereinek alakulása
Forrás: Kališ – Lábaj – Luptáčik – Morvay - Stracová, 2018

Több egymást követő éve javulnak a munkapiaci mutatók, 2017-ben a munkanélküliség mértéke az eddigi legalacsonyabbra, 8,1%-ra csökkent. A foglalkoztatottság növekedése az utóbbi négy évben olyan jelentős volt, hogy a korábbi tömeges munkanélküliség munkaerő-hiánnyá változott. A 2013 – 2017 időszakban a foglalkoztatottak száma 201 ezerrel növekedett. Ez a Szlovák Köztársaság viszonylag kis munkaerőpiaca számára olyan jelentős mennyiségi változás, hogy a megfelelő munkaerő hiánya néhány ágazatban már a gyorsabb növekedés akadályává vált. Megállapíthatjuk, hogy a makrogazdasági egyensúly területén fennmaradt az összességében kedvező helyzet. Az államháztartási hiány csökkenése, a mérsékelt külkereskedelmi többlet, a munkanélküliség mértékének további csökkenése az eddigi történelmi legalacsonyabb értékre, valamint a mérsékelt infláció így nagyvonalakban kedvező képet ad a makrogazdasági egyensúlyról. Ez a gazdasági fejlődés fenntarthatóságának egyik megnyilvánulása. A SZK-ban tartós a viszonylag stabil gazdasági fejlődési tendencia, a makrogazdasági egyensúly elfogadható mértéke mellett (a közpénzek vagy külkereskedelmi relációk stabilitásának megbomlása nélkül). A munkapiac fejlődésében is folytatódtak a pozitív tendenciák. (Kališ – Lábaj – Luptáčik – Morvay - Stracová, 2018)

2004-ben Szlovákia hivatalosan az Európai Unió tagjává vált. A csatlakozás és az integrációs reformok rendkívüli lehetőségeket teremtettek a kereskedelemben, illetve a külföldi befektetésekben.

Az információs technológia és kutatóközpontok területén 2005-től beruházási hullámok indultak meg. A befektetések főleg az ország elmaradott keleti régióiban valósultak meg, a magas munkanélküliségre „építve” és egyben azon enyhítve.

A Kia Motors 2006-ban Zsolnán nyitotta meg európai gyártelepét 1,7 milliárd euró értékben. A zsolnai autógyárban azóta 2,5 millió autót gyártottak. Ez a beruházás Szlovákia az Európai Unióhoz való csatlakozást követő történetében az egyik legjelentősebb.

2008-ban a világgazdasági válság következtében az egy főre jutó GDP reálértéke csökkent. A következő évben pedig a recessziót követte a foglalkoztatottsági szint visszaesése is. 2009. január 1-jétől Szlovákia 16. országgént csatlakozott az eurozónához. Az ország hivatalos pénzneme az euró lett, felváltva az addig használt szlovák koronát. Az euró bevezetése, illetve az eurozónához való csatlakozás egyfajta gátként fékezte a válság elhatalmasodását.

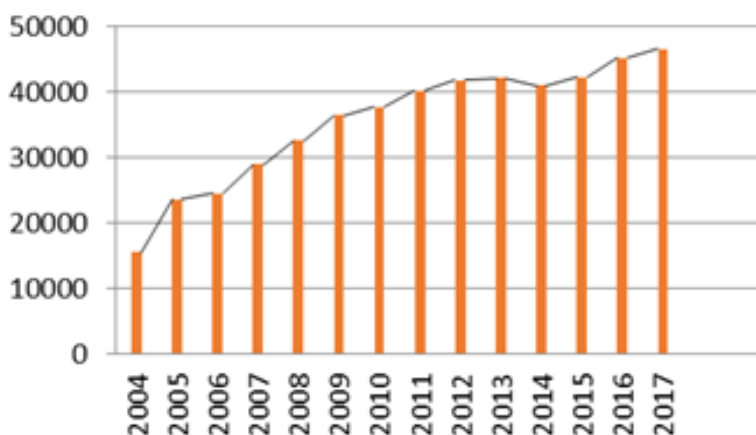
A válság utóhatásaként 2010-ben a munkanélküliség 14% felett volt. A visszaesés számos külföldi befektetőt viselt meg. A kialakult gazdasági helyzethez idomított reformok következtében azonban gyorsan alkalmazkodni tudtak a gazdasági környezethez. Az előző évekkel összehasonlítva azonban új tőkebefektetések nem valósultak meg. 2010-ben a befolyó befektetések értéke csak az éves GDP 0,5%-át jelentette.

Bevezetése óta az euró az amerikai dollár mögött a második legnagyobb forgalmat lebonyolító valuta. Célja az európai államok egységes piaci működések javítása, mely, mint a többi tagállamban így Szlovákiában is, megindította az áruk, vállalkozások, szolgáltatások és a tőke szabadabb és könnyebb mozgásának egyik hullámát.

Szlovákia gazdasága rendkívüli mértékben támaszkodik a külföldi termék- és tőkepiacra. 2016-ban az idegen tőkebefektetések részvényértéke az egész országos GDP 46%-val volt egyenlő, miközben a belföldről kifelé irányuló befektetéseké csupán 3%. Ugyanebben az évben az ország több mint 1.040.000 autót gyártott le, ezzel megszerezve a világ egy főre jutó legtöbb legyártott autó címet.

A 2008. évi 28,5% -hoz képest az államadósság 2013-ban 54,7%-ra emelkedett. A megduplázódása ellenére is (más tagállamokhoz viszonyítva) az államadósság a Maastrichti szerződésben meghatározott 60% alatt maradt.

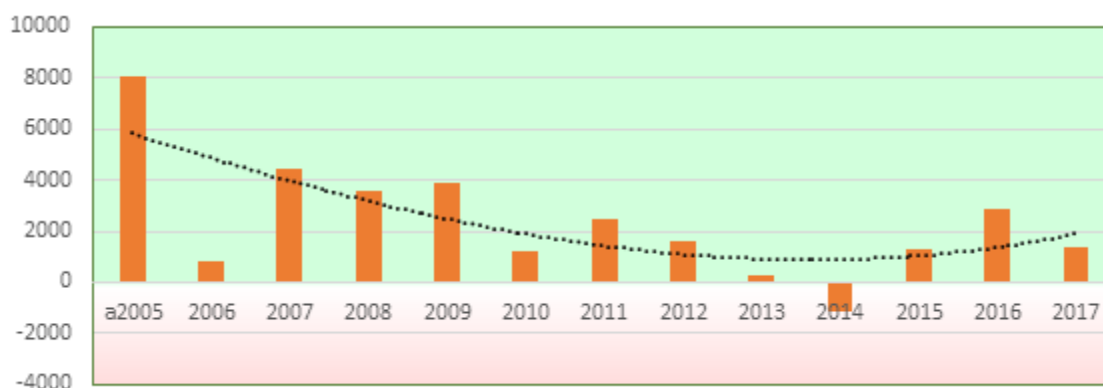
Jelenleg a világ három legnagyobb hitelminősítő intézete (Standard and Poor's, Moody's és FitchRatings) részéről Szlovákia a külföldi befektetések tekintetében elismerésre méltó A+ értékelést kapott, stabil és konzisztens lehetőségeket ajánlva a befektetők részére.

2. ábra: Közvetlen külföldi befektetések Szlovákiában

Forrás: Investment in Slovakia, 2017, online

Ugyanezen adatokkal dolgozva egy másik táblázat mutatja a viszonylagos változásokat; a feltüntetett évek az előző évhez hasonlított csökkenést, illetve növekedést jelentik:

3. ábra: Közvetlen külföldi befektetések értéke Szlovákiában, ahol az évek relatívan viszonyulnak egymáshoz

Forrás: Priame zahraničné investície, NBS, online

Jelenleg a következő tényezőket kell figyelembe venniük a külföldi befektetőknek Szlovákia kapcsán:

- Az Európai Unió tagállama, így számos közös projektben és támogatásokban vesz részt, a kereskedelem átlátható és megkönnyített a reformok útján
- A vállalati adó a többi környező állammal összevetve kedvező
- A GDP növekedése az egyik leggyorsabb az unión belül
- Az állam felismeri és szorgalmazza a külföldi beruházásokat

Amennyiben a szolgáltatásokat nem vesszük figyelembe, az utolsó évben Szlovákia legnagyobb mértékben exportált termékei (mely nagy részben a beruházásoknak köszönhető) között elsősorban az autók, autóvázak, belső égésű motorok, digitális kijelzők, tévék és számítógépek. Jelentős iparág az olajfinomítás és a textilgyártás. Ugyanakkor számos szempont van, amely a külföldi befektetések számára kérdésesek, illetve határozottan negatívak lehetnek:

- A gazdaság teljesítménye erős függésben van a nemzetközi szabadpiactól és az autóipar teljesítményétől.
- Szlovákia saját energiaszükségleteinek 90%-át import útján fedezi.
- Az infrastruktúra hiányossága, mely az állami beavatkozásokkal, fejlesztésekkel is csak lassan javul.
- A hazai piac relatív gyenge, a vásárlóerő alacsony.

ÖSSZEGZÉS

Az euró bevezetése hasonlóan a többi országokhoz, Szlovákiában is zökkenőmentesen zajlott le. A közös fizetőeszközzé való átállás kapcsán Szlovákia tekintetében három olyan tényezőt emelnénk ki, amelyek nagyban hozzájárultak az utóbbi években tapasztalt gazdasági fellendüléshez. Az első ilyen a tőkevonzó képesség javulása. A közös pénznem bevezetésével megnőtt a külföldi működő tőke beáramlása. A szlovák növekedés mindenkorai hajtóerejének gerincét a beruházások számának növekedése jelenti. A következő tényező a stabil pénzügyi környezet kialakulása, továbbá vele együtt az ország teljesnek mondható gazdasági stabilitása. A monetáris unióhoz csatlakozásra váró országok számára általában gondot okozott a likviditási problémák megoldása, áthidalása. A szlovák gazdaságot vizsgálva kitűnik, hogy a közös fizetőeszköz és az EGMU tagság hatására ezek a problémák kevésbé bírtak nagy jelentőséggel.

Mindezen pozitívumok mellé természetesen társultak negatív hatások is. Mindenekelőtt meg kell említeni a szlovákiai árat, a szomszédos, nem eurozónához tartozó országok áraihoz képesti drágulását, ami jelentős bérkiáramlás-növekedést eredményezett. További negatívumként említhető az átállással járó egyszeri költségek terhe. Ezek mellett Szlovákiának további anyagi terhet jelentett, a nemzetközi pénzügyi mentőcsomagokban való részvétel is, ami plusz költségeket jelent az ország számára.

Összességében elmondható, hogy Szlovákia, a szlovák gazdaság a bevezetéssel járó terhek és jelentkező hátrányok ellenére is jól járt a közös fizetőeszköz bevezetésével. Az ország ezt követő fejlődése, az elmúlt világgazdasági válságban tapasztalt pénzügyi stabilitása példaértékű lehet a posztkommunista országok előtt, főként a többi Visegrádi ország számára.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány a Pallas Athéné Domus Educationis Alapítvány támogatásával készült a PADE 0117/4 sz. projekt keretében.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] ŠIKULOVÁ, Ivana: *Konvergenca v procese Európskej menovej integrácie*, Bratislava, 2006, [cit.2019.06.03] http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/49_i_sikulova.pdf
- [2] IŠA, Ján – OKÁLI, Ivan: Európska menová únia, optimálna menová oblasť a možné dôsledky vstupu Slovenska do eurozóny. In: *Politická ekonómia*, 2008, (3), ISSN 0032-3233, pp. 318-344
- [3] HELÍSEK, M.: Exchange Rate Mechanism II and the Risk of Currency Crisis – Empiricism and Theory. *Journal of international studies*, 12(1), 2019, pp. 297-312. doi:10.14254/2071-8330.2019/12-1/20,
- [4] MCKINNON, Ronald I.: Optimum Currency Areas. In: *The American Economic Review*, Vol. 53, No. 4, pp 717-725 [cit.2019.06.03] https://www.experimentalforschung.econ.unimuenchen.de/studium/veranstaltungsarchiv/sq2/mckinnon_aer1963.pdf
- [5] KENNEN, P.: The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View. In: Mundell and Swoboda (eds.) *Monetary Problems in the International Economy*. University of Chicago Press, Chicago, 1969
- [6] FRIEDMAN, Milton: The Methodology of Positive Economics. In: *Essays In Positive Economics*, 1953, [cit.2019.06.03] <http://pombo.free.fr/friedman1953-.pdf>
- [7] FLEMING, Marcus J.: On Exchange Rate Unification, In: *The Economic Journal*, Vol. 81, No. 323, 1971, pp. 467-488, [cit.2019.06.03] <https://www.jstor.org/stable/2229844>

- [8] INGRAM, James C.: The case for European monetary integration. Princeton, N.J.: International Finance Section, Princeton University, 1973, [cit.2019.06.03] <https://trove.nla.gov.au/version/26219231>
- [9] MINTZ, Norman N.: Monetary union and economic integration. C.J. Devine Institute of Finance, New York, 1971, OL14071550M, [cit.2019.06.03] https://books.google.sk/books/about/Monetary_union_and_economic_integration.html?id=L0wUAQAAMAAJ&redir_esc=y
- [10] KALIŠ, R. - LÁBAJ, M. - LUPTÁČIK, M. - MORVAY, K. - STRACOVÁ, E. Development Trends and the Importance of Paper Industry for the Slovak Economy. Ekonomický časopis, 66 (9), 2018pp. 861-887, ISSN 0013-3035
- [11] PÁLENÍK, Viliam – ŠIKULOVÁ, Ivana: Rozširovanie európskej menovej únie, Ekonomický ústav SAV, Bratislava, 2007, ISSN 1337-5598, [cit.2019.06.03] <http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/WP01.pdf>
- [12] Investment in Slovakia. (2017) KPMG in Slovakia, [cit.2019.06.03] https://britcham.sk/wp-content/uploads/2017/09/investment_in-slovakia-2017.pdf
- [13] Priame zahraničné investície. NBS, [cit.2019.06.03] <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>

AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK HATÁSA A SZLOVÁK GAZDASÁGRA

Mgr. Adriana MEZEIOVÁ¹⁰

ABSTRACT

Slovakia has been using the euro as its legal currency for the first 10 years since 1 January, 2009. In order to do so, the country had to meet the strict Maastricht criteria. The study outlines the necessary social, health, education, pension and tax, reforms and their impact on the Slovak economy in order to achieve this goal. He points out that, after overcoming the negative effects of the crisis, the Slovak economy started to develop strongly. It notes that the biggest positive impact of the introduction of the euro was the abolition of transaction costs. It made capital flow cheaper and made loans with lower interest rates available. The biggest negative impact on the country is the loss of power over currency policy. Finally, the study concludes that a decade is too short to get a real picture of the impact of the euro on the Slovak economy.

KEYWORDS

introduction of the euro in Slovakia, effects of the economic crisis, Maastricht criteria, Slovak reforms

BEVEZETŐ

A Visegrádi országok közül jeleneg, 2019-ben, Szlovákia az egyetlen ország, amely 2009-ben csatlakozott az eurózónához, és az eurót használja, mint hivatalos fizetőeszközt. Nagy lépés volt ez egy ilyen kis ország számára. A rendszerváltás után Csehszlovákia felbomlott és Szlovákiában egy elhúzódó transzformális válság kezdődött. A 2004-es EU tagság némileg stabilizálta a szlovák gazdaságot [10]. A következő években nagy erőfeszítéseket tett az akkori kormányzat azért, hogy az ország teljesíteni tudja az EU által támasztott konvergencia (maastrichti) kritériumokat [16]. A tanulmány ismerteti a cél eléréséhez szükséges reformok végrehajtásának mikéntjét. A reformok jelentősen átalakították a szociális-, egészségügyi-, közigazgatási-, valamint az oktatási-, és adó-,rendszert. Legfőképp a Dzurinda által vezetett kormány érdeme a reformok kidolgozása, gyakorlatba való átvitelük. A lakosság körében népszerűtlen intézkedés végül a 2006-os választásokon a kormány vereségét okozták [8]. Legfőképp a következő, Fico által vezetett kormány ideje alatt fejtették ki hatásukat. A reformoknak köszönhetően Szlovákia teljesíteni tudta a szigorú feltételeket és 2009. január 1-én bevezette az eurót. Szlovákia a lehető legrosszabb időszakban lépett be az eurózónába. 2009-re már nyilvánvalóvá vált, hogy a világ gazdaság az utóbbi évtizedek egyik legnagyobb válsága felé tart. A tanulmány áttekintést nyújt a szlovák gazdaság alakulásáról az euró bevezetés előtti és utáni időszakáról. Rámutat arra, hogy az euró bevezetése után a válság hatására visszaesett a gazdasági növekedés. Magyarországgal összevetve elemzi a két ország gazdasági adatait (1 főre jutó GDP - értékét) és az államadóság alakulását a GDP-hez viszonyítva. Az euró bevezetésének legnagyobb elősznye vitathatatlanul a tranzakciós költségek eltörlése volt. Negatívumként legfőképp a valutapolitika feletti jog és a pénzügyi szuverenitás elvesztése említhető. A felmérések szerint a szlovák lakosok csaknem 80 százaléka támogatja és elégedett az euró bevezetésével [2]. A Blomberg szakértőinek elemzése is eredményesnek tünteti fel Szlovákia eurozónába

¹⁰ Mgr. Adriana Mezeiová Doktorandus hallgató Selye János Egyetem Komárno 188155@student.ujs.sk

történő belépését, és a rákövetkező válság kezelését [14]. Viszont, 26 év elteltével Csehszlovákia felbomlása óta sem tudta Szlovákia utolérni Csehországot. 10 év kevés időnek bizonyult ahhoz, hogy a szakemberek megállapíthassák, hogy milyen mértékben befolyásolta az euró bevezetése a szlovák gazdaság növekedését [12].

Szlovákia gazdasága az euró bevezetése előtt

Az 1989-ben bekövetkezett „bársony forradalommal” véget ért Csehszlovákiában a több évtizedig tartó szocializmus korszaka. Ebben az időben Szlovákia mezőgazdasági termelés volt a túlsúlyban. Csehország területe iparilag sokkal fejlettebb volt. Az ország felzárkóztatási folyamatában gondot okoztak az erőteljes szociális és gazdasági különbségek. A rendszerváltás után bekövetkezett privatizáció és a veszteséges cégek felszámolása után az ország bizonyos területein nagymértékű munkanélküliség jött létre. Ez úgy, mint a többi, a volt szocialista blokkhoz tartozó országban, Szlovákiát is új helyzet elé állította. A szocializmus egyik alapfeltétele a „munkához való jog” volt, ami egyben „kötelesség is,” hisz aki nem dolgozott, bűncselekményt követett el. Ebben az időben néhány járásban (főképp az ország közép-, és keleti részein) nem volt ritka a 20 százalék fölötti munkanélküliség sem. Az ország vonzerejét elsődlegesen a jól képzett munkaerő és alacsony bérköltségek jelentették, továbbá a fejlett elektronikai-, vegyi-, és gépipara [3]. Az elődállam Csehszlovákia 1993-as felbomlása után az országban egy elhúzódó transzformációs válság vette kezdetét. Szlovákia gazdasági pozícióját nagyban megerősítette az Európai Unióval 1993. október 4-én kötött társulási megállapodás. A társulási megállapodás megkötése után a szlovák kormány legfőbb célja az volt, hogy sikeresen csatlakozzon az Európai Unióhoz. E cél eléréséhez teljesíteni kellett az Európai Unió által meghatározott szigorú feltételeket. Hogy az ország ezeknek eleget tudjon tenni, a Dzurinda kormány olyan nagy hatású nyugdíj-, szociális-, egészségügyi-, oktatás-, közigazgatási-, és adóreformokat hajtott végre, melyek segítségével Szlovákia április 16-án az EU teljes körű tagjává vált.

A szükséges reformok

A következő fejezet azokat a reformokat mutatja be, melyek elengedhetetlenek voltak ahhoz, hogy az ország stabilizálja gazdaságát, eleget tegyen a konvergencia kritériumoknak, és sikeresen csatlakozzon a monetáris unióhoz. A legátfogóbb reformokat a Dzurinda kormány hajtotta végbe. Első lépésként fel kellett számolni a berögződött „szocialista modellt”, ami a lakosok körében tiltakozásokat váltott ki. A reformok nagyszabásúak voltak, és az alapjaiban változtatták meg az adózást, egészségügyet, a szociális rendszereket és a gazdaság többi kulcsfontosságú területeit is. A reformok a következők voltak:

Nyugdíjreform

2004-ben a magas számú nyugdíjas miatt Szlovákiában bevezették a 3 pillérű nyugdíj reformot. Az első pillér nem változott, megmaradt a ledolgozott évek függvényében folyósított öregségi nyugdíj. A második pillér lehetőséget nyújtott a lakosok számára, hogy kiegészítsék az első pillért azzal, hogy magántőkeszámlán spórolnak a nyugdíjra. Ez a kezdetekben minden munkakezdő számára kötelező volt, de később a Fico kormány választhatóvá tette. A munkavállalók dönthettek arról, hogy a bérükből levont nyugdíjbiztosítást teljes egészében a Szociális Biztosítóba utalják át, vagy egy bizonyos részét saját nyugdíjszámlájukra helyezik el.

Az új pillér bevezetésének fő gondolata az volt, hogy a munkavállalók magánszámlán spórolhatnak, így az örökölhető. Viszont az feltétele, hogy legalább 10 évig kell gyűjteni a számlára, az akkori 52 éveseket kizárta a rendszerből.

A harmadik nyugdíj pillér a legösszetettebb. A nyugdíjpénztárak feletti pénzügyi felügyeletet a Pénzpiaci Felügyelet gyakorolja. A pénztárak a megtakarított pénzeszeget a tőkepiacra viszik és befektetik. Ezekre a megtakarításokra az állam garanciát vállal. A magántársaságoknak szigorú feltételeket kellett teljesíteniük. Legkevesebb 300 millió korona alaptőkével kellett rendelkezniük és másfél év alatt legalább 50 000 ügyfélt kellett szerezniük, ellenkező esetben elvesztették a jogot, hogy a megtakarítások befektessék. A társaságoknak biztosítani kellett az ügyfeleinek a 3 különböző kockázatú alap elérését:

- Növekedési alap a legmagasabb kockázattal, viszont a legmagasabb is hozammal rendelkezik, azonban a társaságok a megtakarítások maximum 80 százalékát fektethették ebbe az alapba.
- Kiegyensúlyozott alap – ebbe az alapba legfőljebb a megtakarítások felét fektethették be a nyugdíjpénztárak.
- Konzervatív alap – a legkisebb kockázattal és hozammal bíró alap, a nyugdíjpénztárak csak állampírokba vagy államkötvényekbe fektethettek be [12].

Szociális reform

A rendszerváltás után Szlovákiában a legégetőbb probléma a magas arányú munkanélküliek száma és a munkaerőpiac rugalmatlansága volt. Ország szinten átlagosan 15 százalékos volt ez az arány, de voltak járások, ahol ez az arány csaknem a duplájára nőtt. A szociális reformok átalakulása során az univerzális szociális állam modelljét a reziduális modell váltotta fel, így a szociális juttatások már nem alanyi jogon kerültek kifizetésre. Az intézkedésekkel az aktív, foglalkoztatott rétegeket kívánták támogatni. Csökkentették és feltételekhez szabták a segélyek összegét így kiküszöbölték, hogy a lakosság bizonyos rétegei visszaéljenek a szociális hálóval. A szociális reformok hatására a segélyek összege mindegy 33%-55% csökkent és folyósításukat a közmunkaprogram és szakirányú továbbképzésekhez kötötték. Legnagyobb hatása az említett reformoknak a roma lakosokra volt. A roma közösség kormánybiztosa szerint a legrosszabb körülmények közt élők esetében a reform nem segített a foglalkoztatottság növelésében, még inkább elszigetelte azokat. A szociális minisztérium azzal érvelt, hogy anyagi támogatást vezettek be az iskolai végzettség megszerzéséhez, viszont a kormánybiztos szerint a lakáskörülmények és diszkrimináció a kiváltó oka annak, hogy a romák nem tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon. A munkanélküliség alakulása a rendszerváltás óta napjainkig a 1. ábra szemlélteti.

1. ábra: A munkanélküliség alakulása Szlovákiában (1994-2019)

Forrás: saját szerkesztés [15] alapján

A munkanélküliség alakulása a rendszerváltás óta napjainkig az 1. ábra szemlélteti. Láthatjuk, hogy legtöbb munkanélküli a 2000 évek elején volt. 2004 után egészen 2008-ig a reformok hatására nagymértékben csökkent ez az arány. A válság hatására 2009-től ismét megugrott, majd 2013-tól napjainkig folyamatosan csökken [13].

Az adóreform

Minden ország működéséhez elengedhetetlen egy jól kidolgozott hatékony adórendszer. Szlovákiában az adóreform legfontosabb célja a fiskális folytonosság fenntartása volt. Ennek érdekében megszüntették a kettős adózást és eltörölték az örökösödési, ajándékozási és osztalék után fizetendő adót. Az ötkulcsos jövedelemadóval szemben bevezették az általános forgalmi-, társasági-, és személyi jövedelemadóra a „háromszor 19-es modellt”. A kormány igyekezett segíteni az alacsony jövedelműek helyzetén is azzal, hogy megnövelte az adóalapból leszámlázható jövedelem mértékét és bevezette a gyerekek után járó adókedvezményt. A kormány továbbá nem tett különbséget a hazai és a külföldi jövedelem között, ösztönözve így a munkaerő mobilitást, ami szintén csökkentette a munkanélküliek arányát [13].

Egészségügyi reform

A 2003 júliusában bevezetett egészségügyi reformok által a betegeknek nem csak az orvosnál, fogorvosnál vagy gyógyszerárban, de a kórházban töltött napokért vagy a mentővel történő szállításért is fizetniük kellett. A kategória rendszer segítségével 4 kategória sorolták a gyógyászati eszközöket, orvosságokat és az orvosi beavatkozásokat annak alapján, hogy az így felmerülő költségekhez mennyivel kell a betegnek hozzájárulnia. Az intézkedések célja az volt, hogy csökkenjenek a gyógyszerkiadások és a felesleges orvosi látogatások száma. Az egészségügyi intézmények adósságainak jelentős részét az állam által létrehozott adósságrendező társaság vállalta át. Az egészségügyi intézményeket és egészségügyi biztosítókat részvénytársasággá alakították át, így biztosítva a transzparenciát és hatékonyságát. Ezek a változások ugyan nemtetszést váltottak ki a lakosok körében, de egy év alatt a háziorvosokat felkereső betegek száma 15%-20% százalékkal csökkent és 20% kevesebb gyógyszert került felírásra. 2006-ban a Fico kormány ideje alatt néhány egészségügyi intézmény megszűnt. A reformok hosszútávon sikeresek voltak és lassult a kórházak eladósodása. Az ágazatban megszűnt a pazarlás és túlfogyasztás, és nőtt a rendszer hatékonysága [12].

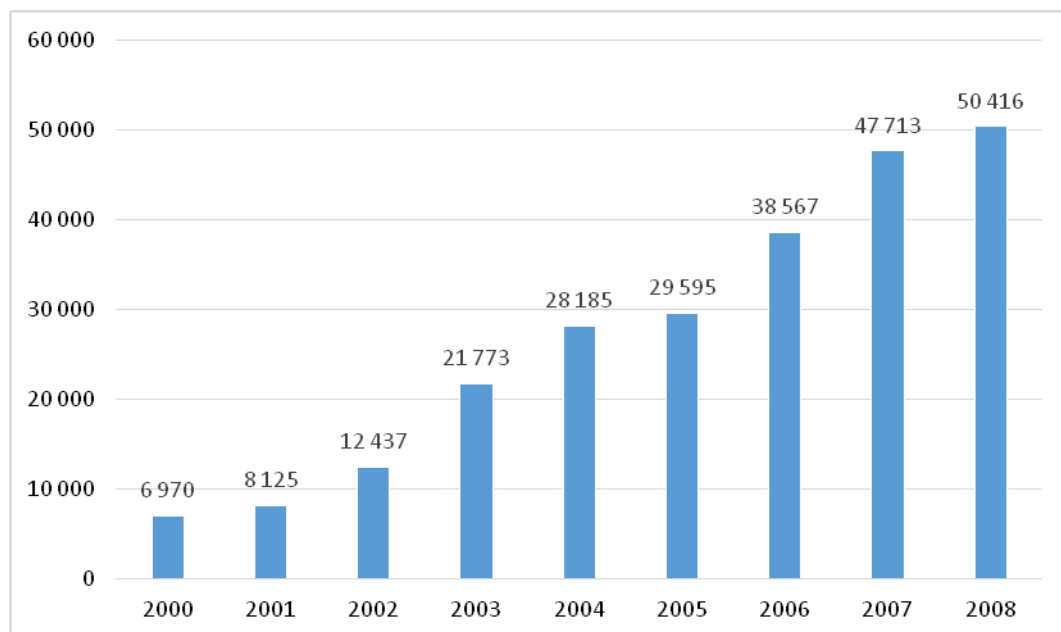
Közigazgatási reform

Az államigazgatás átalakításának folyamatában szétválasztották a pénzügyi szektort és annak felügyeletét, bővítették a községi és megyei önkormányzatok hatáskörét. A reformok viszont a belső széthúzás miatt – melyet a területi felosztás okozott – lassan haladtak. A 12-es felosztású kerület javaslatára megbukott, mert a Meciar kormány ideje alatt elfogadott 8 régió felosztású kerület megfelelt az Európai Unió és az OECD feltételeinek is. A regionalizáció több vitát váltott ki. Az ügyintézés gyorsítása miatt a decentralizált szervek egy részét úgyn. térségi központokba tömörítették. 2005-től tovább csökkent az önkormányzatok államtól való függősége, mert a jövedelemadót 70%-át a helyi, míg 24%-át a megyei önkormányzatok kapták vissza [12].

Oktatási reform

2003-ban a kormány az akkori GDP 3 százalékával támogatta a közoktatást, viszont a felsőoktatás alulfinanszírozott volt. A 2004/2005-ös tanév folyamán az oktatásügyi minisztérium 207 oktatási intézményt szüntetett meg, és csaknem 500 intézmény vont össze, így csökkentette az oktatásban dolgozók mértékét. Meghatározták a felsőoktatási tandíjat

valamint növelték a szociális és tanulmányi ösztöndíjak mértékét is. Bevezették a kétszintű érettségit és a művelődési utalványokat, melyek támogatták a diákok iskola kívüli foglalkoztatását. Az említett reformok végrehajtása kivívta a nemzetközi szervezetek elismerését és megnövelte a közvetlen külföldi tőke befektetéseket (2. ábra) beáramlását Szlovákiába.

2. ábra: Közvetlen külföldi tőke befektetéseinek az alakulása Szlovákiában (200-2008)
Forrás: saját szerkesztés [15] alapján

Ennek hatására a szlovák gazdaság sikeresen növelte versenyképességét. A 2000. évi értékhez képest 2004-ben az FDI négyszer, majd 2008-ban már kilencszer magasabb volt.

A lakosok körében viszont ezek a nagyszabású reformok népszerűtlenek voltak és nemtetszést váltottak ki, mely végeredményként ahhoz vezetett, hogy Dzurinda kormány elveszítette a 2006-os választásokat és a reformok pozitív hatásai a következő, Fico kormány ideje alatt fejtették ki hatásukat.

Az euró hatása a szlovák gazdaságra.

A reformok nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy Szlovákia teljesíteni tudja az Európai Unió szigorú feltételeit. Az Európai Unióhoz való csatlakozásától számított egy éven belül a szlovák korona 2005. november 28-ától az ERM II részévé vált, és 2009. január 1.-től a volt szocialista országok közül Szlovénia után Szlovákia másodikként vezethette be hivatalos fizetési eszközként az eurót. Ehhez az országnak teljesítenie kellett a konvergencia (maastrichti) feltételeket, melyek a következők voltak.

- Stabilitás: a fogyasztói árszint emelkedése a három legalacsonyabb rátájú ország átlagos árindexétől legfeljebb 1,5%-kal térhet el. (A számítást a megelőző egy évre végzik el.)
- Kamatpolitika: a hosszú lejáratú kormánykötvények nominális kamatrátája a három legstabilabb ország kamatlábszintjét legfeljebb 2%-kal haladhatja meg.
- Árfolyam-politika: a valutaárfolyam a megelőző két éven át nem lépett ki az induló központi árfolyam ERM által előírt $\pm 2,25\%$ -os sávjából.
- Költségvetési politika: az államháztartás folyó deficitje a GDP 3%-át, ill. az adósságállomány a GDP 60%-át nem lépi túl. E kritérium rugalmasan alkalmazandó; ha a

deficit, ill. az adósságállomány hosszú távú trendje csökkenő irányzatú, a magasabb ráta átmenetileg elfogadható [4].

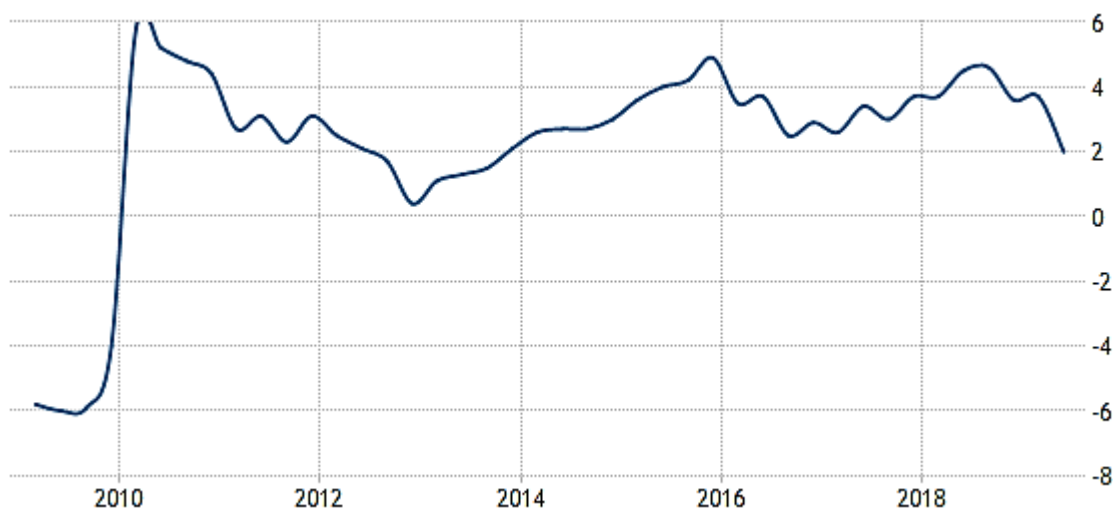
Visszatekintve elmondhatjuk hogy Szlovákia a lehető legrosszabb időszakban lépett be az eurózónába. 2009-re már nyilvánvalóvá vált, hogy a világgazdaság az utóbbi évtizedek egyik legnagyobb válsága felé tart. Negatív hatásai hamar megmutakoztak. Egy év elteltével, 2010-ben Görögország az államcsőd szélére került, és szükség volt az euróövezet tagországainak segítségére. Szlovákia lakosainak meg kellett magyarázni, miért kell egy olyan országnak pénzügyi segítséget nyújtani, ahol sokkal magasabb az életszínvonal. Az euró bevezetése előtt a lakosok legjobban az inflációtól, a magas áraktól félték. Az infláció ütem alakulását a 2004-es és 2019-es évek között a következő ábra mutatja, ebből kiderül, hogy 2004 után ez az ütem csökkenő tendenciát mutat.

3. ábra. Az inflációs ütem alakulása Szlovákiában (2004-2019)

Forrás: [15] alapján

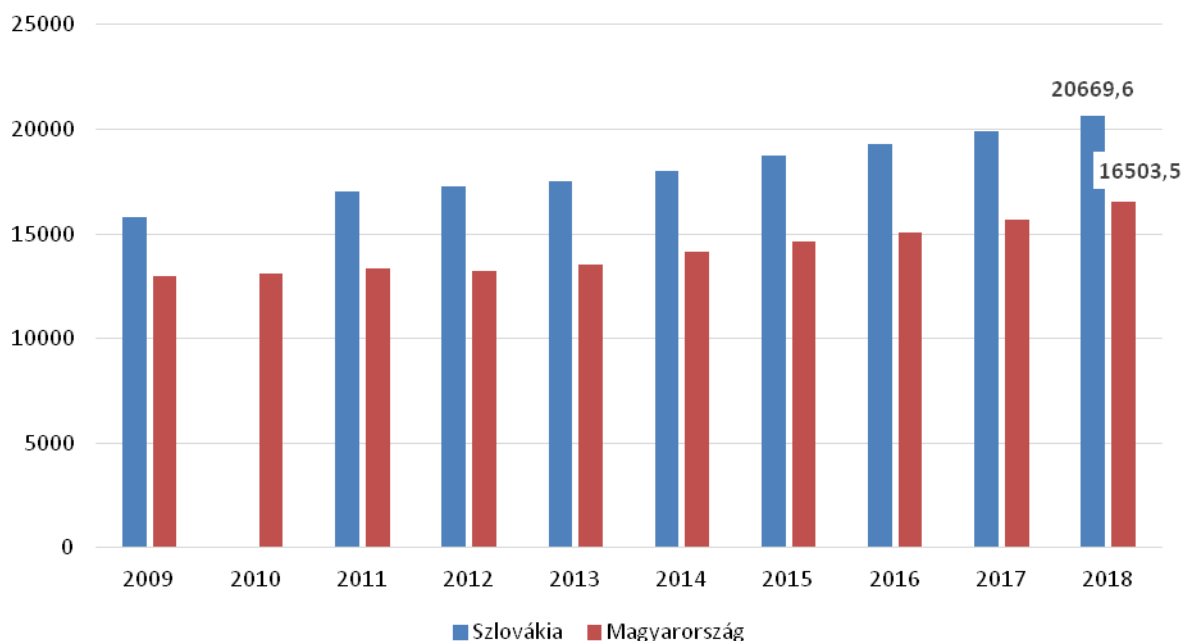
Szlovák gazdaság az elmúlt 10 évben erőteljes gazdasági növekedést produkált, ami sokszor meghaladta az EU átlagát. A GDP növekedési ráta alakulását az euró bevezetése óta napjainkig a 4. ábrán láthatjuk.

4. ábra: GDP növekedési ráta alakulása Szlovákiában 2009-2019

Forrás: [15] alapján

2018-ban a szlovák gazdaság legjelentősebb ágazatai a következők az ipar (26,2%), a nagy- és kiskereskedelem, az áru- és személyszállítás, a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás (20,2%), a közigazgatás, a honvédelem, az oktatás, valamint a humán-egészségügyi és szociális ellátás (14,8%) voltak. Az erőteljes gazdasági növekedés nagyrészt az autóiparnak köszönhető, mely a teljes szlovákiai ipari termelés 46,8%-át tesz ki, és az ipari export több mint egyharmadát. A Szlovák Autóipari Szövetség (ZAP) adatai szerint Szlovákiában 2018-ban összesen több mint egymillió gépjárművet gyártottak. Szlovákia már több éve világnagyhatalomnak számít az 1000 főre legyártott autók száma szerint, ami 2018-ban 198 darab autó volt. Az euró bevezetése óta az egy főre jutó GDP is növekvő tendenciát mutat, ami a 2018-as decemberi adatok szerint 20670 dollár (5.ábra)

5. ábra: Az 1 főre jutó GDP alakulása Szlovákiában (USA dollár)
 Forrás: saját szerkesztés [15] alapján

Az elmúlt 10 évben ugyan Magyarországon is nőtt az egy főre jutó GDP mértéke, de kisebb ütemben, mint Szlovákiában. A két ország adatainak alakulását a ábrán láthatjuk. A legutolsó, 2018 decemberi adatok szerint ez az érték 4166 dollárral kevesebb mint Szlovákiában. Ha a GDP-hez viszonyítva vizsgáljuk az államadósság mértékét, megfigyelhetjük, hogy az euró bevezetése előtt igen alacsony volt ez az érték, mindössze 36,3 százalék. Magyarországon ebben az időszakban (2009-ben) ez az arány több mint a duplája - 77,8 százalék volt. Az euró bevezetése után, a GDP-hez képest, kis mértékben emelkedett az államadósság, amihez a válság hatása is hozzájárult. Az államadósság 2015-től csökkenő tendenciát mutat. A két ország államadósságát, a GDP-hez viszonyítva, az 6. ábrán követhetjük nyomon.

6. ábra. A GDP-hez képest államadóságnak az alakulása (2009-2019)
 Forrás: saját szerkesztés [15]alapját

Az euró pozitív és negatív hatásai 10 év távlatából nézve.

A Szlovákia eurózónás tagságát támogató politikusok legerősebb érve az volt, hogy az euró bevezetésének hatására felpörög az ország gazdasága. 2017-ben, Ján Tóth, a jegybank elnöke úgy nyilatkozott, hogy ugyan valóban felpörgött az ország gazdasága, viszont ugyanolyan mértékben növekedett Csehországban is, ami megtartotta nemzeti valutáját. Hangoztatta, hogy korai lenne azt állítani, hogy a szlovák gazdaság sikere az euró javára írható, mert kevés idő telt el ahhoz, hogy erre egyértelmű választ lehessen adni. Elismerte, hogy Szlovákiába kevesebb működőteke áramlott be, mint Csehországba. Az viszont vitathatatlan, hogy az előzetes becslések, mely a gazdaság felpörgetésének mértékét határozták meg nem vették figyelembe a válság hatásait, ami további terheket rót az országra [11].

A Blomberg 2019-ben az euró 20. évfordulójára 10 gazdasági teszt alapján egy olyan értékelés készített, mely azt elemezte, hogy az egyes tagállamoknak hogy sikerült megőrizniük versenyképességüket, előnyükre fordítani a nagyobb stabilitást, vagy stabilizálni gazdaságukat a válság idején. Szlovákiát és Szlovéniát is a legjobban profitáló országok közé sorolta. Az euró bevezetése nagy mértékben csökkentette az árfolyamkockázatokat, ez mindkét országban pozitívan befolyásolta az eurozónán belüli kereskedelmi kapcsolatokat. A Blomberg szakértői egyértelműen „siker-sztorinak” említik Szlovákia esetét [14].

Az euró bevezetésének legnagyobb előnye vitathatatlanul a tranzakciós költségek eltörlése volt. A valutaátváltás költségei megszűntek az euróövezeten belül, szélesebb, könnyebben hozzáférhető nemzetközi kereskedelmet tett lehetővé. A külföldi webshopokban történő online vásárlás a szlovák piacra lépő külföldi cégek és a szlovákiai cégek közötti versenyt ösztönözték. Szlovákia belépett a közös eurozóna piacára. A közös pénznem lehetővé tette a vevők és a fogyasztók számára, hogy országhatáron kívül keressen olcsóbb termékeket vagy nyersanyagokat. Az euró bevezetése olcsóbbá téve a tőke áramlását és alacsonyabb kamatú hiteleket tett elérhetővé [1], [5], [6].

Az eurónak köszönhetően a szlovák állampolgárok munkát vállalhattak külföldön. Magasabb fizetésért főleg Németországban és Ausztriában dolgoznak. Viszont, felmerül a kérdés, milyen hatást gyakorol ez a családokra, kapcsolatokra, ha az emberek a munka miatt kéthetente, vagy csak havonta térnek vissza szeretteikhez.

Az Európai bizottság által a lakosság körében végzett Eurobarometer közvélemény-kutatások is arra mutattak rá, hogy a megkérdezettek 77 százaléka stabilan támogatja Szlovákia euróövezeti tagságát [2].

A Szlovák Nemzeti Bank (NBS) – 2 évvel az euró bevezetése után – tanulmányában az egyik legnagyobb hátránként a pénzügyi szuverenitás elvesztését jelölte meg. Szlovákia elvesztette az a lehetőséget, hogy rugalmasan reagáljon a változó árfolyamra a gazdasági helyzet függvényében. Az NBS elveszítette a valutapolitika felett gyakorolt hatalmát, mely megoldást kínálna a világ gazdaság kihívásaira, mint például az inflációra ([11], [9]). Szlovákia mint euróövezeti ország köteles segítséget nyújtani más tagok számára, ha azok pénzügyi nehézségekkel küzdenek. Jó példa erre a görög válság, ami Szlovákiát 1,4 milliárd euróval terhelte és 2011-ben a Radičová kormány bukását okozta, mivel a pénzügyi támogatásról tartott szavazást a kormány bizalmi szavazással kapcsolta össze.

BEFEJEZÉS

Szlovákia a 2004 –es EU csatlakozása óta nagy erőfeszítéseket tett azért, hogy teljesíteni tudja az euró bevezetéséhez szükséges szigorú kritériumokat. Legnagyobb erőfeszítést a cél eléréséhez a Dzurinda kormány fejtette ki, mely nagyszabású reformokat hajtott végre. A reformok nemtetszést váltottak ki a lakosok körében, ami a 2006-os választásokon a kormány bukását eredményezte. Ezen reformok sikeresen végrehajtása után, 2009. január 1-től Szlovákia hivatalos fizetőeszköze az euró lett. Az előrejelzések nem számoltak a válság hatásaival, így az országnak az inflációval is szembe kellett néznie. További terheket rótt az országra a kötelező pénzügyi támogatás Görögország számára, ami 2011-ben a Radičová kormány bukását okozta. A közös pénznem bevezetésével megszűntek a tranzakciós költségek és az euróövezeten belül szélesebb, könnyebben hozzáférhető nemzetközi kereskedelmet tett lehetővé. Olcsóbbá tette a tőkeáramlást és alacsonyabb kamatú hiteleket tett elérhetővé. Mint minden éremnek, az eurónak is két oldala van. Az euró bevezetésével egyidejűleg a NBS elveszítette a valutapolitika felett gyakorolt hatalmát, a pénzügyi szuverenitást, mely megoldást kínálna a világ gazdaság kihívásaira, mint például az inflációra [14]. Az euró bevezetése csaknem egybeesik az utóbbi évtized legnagyobb világ gazdaság váltságának kezdetével, melynek negatív hatásait sikerült az országnak leküzdenie. Ez után a gazdaság gyors növekedésnek indult. A hazai szakértők általában pozitívnak ítélik meg a közös pénznem hatását, mert nem okozott hosszú távú negatív hatásokat. Az eurót ellenzők azzal érvelnek, hogy Szlovákia Csehszlovákiából való kilépése után 26 évvel sem érte be a cseheket, akik megtartották a nemzeti valutájukat. A 2018-as felmérések szerint Szlovákia lakosainak 77 százaléka elégedett az euró bevezetésével. Tíz év elteltével nem lehet még egyértelműen kijelenteni, hogy az euró bevezetésének hatására-e növekedett a szlovák gazdaság vagy más tényezők befolyásolták pozitív irányba.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] BAJNOKOVÁ V. (2018) *Az euró bevezetése: jó döntés a Szlovák Köztársaság számára* In Vitapolitika [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<http://vitapolitika.hu/cikkek/szlovakia-az-eurozonaban>>
- [2] Eurobarometer 2018 (2018) In Európsky parlament [online]. [cit. 2019-07-10]. Interneten elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/slovakia/sk/spravodajstvo_a_aktivita/spravy/oktober_2018/eurobarometer-2018.html>
- [3] Fiatalok szemével – (2018) Az Euró In Felvidék ma [online]. [cit. 2019-07-27]. Interneten elérhető: <<https://felvidek.ma/2008/09/fiatalok-szemevel-az-euro/>>

- [4] Gazdaság és monetáris unió In Tudásbázis sulinet [online]. [cit. 2019-07-12]. <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/szakkepzes/kereskedelem-es-marketing/kereskedelmi-es-marketing-modulok/2/gazdasagi-es-monetaris-unio/konvergencia-kriteriumok>
- [5] KORCSMÁROS, E. – MACHOVÁ, R. – ŠEBEN, Z. – FEHÉR, L.(2019) : Changing in consumer loyalty as a reaction for EU integration in Slovakia. In. Marketing and Management of Innovation, Issue 2., 2019, pp. 206-216, ISSN 2227-6718, DOI:10.21272/mmi.2019.2-18
- [6] KORCSMÁROS, E. – MACHOVÁ, R. – ŠEBEN, Z. – Fehér, L.(2019) : Slovakia after the Introduction of the Euro (overview of the period 2009-2011) . In. Hradec Economic Days Vol. 9 (1) Double-blind peer-reviewed proceedings part I. of the international scientific conference Hradec Economic Days 2019, Hradec Králové, pp. 439-446, ISSN 2464-6059, ISBN 978-80-7435-735-0
- [7] MATUS T. (2019) Büszkeség vagy balítélet In ma7 [online]. [cit. 2019-07-27]. Interneten elérhető: <<https://ma7.sk/piac/gazdasag/buszkeseg-vagy-balitelet-n-tiz-eve-fizetunk-euroval>>
- [8] Parlamentné voľby 2006 (2006) na Slovensku [online]. [cit. 2019-06-17]. Interneten elérhető: <<https://www.vysledkyvolieb.sk/parlamentne-volby/2006/vysledky>>
- [9] POLLÁKOVÁ L. (2018) *Az euró pénzügyi válságba fogja taszítani Szlovákiát* In Vitapolitika Interneten elérhető <http://vitapolitika.hu/cikkek/szlovakia-az-eurozonaban>
- [10] RÁCZKÓ Zs. *Az euró bevezetésének gazdasági hatásai Szlovákiára* Interneten elérhető : <http://midra.uni-miskolc.hu/document/15229/7734.pdf>
- [11] SIDÓ Z. *Nem egyértelmű az euró jótékony hatása Szlovákiára* In Világgazdaság [online]. [cit. 2019-06-10]. Interneten elérhető <<https://www.vg.hu/gazdasag/nem-egyertelmu-az-euro-jotekony-hatasa-szlovakiaban-2-674397/>>
- [12] Slovenská Sporiteľňa *Reformy na Slovensku 2003-2004* (2004) [online]. [cit. 2019-06-05]. Interneten elérhető: <http://www.ineko.sk/file_download/10/publikacie_heso_2003_2004.pdf>
- [13] Slovensko zrýchľuje reformy v celej Európe In TREND [online]. [cit. 2019-06-14]. Interneten elérhető: <<https://www.etrend.sk/ekonomika/slovensko-zrychluje-reformy-v-celej-europe.html>>
- [14] TARTAR. A, HOFFMAN. C, MURRAY, P, *As the Euro Turns20, a Look Back At Who Fared the Best.And Worst.* In Blomberg [online]. [cit. 2019-06-10]. Interneten elérhető: <<https://www.bloomberg.com/graphics/2018-euro-at-20/>>
- [15] Trading Economics [online]. [cit. 2019-06-04]. Interneten elérhető: <<https://hu.tradingeconomics.com/>>
- [16] *Zavedenie eura na Slovensku* In epi.sk [online]. [cit. 2019-06-14]. Interneten elérhető: <<https://www.epi.sk/cely/odborny-clanok/Zavedenie-eura-na-Slovensku-1.htm>>

10 ÉVE A SCHENGENI ÖVEZETBEN – VÁRAKOZÁSOK ÉS EREDMÉNYEK

SZEINER Zsuzsanna¹¹

ABSZTRAKT

Az euró, a schengeni-övezet országainak közös valutája, eredetileg az Európai Unió egységesítését volt hivatott szolgálni. Minden újonnan csatlakozó tagország ennek megfelelően a csatlakozáskor vállalja, hogy bevezeti az eurót, a közös valutára való áttérést ugyanakkor a költségvetési és egyéb kritériumok teljesítése előzi meg. Jelenleg az Európai Unió 19 tagországának nemzeti valutája az euró, további 9 ország (Bulgária, Horvátország, a Cseh Köztársaság, Dánia, Magyarország, Lengyelország, Románia, Svédország és az Egyesült Királyság) pedig különféle okokból mindeztidáig nem vezette be azt. A legjellemzőbb okok, amelyek miatt számos ország igyekszik távol tartani magát az euró bevezetésétől, a schengeni-övezethez tartozásból fakadó negatív externáliákkal (külső gazdasági hatásokkal) magyarázhatóak, legjellemzőbben a monetáris politika feletti szuverenitás elvesztésétől félnék az ezt az utat választó országok. A közép-kelet európai régió országai közül egyedül Szlovákia nemzeti fizetőeszköze jelenleg az euró, 10 év elteltével ugyanakkor még mindig vita tárgyát képezi, hogy jól járt-e az ország az euró-övezeti csatlakozással. Számtalan érv felsorolható pro és kontra. Jelen tanulmány nem vállalkozik a kérdés minden aspektusból történő megvilágítására, mindössze az euróval kapcsolatos várakozásokat teszteli az elmúlt 10 év főbb gazdasági mutatóinak elemzése által.

KULCSSZAVAK

euró, Szlovákia, külkereskedelem, GDP

BEVEZETÉS

Az euróval kapcsolatos tapasztalatokat vizsgálhatjuk aszerint, hogy a közös európai valuta megjelenése milyen hatást gyakorol a világ gazdaság egészére, a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokra, illetve az Európai Unió aggregált pénzügyi mutatóira, vagy megvizsgálhatjuk, hogy miként hat az egyes országok belső gazdasági folyamataira. Ez utóbbi pedig országonként igen eltérő lehet. Számos szerző, pénzügyi elemző, EU szervezet vizsgálja és elemzi az euró bevezetésének a nemzetgazdaságokra ható jellemzőit. Az euró eddigi 20 éve alatt voltak nyertesei, elsősorban azok az országok, amelyek az euró bevezetéséből többet voltak képesek profitálni, mint amennyi hátrányuk összességében származott belőle (pl. Németország, Hollandia). Valamint voltak abszolút vesztesei is (pl. Franciaország, Olaszország), amelyek 15 év alatt az éves GDP-jük értékének 50-100%-át veszítették az euróval (Matolcsy, 2019), ami nyilván nem jelenti azt, hogy szélesebb perspektívából szemlélve számos előnnyel is ne járt volna a számukra.

Ebben a tekintetben a közép-kelet európai régió országai speciális helyzetben vannak. Ennek egyik oka, hogy az Európai Unióba való belépésük pillanatában a fejlett nyugat-európai országokhoz képest jóval gyengébb gazdasággal rendelkeztek, és a rendszerváltás utáni sokkokból való kilábalás függővé tette őket a tőlük fejlettebb nyugati működő tőke feltétlen befogadására. Ebből a függőségből számos ország, köztük Szlovákia, a mai napig képtelen volt kilábalni. A térség többi országához képest Csehországnak sikerült a külföldi

¹¹ PhD jelölt

működő tőkéből való függetlenedést a legnagyobb mértékben megvalósítani, az innováció vezérelte gazdaságra való sikeres áttéréssel. Különlegesnek mondható továbbá a régió helyzete és az euró-övezettel való kapcsolata abban a tekintetben, hogy az EU bővítésből származó előnyökre (új piacok, jól képzett munkaerő hozzáférése, munkaerő relatíve alacsony ára, földrajzi közelség, elenyésző kulturális különbségek, stb.) az Európai Unió „nagyfőkései” számára is fontos növekedési potenciált jelentettek (Doyle-Fidrmuc, 2006).

1. Az euró bevezetésével kapcsolatos előzetes várakozások Szlovákiában

Az euró bevezetését Szlovákiában számos tanulmány előzte meg. A szakirodalom elsősorban a monetáris szakszervezetek külkereskedelemre gyakorolt hatásával foglalkozott. A Szlovák Nemzeti Bank 2006-ban közzétett tanulmánya (NBS, 2006), amelynek tárgya az euró bevezetésének a szlovák gazdaságra gyakorolt hatásai Rose és Stanley 2005. évi keresztszetszeti elemzésén alapul. A tanulmány szerint Szlovákia euró-övezetbe való belépése után a monetáris unión belüli partnerekkel folytatott kereskedelme 30–90%-kal növekedni fog az elkövetkező 10-20 év alatt. Ebben az időszakban a szomszéd országok - Csehország, Lengyelország és Magyarország – is várhatóan szintén tagjai lesznek az euró-övezetnek, ezért Szlovákia kereskedelme más euró-övezeti országokkal a teljes kereskedelem több, mint 80%-át fogja képviselni. Az euró bevezetésétől hosszú távon a teljes külkereskedelem 50%-os növekedését várták. Az euró bevezetése – a tanulmány szerint – megkönnyíti majd a külföldi befektetések Szlovákiába történő beáramlását, illetve jelentősen növeli Szlovákia stabilitását a külföldi befektetők szemében, akik így a tranzakciós költségeket is megtakarítják, nem lesznek kitéve árfolyamkockázatnak mind a befektetés elhelyezése, mind a kibocsátás exportálása és a haszon hazatelepítése során. A jelzett tanulmány szerzői úgy gondolták, hogy a közvetlen külföldi befektetések lesznek a „külkereskedelem növekedésének hajtóereje”, a külföldi befektetések növekedése és a nemzetközi kereskedelem növekedése pedig végső soron a GDP növekedéséhez vezet majd. A GDP növekedés az előzetes várakozás szerint elérheti a 7-20%-ot. Az euró éves hozzájárulása a gazdasági növekedéshez becslések szerint 0,7%. A hatás a becslés szerint erősebb lesz az euró bevezetését követő első években, és körülbelül 20 éves időszak után fokozatosan elhalványul.

Az előrejelzések természetesen foglalkoztak az euró bevezetésének várható negatívumaival is, amelyek az átvétellel járó költségeket és sokkokat veszik számba. Az euróra való áttérés közvetlen költségeit a kormányzati- és a magánszektor számára - külföldi tapasztalatokra támaszkodva – az éves GDP 0,3%-ra becsülték a Szlovák Nemzeti Bank szakemberei.

Az elemzők abból indultak ki, hogy az euró bevezetésének technikai költségei Szlovákiában várhatóan alacsonyabbak lesznek, mint a 12 korábban csatlakozó euró-övezetbeli országban, ahol a GDP 0,3-0,8%-át tették ki. A magyarázat szerint ennek oka, hogy a szlovák vállalkozások nagy része már a bevezetés előtt is aktívan kereskedett euróval, felkészülésük nem lesz olyan összetett, mint egy új valuta létrehozása esetén. Sőt, sok vállalkozás, különösen a pénzügyi intézmények tulajdonosai az euró-övezetből származnak.

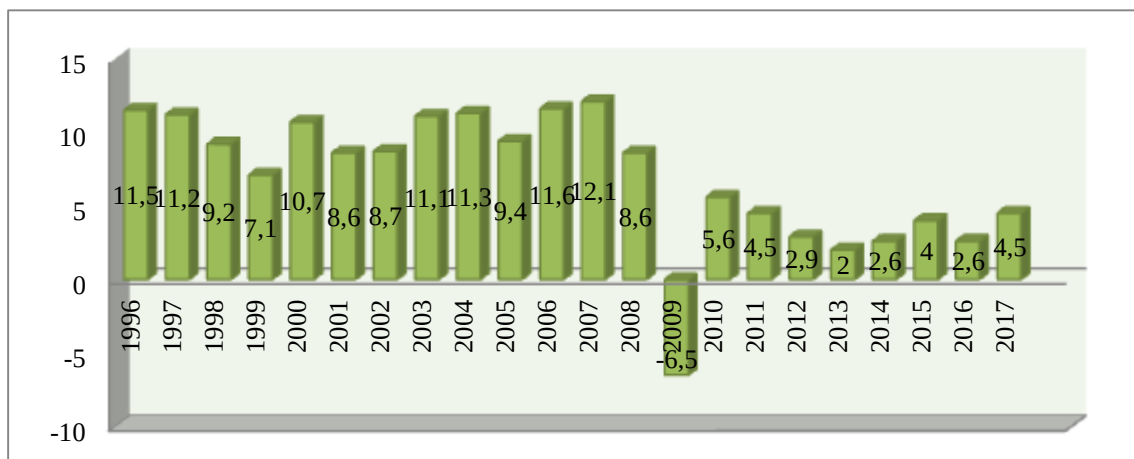
A nemzeti bank jelentése az önálló monetáris politika elvesztését tekinti az euró-övezethez való csatlakozás legjelentősebb költségének. Az Európai Központi Bank által meghatározott közös monetáris politika nem mindig lesz Szlovákia számára a legmegfelelőbb és legkedvezőbb. A Szlovák Nemzeti Bank pedig többé nem lesz képes reagálni kamatlábaival a külső sokkokra, hogy stabilizálni tudja az árszintet illetve a kibocsátást. A tanulmány szerzői azonban azt is hozzátesszik, hogy a szlovák monetáris politika hatékonysága már addig is korlátozott volt, a Központi Bank nem volt képes stabilizálni a korona árfolyamát, az árszínvonalat és a reálgazdaságot. Az árfolyam gyakran inkább a

sokkok, mint a megoldás forrása volt. Az előzetes várakozások szerint a szlovák gazdaság szerkezete átalakul majd az euro-övezet mag-országaival folytatott iparágon belüli kereskedelem folytán. Az árstabilitásra negatív hatás várható az előrejelzés szerint; az infláció ingadozása 0,24% -ról 0,68% -ra növekszik. A Szlovák Nemzeti Bank szakemberei több módszer alapján úgy becsülték meg, hogy az euró-övezethez való csatlakozás után néhány évig átlagosan körülbelül 1,5 százalékponttal magasabb lesz az infláció, mint az euró-övezet átlagos inflációja. Az euró-övezet korábbi tapasztalatai alapján a valuta-váltás következtében bekövetkező reál árnövekedés 0,2% körüli érték körül várható. A reáljövedelmek alakulását pozitívan értékeli az előrejelzés, eszerint a béremelés felgyorsulása, valamint a reálnyugdíjak emelkedése várható az euró bevezetését követő 1-2 éven belül. Szlovákia életszínvonala és árszintje 2006-ban éppen hogy meghaladta az EU átlagának felét, a várakozások szerint az ország a schengeni csatlakozással a gyors gazdasági növekedés mellett nemcsak az életszínvonalban, hanem elkerülhetetlenül az árszínvonalban is felzárkózik majd az EU-hoz.

2. Külkereskedelmi mutatók alakulása az elmúlt 10 évben Szlovákiában

A Szlovák Nemzeti Bank előzetes becslése a GDP növekedést, a külkereskedelem növekedését, a külföldi működő-tőke befektetéseinek növekedését, az infláció növekedését, ezzel együtt a reálkamatlábak csökkenését, illetve a bérek növekedését, valamint a reálnyugdíjak növekedését nevezte meg az euró bevezetéséhez köthető közvetlen eredményként.

A következőkben a felsorolt mutatókat tekintjük át az azóta eltelt évek statisztikai adatai alapján.

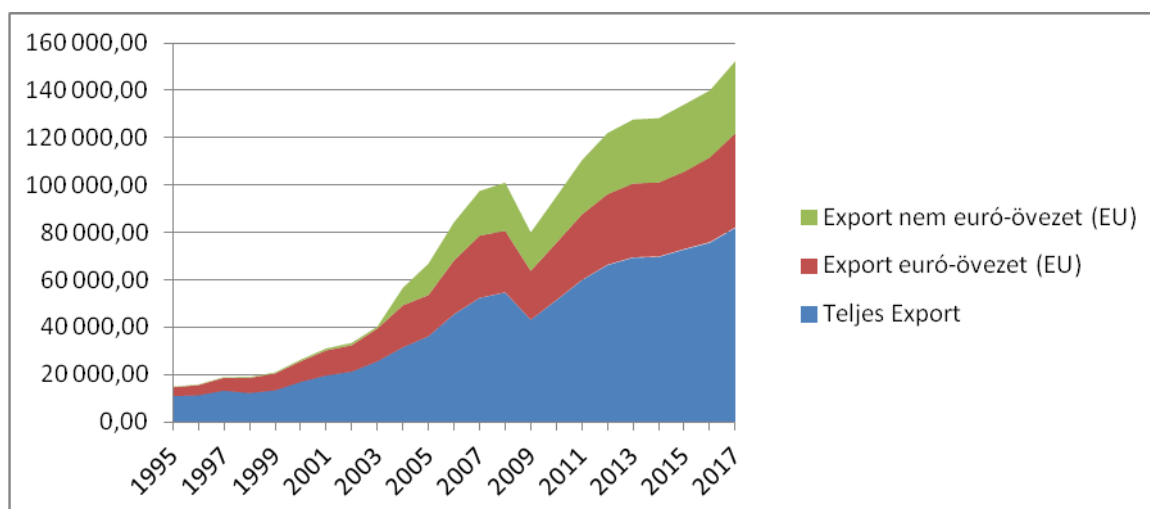

1. ábra: GDP növekedés 1995-2017

Forrás: a szerző saját szerkesztése a ŠÚSR adatai alapján

A Szlovák Statisztikai Hivatal adatait számba véve az látható, hogy a GDP növekedés az utóbbi 10 évben jelentősen lelassult. A válság előtti növekedés körülbelül felét produkálta ebben az időszakban. Az előrejelzés a GDP növekedés tekintetében nem igazoldódott be. Az euró bevezetése a gyakorlatban nem hozta magával a GDP erőteljesebb növekedését.

A külkereskedelem változását szintén megfigyelhetjük a Szlovák Statisztikai Hivatal adatai alapján. A következő ábra az elmúlt 20 év export adatait tartalmazza.

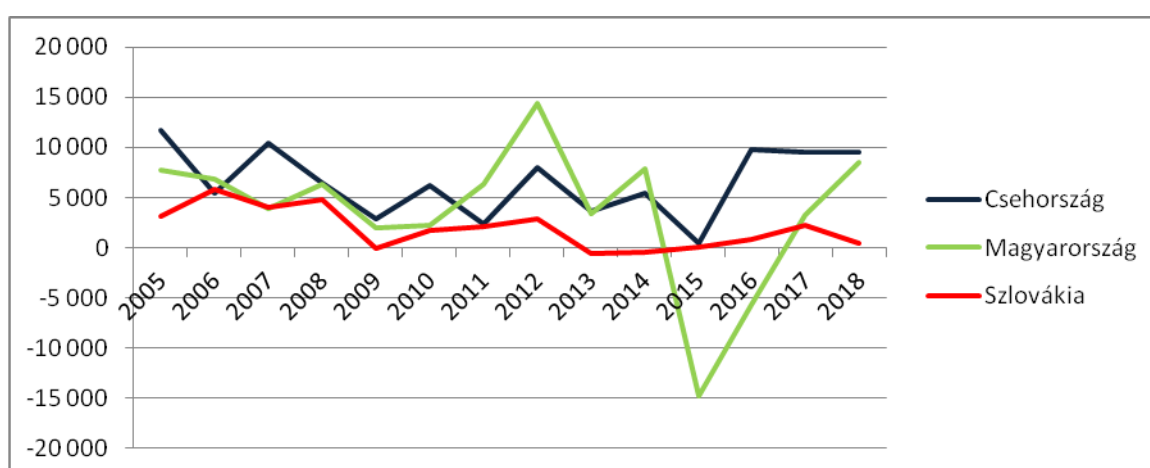

2. ábra: Export változása 1995-2017

Forrás: a szerző saját szerkesztése a ŠÚSR adatai alapján

A 2. ábrán látható, hogy az exportnövekedés nagy részét az Európai Unió esetében tapasztalhatja Szlovákia, viszont a növekedés nem nagyobb az euró-övezet esetében, mint a nem eurót használó uniós országok esetében. Az exportnövekedés volumene nem változott a monetáris unióba való belépéssel. 1995 óta két olyan év volt, amikor az export volumene ugrásszerűen megnőtt az EU országokba. Ez pedig az 1998-as, valamint a 2004-es év, 2009 óta az export volumenében nem figyelhető meg változás sem az EU országok tekintetében, sem a monetáris unió országaival. 2017-ben Szlovákia exportjának 85%-a az EU országokba, és 48%-a a monetáris unió országaiba került. Az Európai Unióhoz való csatlakozás nyilvánvalóan sokkal nagyobb hatással volt az exportnövekedésre, mint a monetáris unióhoz való csatlakozás. Az ország teljes exportja, aminek az előrejelzések 50%-os növekedést jósoltak, majdnem duplájára nőtt (90%); az EU országokba való kivitel 90%-kal, a monetáris unió országaiba való kivitel 92%-kal nőtt.

A következő mutatószám, amit számba veszünk, a beáramló közvetlen külföldi tőkebefektetések volumenének változása.

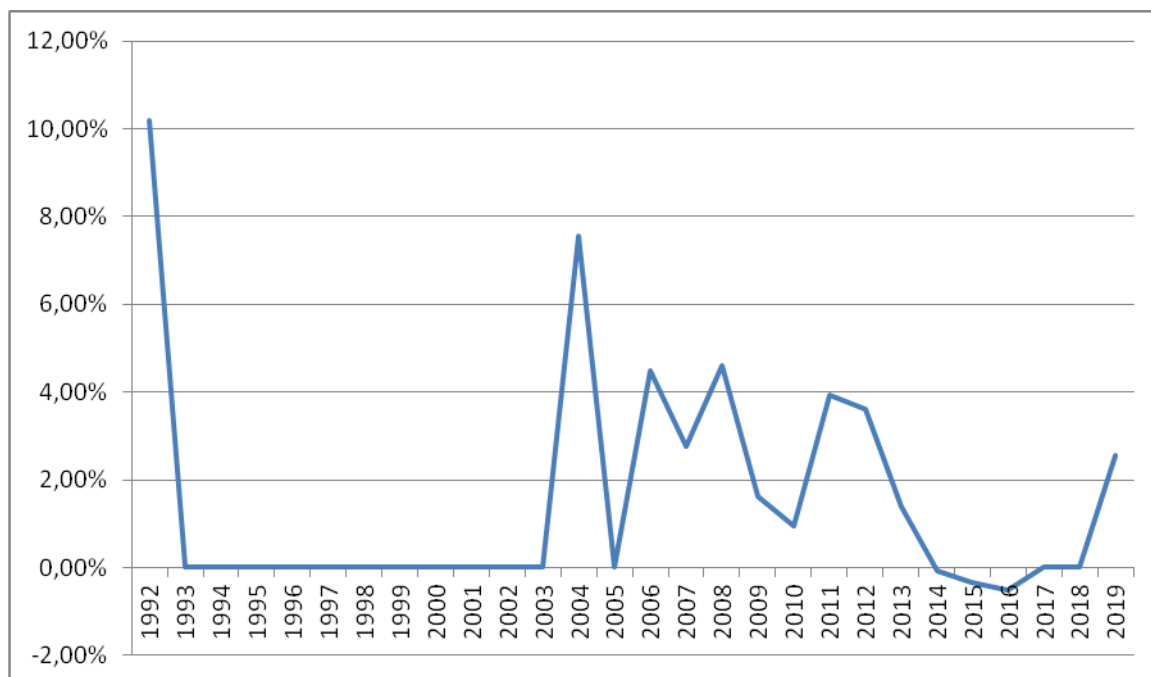

3. ábra: Közvetlen külföldi tőke beáramlás volumene 2005-2018

Forrás: a szerző saját szerkesztése az OECD adatai alapján, 2019

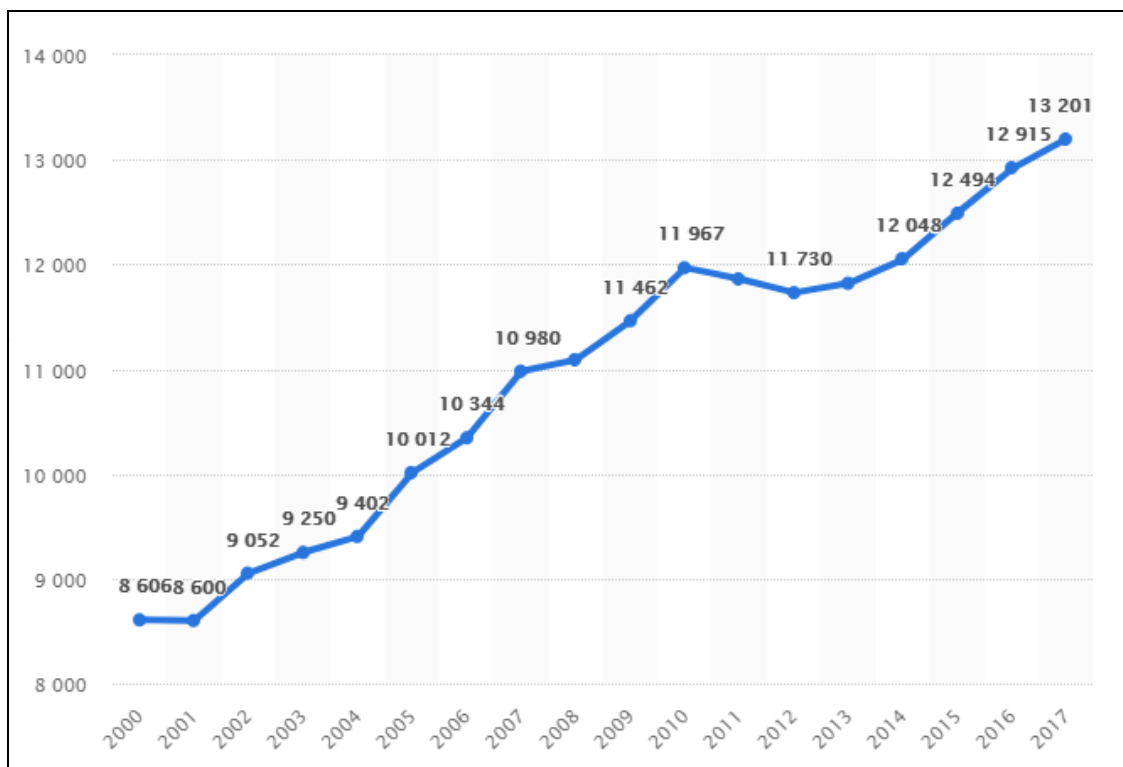
Az euró bevezetése a külföldi működő-tőke beáramlásra nem gyakorolt jelentős hatást, 2009 óta ugyanis a beáramló tőke intenzitása nem változott számottevően. A működő-tőke beáramlás növekedési volumene 2018-ig nem volt képes elérni a válság előtti (2008-as) növekedési ütem volumenét.

A Szlovák Nemzeti Bank előrejelzése szerint az euró bevezetését követően az infláció növekedésére kell majd számítani. A nemzeti bank előrejelzése szerint az infláció ingadozása 0,24% -ról 0,68% -ra növekszik. A Statisztikai Hivatal adataiból az derül ki, hogy a 1992-2008 időszakban az infláció átlagos ingadozása 0,35%, a 2009-2019 időszakban pedig 0,19% körüli érték. Az inflációra vonatkozó előzetes becslés az elmúlt 10 év alatt nem igazolódott be.

6. Ábra: Infláció mértéke Szlovákiában 1992-2019
 Forrás: a szerző saját szerkesztése az inflation.eu adatai alapján

A Szlovák Statisztikai Hivatal legrégebbi béradatai 2009-ből származnak, a Statista.com adatait felhasználva egészen 2000-től figyelemmel követhetjük az éves bérnövekedést egészen 2017-ig. Az adatokból kiderül, hogy a 2000-2008-as időszakban évi átlag 3,25%-os béremelkedést mutattak ki Szlovákiában, a 2009-2017-es időszakban ez 1,8%-ra csökkent. A bérnövekedés volumenére az euró bevezetése nem gyakorolt hatást.

7. ábra: Éves bérnövekedés Szlovákia, 2000-2017 (Euró)

Forrás: Statista.com

A fogyasztói árak változására vonatkozó előrejelzés szerint az euró bevezetését követően 0,25%-os reál áremelkedésre lehet majd számítani. A Statisztikai Hivatal adatai mindössze 2013-ig nyúlnak vissza a fogyasztói árak volumenindexeinek nyilvántartásában. A 2013-2019 időszak adatai szerint évi átlag 0,98%-os árnövekedésről beszélhetünk. Megállapítható, hogy a fogyasztói árak növekedése az utóbbi 6 évet tekintve meghaladja az előzetes becslést.

ÖSSZEGZÉS

Az európai országok közös valutájának alapötletét az EU elődjének, az EGK-nak Európai Bizottsága vetette fel 1969-es jelentésében, felhívva a figyelmet a gazdaságpolitikák és a monetáris együttműködés fokozottabb összehangolásának szükségességére (Mentlík-Helisek, 2018). Az 1970-ben közzé tett jelentés ugyan nem javasolt egységes valutát vagy központi bankot, a nemzeti makrogazdasági politikák központosítását javasolta, amely magában foglalja a paritás mértékének teljes és visszafordíthatatlan rögzítését és a tőkemozgások teljes felszabadítását. Az európai valuták ingadozásainak korlátozására tett kísérlet azonban sorozatosan kudarcot vallott. Az euró hivatalosan 1999. január 1-től létezik, az euró-övezetet vagy schengeni-övezetet jelenleg 19 tagország alkotja. A schengeni övezet tagországai jelenleg: Ausztria, Belgium, Ciprus, Észtország, Finnország, Franciaország, Németország, Görögország, Írország, Olaszország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Hollandia, Portugália, Szlovákia, Szlovénia és Spanyolország. Az EU-n kívüli országok: Andorra, Vatikán, Monaco és San Marino. Az euró jelenleg az amerikai dollár után a devizakereskedelemben a második leggyakrabban előforduló valuta, valamint a világ központi bankjai által második leggyakrabban tartott devizatartalék (Petrů et al, 2019).

Szlovákiának 2008-ra sikerült teljesítenie az ún. Maastricht-i konvergencia kritériumokat, nemzeti valutáját hivatalosan 2009. január 1-én váltotta át euróra. Jelenleg több régiós ország is az euro-zónához való csatlakozás küszöbén áll, ezek a következők:

Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Horvátország, Bulgária pedig nem kíván csatlakozni (Korcsmáros et al, 2019).

Szlovákia a közép-kelet európai régió országai közül elsőként lett a monetáris unió tagja, a csatlakozás előtt bizonyos várakozásokkal, becslésekkel nézett a jövőbe, bizonyos eredményeket várt az euró bevezetésétől. Ha megtekintjük az elmúlt 10 év főbb gazdasági mutatóit, akkor azt kell megállapítanunk, hogy az euró-övezethez való csatlakozás közel sem volt olyan nagy hatással az ország gazdasági növekedésére, mint azt az elemzők előre várták. A GDP növekedése a 2009-es évet követően jelentősen lelassult, és bár az export mennyisége majdnem duplájára nőtt, az export növekedési üteme sem változott az euró bevezetését követően. A külföldi működő-tőke beáramlás volumene szintén nem nőtt az eurónak köszönhetően, tehát a becslés ez esetben is komolyabb hatással számolt. Pozitív ugyanakkor, hogy az inflációs ráta ingadozásának növekedése, amelyet az elemzők szintén az euróra való átállás következményeként neveztek meg, szintén nem következett be. Szlovákiában és az egész eurozónában kiegyensúlyozott inflációt figyelhetünk meg. A fogyasztói árindex a becsléshez képest nagyobb reál árnövekedést mutat az elmúlt 10 év során, tehát az árszínvonal az eurónak köszönhetően nagyobb mértékben növekedett a vártnál. A jövedelmek emelkedése sem váltotta be az előzetes várakozásokat. A béremelkedés intenzitása az euró bevezetése óta csökkent. A 2000-2008-as időszakban mért 3,25%-os átlagos béremelés a 2009-2017-es időszakra 1,8%-ra mérséklődött.

Az elemzett reálgazdasági mutatók tükrében megállapítható, hogy Szlovákiában a monetáris unióhoz való csatlakozásnak nem voltak olyan nagymértékű pozitív hatásai, mint azt az elemzők előzetesen várták. A megvizsgált mutatók alapján elmondható, hogy előnyként az árfolyam nagyobb mértékű stabilitása hozható fel az euró javára. Az árszínvonal emelkedése ugyanakkor a várakozásokon felüli, amely negatív hatással van a reáljövedelmek és reálnyugdíjak alakulására, és ennek folyományaként a fogyasztásra és a megtakarításokra is.

FORRÁSOK

- [1] CPI inflation Slovakia. <https://www.inflation.eu/inflation-rates/slovakia/historic-inflation/cpi-inflation-slovakia.aspx>
- [2] Doyla, O.-Fidrmuc, J. (2006): Who favors enlargement?: Determinants of support for EU membership in the candidate countries' referenda. Volume 22, Issue 2, June 2006, pp. 520-543
- [3] Fidrmuc, J –Wörgötter, A. (2013): Slovakia: The Consequences of joining the euro area before the crisis for a small catching-up economy. CESifo Forum, 1/2013 (March) pp.57-63.
- [4] Korcsmáros, E. - Machová, R. – Šeben, Z. – Fehér, L. (2018) The euro celebrates 10 years in Slovakia - a brief economic background. In: KNOWCON 2019: Knowledge on Economics and Management: Profit or Purpose: Conference proceedings: Tomáš Talášek, Jan Stoklasa, Pavla Slavičková. Univerzita Palackého, Olomouc, 2019, p. 77-83. ISBN 978-80-244-5543-3 (online). (Letöltve: 2019. november 25.)
- [5] Matolcsy, Gy. (2019): Magyarország a fenntartható felzárkózás ösvényén. Konferencia, Bölcs Vár, Budapest, 2019. március 14.
- [6] Mentlik, R. - Helísek, M. (2018). Euro and Corporate Management in Czech Republic. European Research Studies Journal, 21 (2), 441-452.
- [7] Petru, N. - Tomášková, A. - Krošlaková, M. (2019). Diversification of Export Territories of Family Businesses as a Tool of their Further Development. Problems and Perspectives in Management, 17 (3), 306-322. doi: 10.21511/ppm.17(3).2019.25

- [8] Slovak Republic, OECD (2019): <https://data.oecd.org/slovak-republic.htm#profile-economy>
- [9] Statista (2019): Average annual wages, Slovak Republic (in euros) Downloaded: <https://www.statista.com/statistics/419502/average-annual-wages-slovak-republic-slovakia-y-on-y-in-euros/>
- [10] Štatistický Úrad Slovenskej Republiky, datacube, statistics, 2019. <http://datacube.statistics.sk>
- [11] Štefánik, M. (2018): Labor Market in Slovakia 2019+ [http://www. ekonom. sav.sk/uploads/journals/390_labour_market_in_slovakia_2019.pdf](http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/390_labour_market_in_slovakia_2019.pdf)
- [12] Successful end of the dual circulation period in Slovakia. https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/article13563_en.htm (Letöltve: 2019. szeptember 25.)
- [13] Šuster, M. (2006): The effects of euro adoption on the Slovak economy, Národná Banka Slovenska, 2006. https://www.nbs.sk/_img/Documents/BIATEC/BIA06_06/2_6.pdf

VPLYV ZAVEDENIA EURA NA INFORMAČNÉ SYSTÉMY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

THE INFLUENCE OF EURO INTRODUCTION ON INFORMATION SYSTEMS IN THE SLOVAK REPUBLIC

Roderik VIRÁGH¹²

ABSTRACT

The Slovak Republic by his transition to the euro (1th of January 2009) had to deal with many tasks connected with the switching for new currency. An important part of all changes and preparations were information systems in enterprises which used financial values – employers' salaries, purchase and sale of goods and services (home and abroad), billing, etc. The problem was not only in the change of previously used Slovak crown to euro in information systems, but also the conversion to the new currency according to a fixed exchange rate. These changes were accompanied with several problems, which the information systems had to solve. Along with these changes in information systems additional costs for enterprises emerged. This paper describes the preparation period for adoption of the euro in information systems and subsequent evaluation of the changes.

KEYWORDS

euro, information systems, conversion rate, currency, costs

ÚVOD

O zavedení jednotnej európskej meny na Slovensku sa diskutovalo ešte pred vstupom do Európskej únie. Celkový proces vstupu Slovenska do EÚ trval viac ako 10 rokov a následné prijatie novej meny už bol síce kratší proces, avšak si vyžadoval veľa príprav v národnom hospodárstve. Prijatie spoločnej európskej meny malo pomôcť našej krajine viac sa začleniť do spoločného európskeho priestoru a zjednodušiť nákup a predaj tovarov a služieb zo štátov EÚ, ktoré už mali zavedené euro. Efektívnosť spočívala v znížení, resp. eliminovaní kurzových strát pri cezhraničnom obchode, nepotrebnosti zamieňať peniaze pri návšteve krajín, kde už bolo euro zavedená ako národná mena a v iných oblastiach. Prechod na novú menu však so sebou priniesol aj problémy, ktoré bolo potrebné riešiť, aby bol prechod na novú menu možný. Oblasť, ktorú bolo potrebné riešiť a ktorá je popisovaná v tomto príspevku sú informačné systémy a ich prechod na novú menu. Príspevok sa zaoberá plánovaním zavedenia eura v Slovenskej republike a jeho dopadu na informačné systémy. Opisované sú problémy, ktoré nastali, keď sa euro malo zaviesť.

CIEĽ A METODIKA

Cieľom príspevku je zmapovať dopad zavedenia jednotnej meny euro na informačné systémy v Slovenskej republike a to nielen na informačné systémy v podnikoch, ale aj vo

¹² Ing. Roderik Virágh, PhD., Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Katedra informatiky, e-mail: roderik.viragh@uniag.sk

verejnej správe, so zameraním na problémy, ktoré vznikli v informačných systémoch a ktoré bolo potrebné riešiť, aby boli IS pripravené na novú menu.

Na spracovanie príspevku bola použitá synteticko-analytická a induktívno-deduktívna metóda. Spracované boli publikované poznatky domácich a zahraničných autorov zaoberajúcich sa danou problematikou, ako aj publikácie samospráv, ktoré sa v danej dobe intenzívne zaoberali prechodom na novú menu.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Európska komisia (EK) zverejnila 4. novembra 2005 Druhú správu o praktickej príprave na budúce rozšírenie eurozóny, v ktorej zhodnotila pokrok pri praktickej príprave na zavedenie eura v nových členských krajinách. Slovensko sa v správe umiestnilo na 1. mieste v celkovom hodnotení 38 ukazovateľov, z ktorých 30 už splnilo (tzn. boli prijaté základné rozhodnutia) alebo boli v procese plnenia. Slovensko bolo pri hodnotení národných plánov zavádzania eura ako jediné hodnotené uspokojivo. Pri všetkých ostatných krajinách vyčítala Komisia nekomplexnosť plánov zavedenia eura. Slovensko bolo pozitívne hodnotené aj z hľadiska existencie komunikačnej stratégie, pretože Komisia poukazovala na negatívne dosahy zlej informovanosti obyvateľstva a podnikateľskej sféry o zmenách, ktoré zavedenie eura prináša. Pozitívne pre Slovensko vyznelo aj zahrnutie všetkých spoločenských zložiek do prípravy a implementácie Národného plánu zavedenia eura. Celkové hodnotenie SR v správe vyznievalo mimoriadne pozitívne. Komisia následne podrobne monitorovala implementáciu národného plánu zavedenia eura. [1]

Prakticky sa prechod Slovenskej republiky na novú menu euro sa začal tvoriť už od roku 1999, keď sa výmenný kurz všetkých zúčastnených národných (tzv. kompatibilných) mien voči euru začal fixovať. Počas nasledujúcich troch rokov sa mali paralelne používať národné meny aj euro len v bezhotovostnom platobnom styku. Od júna 2002 sa národné meny všetkých členských štátov Európskej menovej únie mali prestať používať úplne. Slovenská republika sa stala členom Európskej menovej únie 1. januára 2009. [2]

Cieľom bolo vytvoriť optimálnu menovú oblasť. Optimálnu menovú oblasť chápeme ako skupinu štátov, ktorých ekonomické šoky majú symetrický charakter, alebo ktoré disponujú alternatívnymi mechanizmami na elimináciu asymetrických šokov v prípade, že tieto štáty neodvolateľne zafixujú vzájomne svoje výmenné kurzy. Základy teórie optimálnej menovej oblasti položili Mundell (1961) a McKinnon (1963), s dôležitými rozšíreniami, ku ktorým prispeli najmä Kenen (1969) a Krugman (1991). Základná Mundellova otázka vyplynula z diskusie o výhodách flexibilného verus fixného kurzu v prostredí Bretton-Woodskeho systému. Jej obsahom bola identifikácia ekonomických dôsledkov permanentného zafixovania nominálneho výmenného kurzu medzi menami dvoch krajín, t. j. či a kedy je výhodné pre dané krajiny vzdať sa svojej menovej autonómie. Pôvodná verzia teórie optimálnej menovej oblasti predpokladala nízku medzinárodnú mobilitu kapitálu a rigidné mzdy a ceny. Na základe toho identifikuje optimálnu menovú oblasť ako takú, v rámci ktorej je pracovná sila dokonale mobilná. [3]

Podľa Národného plánu zavedenia eura bolo potrebné vymedziť rozsah a potreby technickej konverzie informačných systémov aj v sektore nefinančných organizácií, nakoľko súčasťou riadenia podnikov sú informačné systémy, ktoré majú podpornú funkciu pre väčšinu procesov prebiehajúcich v podnikoch. V súvislosti so zavedením eura bolo potrebné otestovať, naplánovať a implementovať všetky zmeny informačných technológií podniku. Technická redenominácia slovenských korún na eurá sa dotkla: 1) *zhodnotenia použiteľnosti softvéru*, 2) *preverenia kapacity hardvéru*, 3) *prispôsobenia a nákupu softvéru*. Vecne išlo najmä o účtovnícky a analytický softvér. Tieto zmeny sa zohľadňovali pri požiadavkách vyplývajúcich zo zmien v procesoch finančného riadenia podnikov, odbytu, nákupu a práva.

V platobnom styku sa zmeny týkali účtovania faktúr, obehu hotovosti vo väzbe na elektronické registračné pokladnice. Rozsah zmien bol priamo úmerný veľkosti, organizačnej štruktúre a existujúcemu rozsahu podpory informačných technológií procesom firmy.

Eliminovať potenciálne negatívne dopady prechodu na euro mal tzv. technicko-technologický audit dotknutých informačných systémov. Audit sa zameriaval na konkrétne problémy v IS pri prechode na euro:

- 1) **Funkčné problémy spojené so zavedením eura** – organizácie počas prechodného obdobia prijímali informácie v dvoch menách – tzv. problém vstupov.
- 2) **Problémy so vstupmi** - prijímanie finančných informácií v dvoch menách (eurách a slovenských korunách - *input functionality problem*); zmena aktuálneho systému; používanie paralelných systémov (dvoch rovnakých verzií finančných informačných systémov) – hardvér bol technicky obmedzený, hrozili chyby v zámene informačného systému pracujúceho s eurom a systému pracujúceho v slovenských korunách, problémy s transakciami, problémy s limitmi pre zákazníkov; sekvenčný prechod – potreba rozhraní medzi systémami, riziko zmätku medzi používateľmi o používanej mene.

Pre IS sú aj teraz viaceré možnosti, ako pracovať s novými menami, ktoré boli použiteľné pri prechode na euro:

- a. *ručný vstup*,
- b. *štandardné softvérové riešenie*,
- c. *paralelné systémy* – napr. používanie dvoch registračných pokladníc, z ktorých jedna ide v Sk a druhá v EUR; používanie dvoch kópií jedného softvéru simultánne
- d. *postupná zmena* – koordinácia a budovanie rozhraní medzi dvoma systémami.

Všetky tieto riešenia so sebou prinášajú aj svoje ťažkosti, ako je napr. hardvérové obmedzenie, ľudský faktor a pod.

- 3) **Problémy s výstupmi** – vytváranie finančných výstupov vo dvoch menách (euro a slovenské koruny – *output functionality problem*). Vznikali nasledovné situácie:
 - a. Daňový úrad alebo významný zákazník mohol požadovať informácie v mene, ktorú organizácia ešte (alebo už) nemá podporenú informačným systémom. V tomto prípade sa vedeli použiť riešenia ako pri probléme so vstupmi.
 - b. Organizácia chcela poskytovať finančnú informáciu v dvoch menách – EUR a Sk a informačné systémy majú zriedkakedy zabudovanú takúto funkcionality ako štandardné riešenie. Ponúkalo sa tu opäť ručné riešenie alebo modifikácia informačných systémov.
 - c. Organizácia po prechode na euro potrebovala spracovať alebo vygenerovať (reprintovať) historické finančné záznamy v starej mene (Sk). Podľa zákona o účtovníctve (Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov) sa majú finančné dokumenty uchovávať 10 rokov nasledujúcich po roku, ktorého sa týkajú. Táto lehota platí od roku 2018, avšak aj v čase prijatia eura bolo potrebné niektoré finančné dokumenty uchovávať 5 rokov (účtovné doklady, účtovné knihy, zoznamy účtovných kníh, zoznamy číselných znakov alebo iných symbolov a skratiek použitých v účtovníctve, odpisový plán, inventúrne súpisy, inventarizačné zápisy a účtovný rozvrh) a niektoré 10 rokov (účtovná závierka, výkazy vybraných údajov z účtovných závierok a výročná správa. Ako spôsoby riešenia problému sa ponúkali možnosti – vytlačiť papierové kópie všetkých dokumentov, pri ktorých sa očakávali takéto požiadavky v budúcnosti; použitie dvojitého systému (jeden systém zachovať ako sklad historických údajov denominovaných v starej mene, pričom bolo

potrebné vyhnúť sa retroaktívnym zásahom do systému); modifikácia informačného systému.

- 4) **Problémy s rozhraniami** – výmena finančných informácií medzi systémami pracujúcimi so slovenskou korunou a systémami pracujúcimi s eurom, kde sa ponúkali nasledovné možnosti riešenia:

- zabudovanie konvertorov* – konvertory v rozhraní (interface) konvertujú jednu menu do druhej, avšak toto riešenie nieslo riziko pri zaokrúhľovaní súm;
- simultánna zmena* – zmena informačných systémov v jednom čase;
- autonómne skupiny* – identifikovali sa autonómne skupiny informačných systémov, ktoré mali relatívne málo vzťahov k iným IS a mohli byť konvertované samostatne s potrebou minimálneho množstva rozhraní.

Informačné systémy sú často prepojené na iné IS aj mimo organizácie. Tieto systémy sú prepojené cez rôzne elektronické rozhrania. Pri definovaní rozhraní bolo nutné sa vyhnúť kombinácií dát v jednej alebo druhej mene – tzv. *data pollution problem*.

- 5) **Problémy s konverziou** – historické finančné dáta vedené v slovenských korunách bolo potrebné konvertovať na eurá, tzv. problém konverzie – *conversion problem*. Konverzia historických údajov predstavovala problém pre informačné systémy, lebo násobenie alebo delenie konverzným kurzom nie je štandardná funkcia informačných systémov. Ako riešenia sa ponúkali:

- ručná konverzia* – vhodná bola len pri malom množstve údajov;
- konverzná funkcionálna v softvéri* – umožnila automatickú konverziu, avšak musela byť pre softvér vyvinutá dodávateľom;
- modifikácia informačných systémov* – konverzná funkcionálna bola zabudovaná v softvéri;
- uzatvorenie* – všetky finančné informácie boli uložené v pôvodnej mene a vstupy a výstupy boli prekonvertované do eura. Riešenie však generovalo rozdiely v zaokrúhľovaní.

Pri skladovaní dát sa podarí málokedy dodržať zásadu, že všetky dáta sú uložené v databáze len raz. Pri účtovných systémoch sa mnohokrát používa zásada závierky periódy a vtedy sú niektoré dáta k dispozícii len v kumulovaných číslach. Pri konverzií historických dát bolo potrebné konvertovať všetky transakčné dáta a znovu vytvoriť kumulatívne sumy z nich. Potenciálnu pascu v konverzií historických dát predstavovala voľba kurzu použitého na konverziu, kým nebol stanovený konverzný kurz. Niektoré hodnoty boli vedené v databázach v hodnotách podľa kurzu platného v čase vykonania transakcie, po prevode fixným konverzným kurzom mohli mať inú hodnotu.

- 6) **Základná mena** – je mena, ktorú IS používa vo finančných informačných systémoch. Používa ju vo vstupoch, výstupoch, transakciách a skladovaní informácií. Za normálnych okolností jedna mena postačuje pre finančné IS a je ňou mena platná v krajine. V prechodnom období bolo potrebné využívať dve meny – Sk a EUR. Pri stanovení stratégie základnej meny bolo na výber týchto päť možností:

- systém jednej meny* – neumožňuje vstupovať vstupy a generovať výstupy v inej ako základnej mene a tou bola slovenská koruna v prechodnom období;
- vstup vo viacerých menách* – umožňuje v niektorých moduloch výstupy vo viacerých menách. Výstupy, spracovanie a skladovanie údajov sú v jednej mene;
- výstupy vo viacerých menách* – umožňuje generovať výstupy vo viacerých menách;
- vstup – výstup vo viacerých menách* – poskytoval dostatočnú flexibilitu pri prechode na euro a okrem nevyhnutných zaokrúhľovacích rozdielov má preň

postačujúce funkcionality. Umožňuje aj komfortnú konverziu historických údajov v čase, ktorý organizácií vyhovuje;

- e. *viacmenný systém* – najvhodnejší, nakoľko umožňuje sledovanie zmien vo viacerých menách a zvláda aj zaokrúhľovacie rozdiely. Organizácia v ňom mohla začať používať euro kedykoľvek vo svojich systémoch a bola schopná produkovať štatutárne výsledky legálnym spôsobom. Tieto systémy však boli drahšie na vývoj a teda pre organizáciu predstavovali vyššie náklady. Aj pri týchto systémoch bolo potrebné zvoliť pre niektoré transakcie dominantnú menu.

7) **Zaokrúhľovanie** – je záväzne upravené v Generálnom zákone o eure a vykonávacích predpisov z roku 2008. Zaokrúhľovanie v Generálnom zákone uplatňuje princíp ochrany ekonomických záujmov občanov a spotrebiteľov a princíp cenovej neutrality. Všetky výpočty sa vykonali výlučne podľa konverzného kurzu tak, aby čiastkové výpočty a konečné sumy boli čo najpresnejšie. Ak boli výsledkom prepočtu konverzného kurzu sumy v eurách, ktoré sa mali zaplatiť, zaokrúhľovali sa na dve desatinné miesta na najbližší eurocent. Ak išlo o čiastkové výpočty alebo iné finančné hodnoty slúžiace ako základňa pre iné sumy, ktoré sa uhrádzali, podľa návrhu generálneho zákona nepodliehali zaokrúhľovaniu. Spravidla jednotkové ceny v eurách mali o jedno desatinné miesto viac ako tie isté hodnoty v Sk. Minimálny počet desatinných miest hodnôt v eurách bol tri. Dôležitá zásada pri zaokrúhľovaní bola, že bolo povolené používať len konverzný kurz. V žiadnom prípade sa nesmela použiť jeho inverzná hodnota, lebo to viedlo k nepotrebným zaokrúhľovacím odchýlkam. Existovali aj zaokrúhľovacie odchýlky, ktorým sa nebolo možné vyhnúť, ako bol napr. investičný majetok s hodnotou 1 000,- Sk a dobou odpisovania 3 roky. Odpis bol v prvých dvoch rokoch 333,- EUR a v poslednom roku to muselo byť 334,- EUR. K takýmto odchýlkam mohlo dôjsť napr. aj pri kumulácii súm na faktúre alebo napr. pri prepočítavaní položiek s nízko hodnotou v slovenských korunách. Informačné systémy majú väčšinou vnútornú funkciu pre odstraňovanie efektu zaokrúhľovacích rozdielov. Pre vyrovnanie so zaokrúhľovacími rozdielmi v IS slúžia: tolerancia, zabudovaná tolerancia v IS, automatické vyrovnanie, kontrola s pôvodnou sumou, vyhýbanie sa malým sumám (napríklad predajom balení viacerých kusov tovaru).

8) **Rozsahy a prahy** – vo finančných IS sa používajú prahové hodnoty na definovanie rôznych štatistik, schvaľovanie rôznych rozhodnutí a pod. V podmienkach novej meny bolo potrebné ich predefinovať. Týkalo sa to predovšetkým:

- a. *generovania reportov* – prípravy reportov pre všetky hodnoty vyššie ako 100 000,- Sk a staršie ako 30 dní;
- b. *kalkulácie* – ak je napr. objednávka nižšia ako 1 000,- Sk, účtujeme poštovné 200,- Sk;
- c. *autorizačné úrovne* – v mnohých organizáciách závisí autorizačná úroveň od hierarchickej hodnoty. Je iné schvaľovať objednávku do 100 000,- Sk a iné schvaľovať objednávku do 100 000,- EUR, čo je potrebné upraviť v systémoch;
- d. *kontrola plauzibility* – v niektorých systémoch sú zabudované kontroly, ktoré zabráňujú vstupovaniu alebo spracovaniu irelevantných údajov. Tieto úrovne kontroly bolo potrebné predefinovať.

9) **Technické detaily**, ktoré tiež bolo potrebné brať do úvahy:

- a. *rozhrania medzi systémami* (bolo potrebné venovať pozornosť systémom, ktoré sú prepojené s inými systémami iných organizácií, pričom sa museli zladiť pri postupe skonvertovania oboch systémov na eurá);

- b. *konverzia historických dát* – konverzia zdrojov historických dát musela byť vykonaná rovnakou metodikou a rovnakým systémom, konverzia finančných metadát (údajov v popisnom poli), boli stanovené dve metodiky na konverziu objemov zo slovenských korún, pričom každá mala svoje výhody, avšak prinášala rôzne výstupy a preto sa organizácia musela rozhodnúť pre jednu z nich a tú precízne dodržiavať;
- c. *desatinné miesta* – týkali sa tých IS, ktoré boli nastavené pre prácu s korunami bez desatinných miest a pri nich bolo potrebné spraviť úpravy na využívanie euro centov;
- d. *zobrazenie dvoch mien* – limitovaný počet stĺpcov zobrazovateľných na displeji;
- e. *hraničné hodnoty* – finančné IS používajú často hraničné hodnoty, aby definovali akcie systému a tieto hraničné hodnoty museli byť prekonvertované na euro, aby sa zabránilo neočakávaným akciám informačných systémov;
- f. *finančné modely* – v organizáciách sa často používajú rôzne excelovské a jednoduchšie databázové modely v rozličných procesoch. Zriedkavo sú dobre zdokumentované a veľmi často sú pripravené užívateľmi so slabšou znalosťou systémov. Tieto modely bolo pravdepodobne nemožné používať s jednoduchým konverzným koeficientom a najlepším riešením bolo ich kompletné prerobenie na nové podmienky. Bolo potrebné vykonať v organizáciách inventúru všetkých používaných systémov. Pri prechode na euro musel byť každý finančný model prepracovaný a kompatibilný na novú menu;
- g. školenia pre zamestnancov. [4] [5]

Pre informačné systémy bolo potrebné zaviesť duálne zobrazovanie oboch mien počas prechodného obdobia. Informačné systémy vo verejnej správe každého samosprávneho kraja potrebovali zaviesť toto zobrazenie od 1. júla 2008. Národný plán zavedenia eura stanovoval ako záväzný termín práve tento dátum. Na základe skúseností z iných krajín sa však zobrazovanie malo uskutočniť skôr a to od 01. 01. 2008, ktorý poskytuje dostatočnú časovú rezervu pre odstránenie prípadných komplikácií a nedostatkov v systéme. Museli byť prijaté základné kroky, ktoré bolo treba v oblasti IT softvérov vykonať:

- od júla 2007 muselo byť zabezpečené vykazovanie všetkých hodnôt v SKK aj v EUR, prepočtom pomocou konverzného kurzu,
- od júla 2008 do 31. 12. 2008 bola hlavnou menou SKK, vykazovanie v EUR bolo „informatívne“,
- duálne vykazovanie bolo do júna 2010,
- duálne sa oceňovalo (vykazovalo) všetko, t. j. aj faktúry, bankové výpisy, doklady z registračnej pokladnice, výplatné pásky, dávky zo sociálneho zabezpečenia, štatistické výkazy,
- všetky finančné výstupy v tom čase museli byť v dvoch menách, kým sa úplne neprešlo na euro.

V oblasti informatiky išlo predovšetkým o identifikáciu potreby technickej konverzie finančných informačných systémov v subjektoch verejnej správy za všetky oblasti verejnej správy definované zákonom o rozpočtových pravidlách verejnej správy, konkrétne: 1) *ústredná správa*, 2) *územná samospráva*, 3) *fondy sociálneho a zdravotného poistenia*. Jednotlivé inštitúcie museli zabezpečiť prechod svojich účtovných a iných finančných systémov na podmienky ich fungovania v eure. Ministerstvo financií ako nositeľ rozpočtovej politiky zabezpečilo konverziu Rozpočtového informačného systému (RIS) a informačného systému Štátnej pokladnice.

Pre samosprávne kraje bolo stanovených 5 fáz v oblasti prípravy informačných systémov: 1) *revízia existujúcich finančných informačných systémov vo svojej pôsobnosti, ktoré bolo potrebné pre prijatie eura prispôbiť*; 2) *vypracovať plán konverzie a úprav finančných informačných systémov, ktorý obsahoval potrebné kroky na zabezpečenie konverzie finančných údajov obsiahnutých v informačných systémoch a prípadné samotné prispôbenie fungovania informačných systémov*; 3) *na základe plánu konverzie a úpravy finančných informačných systémov v súlade s odporúčaniami vykonať samotnú konverziu finančných informačných systémov*; 4) *fáza testovania, počas ktorej sa informačné systémy doladili a odstránili sa nedostatky zistené počas testovacej prevádzky*; 5) *spustenie informačných systémov, ktoré boli pripravené na podmienky eura ako zákonného platidla*. [6]

Úpravy v informačných systémoch dotknuté prechodom na euro boli tie, ktoré pracovali s finančnými informáciami v slovenskej mene, a to hlavne: hlavná účtovná kniha; elektronické platobné systémy; účtovnícke a fakturačné systémy; systémy na spracovanie personálnej agendy; účtovné knihy obsahujúce záväzky a pohľadávky; účtovné knihy obsahujúce údaje o inventári a jeho hodnote; účtovné knihy obsahujúce informácie o nehnuteľnom majetku, jeho hodnote a odpisoch počas obdobia; riadiace systémy pre oblasť výroby pracujúce s finančnými ukazovateľmi; programy na finančné plánovanie; programy na sledovanie nákladov; komplexné systémy plánovania zdrojov podniku (ERP); informačné systémy štátnej pokladnice a ostatné aplikácie používané na riadenie verejných financií; bankové systémy, vrátane systémov NBS; právne databázy obsahujúce finančné kontrakty. [4] [6]

Pre samosprávy ako aj pre podnikateľov vznikali rovnaké otázky týkajúce sa informačných systémov pri prechode na euro. U podnikateľov ešte vznikli dodatočné otázky, ktoré bolo potrebné riešiť:

- Hardvér u podnikateľov nebolo potrebné meniť, nakoľko implementácia eura do ich informačných systémov nezvyšovala hardvérové nároky, ak hardvér výkonovo postačoval pre používanie pôvodných verzií IS pred ich úpravou. Tlačiarne pre potreby tlače zostávajú a výstupov tiež nebolo potrebné meniť, nakoľko tieto vedeli znak eura tlačiť. Týmto sa pre podnikateľov ušetrili dodatočné náklady;
- Náklady spojené s úpravami IS potrebnými z dôvodu zavedenia eura si musel každý podnikateľ hradiť sám. Štátna správa a NBS zabezpečovala metodické usmernenia, námety a legislatívne rámce potrebné pre prechod na euro;
- Duálne zobrazovanie oboch mien postačovalo len na vytlačených zostavách a nebolo potrebné, aby sa používalo aj v účtovných systémoch, nakoľko bolo len informatívne;
- Finančné dáta, ktoré si jednotlivé informačné systémy medzi sebou vymieňali, boli do konca roka 2008 v SKK a po 1.1.2009 v EUR. Duálne informácie nebolo potrebné odovzdávať. Dáta teda nebolo potrebné prepočítavať. [7]

Všetky členské štáty Európskej Únie sú súčasťou ekonomickej a monetárnej únie a koordinujú svoje ekonomické a politické činnosti na podporu ekonomických cieľov EÚ. Avšak niektoré členské štáty išli o krok ďalej pri nahradení svojej národnej meny za jednotnú menu – euro. Tieto štáty formujú euro oblasť. Euro bolo prvýkrát predstavené v roku 1999. 11 krajín zaviedlo euro z 15 členských krajín EÚ. Grécko sa pripojilo v roku 2001, Slovinsko v r. 2007, Cyprus a Malta v r. 2008, Slovensko v roku 2009, Estónsko v r. 2011, Lotyšsko v r. 2014 a Litva v r. 2015. Dnes používa euro 19 členských štátov EÚ. Dánsko a Veľká Británia sa rozhodli k neúčasti v jednotnej menovej únii, teda neprijat' spoločnú európsku menu. Môžu ju však prijať, ak sa tak rozhodnú v budúcnosti. [8]

Ak by sa Slovenská republika rozhodla znovu zaviesť slovenskú korunu ako svoju menu, bolo by to zrejme rovnako náročné ako pri prijatí eura. Záležalo by to od kurzu. Ak by bol kurz 1:1, tak by bol prechod na novú menu jednoduchší. Dôležitá je aj otázka, kam by Slovensko zaradili trhy ako by sa vyvíjal kurz novej meny k euru a hlavne by to v takej

exportne zameranej krajine ako je Slovensko „postihlo“ podnikateľský sektor, ktorý by opäť musel rátať s kurzovými rizikami, nákladmi na zabezpečenie meny a pod. [9]

ZÁVER

Pri prechode zo slovenskej koruny na euro si museli prejsť informačné systémy v Slovenskej republike závažnými zmenami. Týkalo sa to nielen IS samospráv, ale aj podnikateľov a to hlavne finančných dát. K významným ťažkostiam patrili problém vstupov, výstupov, rozhraní – komunikácie informačného systému podniku s iným informačným systémom mimo podniku, napr. banky; konverzie a zaokrúhľovania. Pomôcť identifikovať tieto problémy mal technicko-technologický audit. Najnáročnejšie obdobie pre IS bolo práve prechodové obdobie, kedy sa museli duálne vykazovať, zobrazovať a oceňovať a to celkovo od júla 2007 až po jún 2010. Náročné boli aj úpravy účtovných záznamov v informačných systémoch, nakoľko tieto podliehajú zákonu o účtovníctve a majú stanovenú presnú dobu uchovávania – niektoré dokumenty sa musia uchovávať 5 a niektoré 10 rokov. Z finančného hľadiska bol tento prechod pre podniky a samosprávy tiež náročný, pretože si museli všetky náklady spojené s inováciou IS hradiť z vlastných zdrojov. Ministerstvo financií ako nositeľ rozpočtovej politiky zabezpečilo konverziu Rozpočtového informačného systému (RIS) a informačného systému Štátnej pokladnice. Príležitosť v tomto období mali softvérové spoločnosti, ktoré sa zaoberali úpravou svojich informačných systémov na novú menu pre svojich klientov.

LITERATÚRA

- [1] Pripravenosť SR na prijatie eura. Úrad vlády Slovenskej republiky. [B. r.] [on-line] Dostupné na: <https://archiv.vlada.gov.sk/euro/indexc945.html?ID=1043>
- [2] ANDACKÝ, Jozef. *Zmení euro podnikové informačné systémy?* Trend, č. 46 [on-line] Dostupné na: <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-/cislo-November/zmeni-euro-podnikove-informacne-systemy-.html>
- [3] ŠUSTER, Martin a kol. *Vplyv zavedenia eura na slovenské hospodárstvo*. Odbor výskum NBS. 2006, 133 s.
- [4] Národná banka Slovenska, Ministerstvo financií Slovenskej republiky, *Národný plán zavedenia eura v Slovenskej republike*, apríl 2008, 82 s. [on-line] Dostupné na: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_EURO/NP_SK_APRIL2008.pdf
- [5] Analýza dopadov zavedenia eura na Úrade BSK. Bratislava 2008, [on-line] Dostupné na: https://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=2ahUKEwihuiuk0a_kAhVOaJoKHWAAABdcQFjAEegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fwww.region-bsk.sk%2FSCRIPT%2FViewFile.aspx%3Fdocid%3D8063&usg=AOvVaw0wj1WKVRIz7ciVL7-Aw_59
- [6] *Stratégia zavedenia eura v roku 2009 v Bratislavskom samosprávnom kraji*. Bratislava, Jún 2007. [on-line] Dostupné na: <http://www.region-bsk.sk/subor/strategia-zavedenia-eura-v-podmienkach-bsk-46727.aspx>
- [7] Zavedenie eura v SR – podnikatelia. [B. r.] [on-line] Dostupné na: <https://archiv.vlada.gov.sk/euro/index47de.html?ID=4007>
- [8] What is the euro area? Oficiálna webová stránka Európskej Únie. [on-line] Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/what-euro-area_en#governing-the-euro-area
- [9] Koruna by bola problém pre podniky. 31.12.2012 Hospodárske noviny online. [on-line] Dostupné na: <https://finweb.hnonline.sk/ekonomika/466245-koruna-by-bola-problem-pre-podniky>

- [10] Generálny zákon o eure a vykonávacie predpisy. 2008 Národná banka Slovenska, [on-line] Dostupné na: <https://archiv.vlada.gov.sk/euro/data/files/4292.pdf>
- [11] Kenen, P. (1969), *The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View*, v: R. A. Mundell a A. K. Swoboda (eds.), *Monetary Problems in the International Economy*, Chicago: University of Chicago Press: 41-60
- [12] Krugman, P. (1991), *Geography and Trade*, Cambridge, MA: MIT Press.
- [13] McKinnon, R. I. (1963), *Optimum Currency Areas*, *American Economic Review*, 53(4): 717-724.
- [14] Mundell, R. (1961), *A Theory of Optimum Currency Areas*, *American Economic Review*, 51(4): 657-665.
- [15] Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov. [on-line] Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/431/20170101>

SZLOVÁKIA A KONVERGENCIÁKRITÉRIUMOK TEKINTETÉBEN (2008-2018)

Tibor ZSIGMOND¹³

ABSTRACT

The first part is the introduction in which we briefly summarize the history of the eurozone and its enlargement by years. The second part describes the general requirements for countries which want to adopt the euro as official currency. The next chapter presents the adaptation process of euro in Slovakia. The next part describes the aims of the study and the methods used in this research. We used secondary data to investigate if Slovakia had met the criteria defined in the Maastricht Treaty after 2008. The next part contains the results of our research. The last part summarizes the results received in our research. This paper contains 4 figures and 3 tables. Based on our findings, the euro would probably not have been introduced in the following years, as the country wouldn't have met the criteria between 2009 and 2012. However, in the post-2013 period (2013-2017) the country once again met the expectations, but in 2018 it didn't meet again.

KEYWORDS

Euro, Eurozone, Maastricht Treaty, euro convergence criteria, Slovakia

BEVEZETŐ – TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Immáron 20 éve annak, hogy az eurót 11 országban (Belgium, Luxemburg, Németország, Spanyolország, Franciaország, Írország, Olaszország, Hollandia, Ausztria, Portugália, Finnország) bevezették, míg 4 EU-tagállamban (Dánia, Egyesült Királyság, Svédország, Görögország) nem került bevezetésre. További 3 ország (Monaco, San Marino és Vatikán) szintén engedélyt kapott az euró használatára. Ezen országok korábban a Franciaországban és az Olaszországban forgalomban lévő valutákat (francia frank és olasz líra) használták, így ezek megszűnése után váltottak euróra. Engedélyt kaptak arra is, hogy saját nemzeti szimbólumaik szerepeljenek az egyes érméken. Andorra esete is érdekes, ugyanis az országban 2012-ig nem volt hivatalos pénznem. Az euró előtt francia frankkal és spanyol pesetával fizettek az országban. Az ország nem kötött egyezséget az EU-val, így a kezdetben nem bocsátott ki saját motívummal ellátott érmék, annak ellenére, hogy eurót kezdtek el használni az országban. A későbbiekben aztán megkezdtek a tárgyalásokat az EU-val és megegyeztek, hogy 2013 júliusától már saját mintával ellátott érméket fog kibocsátani az állam. A bevezetés időpontja többszörösen el lett halasztva, míg végül 2015 január 15-től megkezdődött a saját mintás érmék használata az országban. [3] [6] [8] [29]

A későbbiekben aztán Görögország (2001) is bevezette az eurót. 2004 májusában további 10 ország (Magyarország, Ciprus, Csehország, Észtország, Lettország, Litvánia, Málta, Lengyelország, Szlovákia és Szlovénia) csatlakozott, míg 2007-ben további két ország (Bulgária és Románia) is csatlakozott az Európai Unióhoz, ezzel pedig beleegyeztek azon kitételbe, hogy a jövőben saját országukban is bevezetik az eurót. Ezt Szlovénia (2007), Ciprus (2008) és Málta (2008) is teljesítette, majd az euró nemzetközi bevezetésének 10. évfordulóján – 2009. január 1-én – Szlovákiában is hivatalos fizetőeszköz lett az euró. Ez az ország szempontjából kiemelkedően nagy jelentőségű esemény volt, ugyanis az ország ezen,

¹³ Mgr. Tibor Zsigmond, Selye János Egyetem, 119669@uj.s.student.sk

teljesen független formában csupán 1993-tól létezett. Ezzel olyan országokat előzött meg, mint Észtország, Lettország és Litvánia, melyekben az euró bevezetésére csak ezután (2011, 2014, ill. 2015) került sor. Továbbá megelőzte a V4-ek többi országát – Magyarországot, Lengyelországot és Csehországot – is, melyek a mai napig nem vezették még be az eurót. Legutóbb (2013-ban) Horvátország csatlakozott az Európai Unióhoz. Érdekes megemlíteni még Montenegró és Koszovó esetét, ugyanis ezen országok szintén az eurót használják, annak ellenére, hogy az EU-val egyikük sem kötött egyezményt. [3] [4] [5] [8] [14] [15] [29]

A fentiek alapján tehát mára összesen 19 ország tartozik az eurózónába, további 4 ország szerződéssel, míg 2 szerződés nélkül használja az eurót fizetőeszközként. A tagállamokhoz tartozó, ám nem Európa területén található területeken is az euró a hivatalos fizetőeszköz. Ide tartoznak, olyan országok és területek, mint: Francia Guyana, Guadeloupe, Martinique, Réunion, Melilla, Ceuta, Azori-szigetek, Kanári-szigetek, Madeira, Saint-Pierre és Miquelon, Mayotte, Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Clipperton-sziget és az Indiai-óceáni francia szigetek. Kivételt képeznek Új-Kaledónia, Francia Polinézia, Wallis és Futuna, Aruba, Curacao, Sint Maarten, Karibi Hollandia (Bonaire, Sint Eustatius és Saba), Észak-Ciprus és Campione d'Italia, melyek különböző okok miatt az eurótól eltérő valutákat használnak. [3] [8] [29]

Az Európai Uniónak jelenleg 28 tagállama. Andorra, Izland, Lichtenstein, Monaco, Norvégia, San Marino, Svájc és Vatikán nem tagállamok, azonban különféle szerződéseket kötöttek az EU-val. Az EU-nak jelenleg 5 tagjelöltje van: Törökország (1987 óta), Észak-Macedónia (2004), Montenegró (2008), Albánia (2009) és Szerbia (2009). Törökország különböző nézetbeli eltérésekbe keveredett az EU-val így az utóbbi években egyre inkább csökkent a csatlakozás esélye. Izland 2009-ben nyújtotta be csatlakozási kérelmét, melynek következtében 2010-ben a tárgyalások is megkezdődtek. 2013-ban új kormány alakult az országban, mely felfüggesztette a tárgyalásokat az EU-val, majd 2015-ben pedig vissza is vonta a csatlakozásra vonatkozó kérelmét. Bosznia és Hercegovina, valamint Koszovó potenciális tagjelölként van számontartva. [4] [5] [9]

Dánia, Svédország és az Egyesült Királyság sem tervezi bevezetni az eurót a jövőben. Dániát és az Egyesült Királyságot nem kötelezi az EU az euró bevezetésére és ezt szerződésben is rögzítették. Ezen országok esetében csupán parlamenti szavazások, ill. népszavazások változtathatnak a helyzeten. Svédországban egy 2003-as referendum során leszavazták az eurózónához való csatlakozást, így jelenleg velük sem lehet számolni a csatlakozást illetően. A fennmaradó országok – Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Bulgária, Horvátország – a csatlakozáskor vállalták az euró bevezetését, ám érdemi előrelépés, még egyik országban sem történt. A bevezetés jövőjét illetően különféle „jóslatok” jelentek meg ezen országokban. Az MNB [21] 2001-ben még 2006-ra tervezte az euró bevezetését Magyarországon, azonban a jegybank elnöke 2007-es esztendőt tartotta valószínűbbnek. 2002-ben Orbán Viktor már a 2008-as időpontot hirdette kampányában, ahogy az Medgyessy Péter is tette. Ennek ellenére 2005-ben már 2010-es bevezetésről volt szó, majd 2011-2013-as időszakkal tervezték. 2009-ben már azt hangoztatta Gyurcsány Ferenc, – Magyarország miniszterelnöke – hogy 2012 előtt biztosan nem kerül bevezetésre az euró Magyarországon. Bajnai Gordon ekkor 2014-es évet jelölte ki, míg Orbán Viktor a 2015-ös évet tartotta valószínűbbnek. 2010-ben már 2019-es bevezetésről beszéltek, ám ez sem valósult meg és várhatóan nem is fog a közeljövőben. Lengyelországban 2010-ben úgy gondolták, hogy legkorábban 2019-re kerülhet bevezetésre az euró. Ekkor a csehek 2020-as időponttal számoltak. Jól látható, hogy ezen célok közül egy sem valósult meg. A 2007-ben csatlakozott Románia 2020-ra tervezte a belépést, míg Bulgária kijelentette, hogy egyelőre nem szeretne csatlakozni az övezetbe, mivel számára nem hozna túl sok előnyt. Mivel Horvátország csupán 2013-ban csatlakozott, így az esetükben sem várható nagy változás a közeljövőben. Annak ellenére, hogy az euró bevezetését minden ország vállalta az EU-ba

való belépéskor, az egyes szabályozó szervek nem „sürgetik”, ill. kötelezik az egyes országokat az ígéret betartására. [8] [14] [16] [22] [24] [27] [29]

Mindezek tudatában tehát úgy gondoljuk, hogy érdekesebb lehet a múltbeli események, változások vizsgálata. Éppen ezért cikkünkben Szlovákiával, ill. az szlovákiai euró bevezetése előtti, majd az euró bevezetése utáni eseményekkel, hatásokkal foglalkozunk.

AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEI

Az európai bevezetése számos kritériumhoz kötött. 1979-ben az Európai Közösség létrehozta az „európai árfolyam mechanizmust” (angolul „European Exchange Rate Mechanism”), melyet az angol megnevezés kezdőbetűiből röviden csak ERM-nek neveznek. Ez az „Európai Monetáris Rendszer” (angolul „European Monetary System”) része és azért hozták létre, hogy segítse a „Gazdasági és Monetáris Unió” létrehozását. Ezen belül a célja az árfolyamingadozások csökkentése és a pénzügyi stabilitás megteremtése a Közösségben. 1998. december 31-én a 11, eurót bevezető országban befagyasztották az egyes ECU árfolyamokat és másnap (1999 január 1-től) már az euró lett a hivatalos fizetőeszköz a korábban már felsorolt országokban. Az ECU – magyar teljes nevén „európai valutaegység” (angolul „European Currency Unit”) – az Európai Közösség, ill. a későbbiekben az Európai Unió valutája volt. Nem létezett fizikai formában, csupán azért hozták létre, hogy az egyes tagországok valutái közötti összehasonlítás könnyebb, ill. az ezek közötti ingadozás mérsékelhető legyen. Az ECU 1979-től létezett egészen 1999-ig. Minden tagállam esetében ötévente megállapították az árfolyamot. Az országok csupán 2,25 százalékkal térhettek el a meghatározott értékektől. Olaszország volt az egyetlen kivétel, esetükben 6 százalék volt a megengedett ingadozás. [1] [2] [3] [25] [28]

Miután bevezették az eurót, annak értékét 1 az 1 arányban határozták meg. Az ERM ennek ellenére sem szűnt meg, hanem továbbra is fennmaradt, azonban kis változtatások történtek. ERM II névvel illették a rendszert és immáron az euró lett a viszonyítási alap. További változás volt, hogy egy eurózónához csatlakozni vágyó állam esetében a deviza értéke a meghatározott (de időközben változtatható) központi árfolyam 15 százalékos sávjában mozoghat. Ez mind a negatív, mind a pozitív irányú mozgásokra is érvényes. A megállapodás így fogalmaz: „...az ERM II segít annak biztosításában, hogy az ERM II-ben részt vevő, euroövezeten kívüli tagállamok politikáikat a stabilitás irányába orientálják, támogatja a konvergenciát, és ezáltal hozzájárul az euró bevezetésére e tagállamok által kifejtett erőfeszítésekhez”. További segítséget nyújt az Európai Központi Bank, amely bizonyos rövid távú támogatási keretet nyújt azon országok számára, akik teljesítik a kritériumok és szeretnének csatlakozni, ám bizonyos okok miatt védeniük kell a megszabott árfolyamsávot. Ennek feltételeit természetesen előre egyeztetik az adott országokkal. [1] [2] [15] [25] [28]

Az ERM II megszületésekor csupán két tagállam tartozott bele – Görögország és Dánia. Görögország 2001-ben bevezette az eurót, ám Dánia továbbra is tag marad és vállalta, hogy 2,25 százalékos sávban tartja a dán koronát az euróhoz képest. Ez a megszabott 15 százalékos sávnál jóval szigorúbb volt, ám a dánok minden probléma nélkül tartani tudták ezt. A későbbiekben (2004, ill. 2007) újabb országok csatlakoztak az EU-hoz, melyek esetében szintén 2,25 százalékos sávot határoztak meg, ám az EU megengedte az egyes valuták erősödését, így csupán a gyengülésre vonatkozott az előírás. [1] [2] [23] [28]

Az eurozónához való csatlakozás azonban nem csupán az ERM II-hez köthető. A tagoknak további kritériumokat kell teljesíteniük, melyeket „konvergenciakritériumoknak” nevezünk. Ismert még a maastrichti kritériumok kifejezés is, mivel az előírásokat összefoglaló szerződés Maastricht-ben történt, 1992-ben. Ezen kritériumok a KSH megfogalmazása által a következők:

- Az államháztartás hiánya kevesebb, mint a GDP 3%-a.
- Az államadósság kevesebb, mint a GDP 60%-a.
- Az infláció legfeljebb 1,5 százalékponttal haladhatja meg a három legkisebb rátát felmutató tagállam átlagát.
- Az átlagos nominális hosszú lejáratú kamatrata legfeljebb 2 százalékponttal haladhatja meg a három legkisebb inflációs rátát felmutató tagállam kamatjának átlagát.
- Két évig biztosítani kell a nemzeti valuta stabilitását (ERM II árfolyamsávjának betartása) [15] [19] [25] [26]

Tehát a fentiek mindegyikét teljesítenie kell azon országnak, amely csatlakozni szeretne. Az alábbiakban Szlovákia múltját szeretnénk megvizsgálni az ismert adatok függvényében.

AZ EURÓ BEVEZETÉSE SZLOVÁKIÁBAN

Az euró bevezetésére való felkészülést már az Európai Unióhoz való csatlakozás előtt kezdte el Szlovákia. 2003 április 16-án további 9 ország kíséretében Szlovákia is aláírta az EU-csatlakozási szerződést Athénban. Ezáltal a közös valuta (euró) bevezetésére is ígéretet tettek az országok. A szlovák állam elrendelésére külön stratégiát fogadott el, mely az euró bevezetését és az ezzel kapcsolatos ellátandó feladatokat határozta meg. Az állam további intézkedéseket hozott és 2005-ben egy egységes nemzeti tervet is megalkotott az euró bevezetéséről. Ezen tervet 2007-ben és 2008-ban frissítették, javították és kiegészítették. 2005 november 28-án a Szlovák korona az ERM II (európai árfolyam mechanizmus) részévé vált. Ekkor az árfolyam alapján 1 euró 38,455 szlovák koronát ért. Az állam elsőként Ivan Štefanec, majd Igor Barát közgazdászt bízta meg az euró bevezetésével kapcsolatos feladatokkal. 2007 márciusában a Szlovák állam kérvényezésére az európai szervek az árfolyamot átértékeltek, immáron 1 euró értéke 35,442 szlovák korona volt. Az ehhez kapcsolódó 15 százalékos sáv alsó határa 30,126 SKK/EUR, míg a felső 40,759 SKK/EUR volt ekkor. 2007-ben Szlovákia egy új, az euró bevezetését szorgalmazó törvényt is létrehozott (az eredeti szlovák megnevezés alapján: „Zákon č. 659/2007 Z. z. o zavedení meny euro v Slovenskej republike a o zmene a doplnení niektorých zákonov”). A szlovák nemzeti bank 2008 április 1-én jelentette be a korona bevonásáról szóló tervét. 2008 május 29-én az eurozónát alkotó országok pénzügyminiszterei, valamint az Európai Központi Bank (angolul „European Central Bank”) és a Dánia, Észtország, Litvánia, Lettország és Szlovákia központi bankjainak képviselői ismét átértékeltek az árfolyamot. Ekkor 1 euró = 30,126 szlovák korona árfolyamban egyeztek meg. Ennek alsó határa 25,6071 SKK/EUR, míg felső 34,6449 SKK/EUR volt. 2008 június 3-án az EU tagállamainak közgazdaságtani és pénzügyi kérdéseit megvitató gyűlésén (ECOFIN) a 2019 január 1-jei időpontot ajánlották a szlovákiai euró bevezetésére. 2008 július 8-án az Európai Tanács az 1 euró = 30,126 szlovák korona, visszavonhatatlan átváltási értéket határozták meg. 2008 augusztusától az árakat immáron szlovák koronában és euróban is fel kellett tüntetniük a kereskedelemmel foglalkozó egységeknek. Ezt egészen 2009 december 31-ig kötelesek voltak megtenni. Szintén ebben a hónapban (2008 augusztus 19-én) kezdték el a hivatalos, szlovák euróérmék verését Kőrmöcbányán (Kremnica), melyeket 2008 december 1-től kezdtek árusítani, ún. kezdőcsomagokban. Természetesen egyéb a korábban említett konvergenciakritériumoknak is megfelelt az ország, így végül 2009 január 1-én sikeresen bevezették az eurót Szlovákiában. 2009 január 16-ig az emberek euróval és koronával is fizethettek a termékekért és a szolgáltatásokért, azonban az eladók már csupán euróban adhatták oda az esetleges visszajáró pénzmennyiséget. A szlovák érméket 2009 június 30-ig, míg a bankjegyeket 2009

december 31-ig fogadták el a kereskedelmi bankokban, míg a Szlovák Nemzeti Bankban 2014 január 2-ig volt lehetőség az érmék beváltására. A bankjegyeket a mai napig beváltja az NBS. [17] [18] [20] [23]

Az euró bevezetése számtalan előnnyel járt, ám ezek mellett bizonyára különböző hátrányok is felbukkantak. Ezek egy része gazdasági, ill. társadalmi jellegű. Cikkünkben azonban nem célunk ezen hatások további vizsgálata.

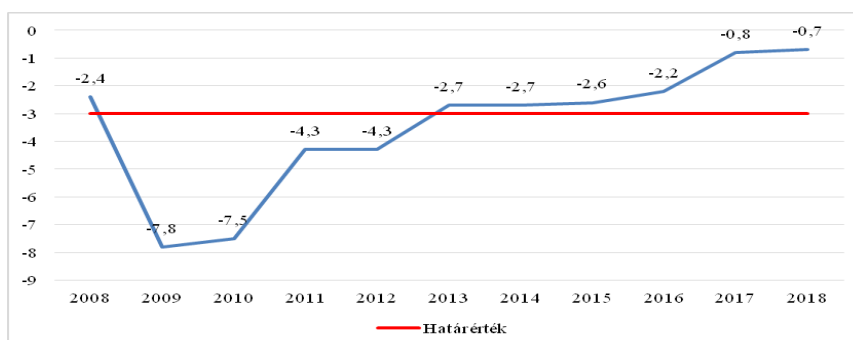
MÓDSZERTAN

Cikkünk első felében egy rövid ismertetőt szeretnénk volna bemutatni az eurózónáról és történelmi sorrendben mutattuk be az egyes országok csatlakozását. Ezután az euró bevezetésének általános feltételeit mutattuk be, majd rátértünk a szlovákiai bevezetéssel kapcsolatos eseményekre. Ezen fejezetek elkészítése során főként hazai és magyar nyelvű szakirodalomra támaszkodtunk. Cikkünk második felében a bevezetés óta eltelt változásokkal foglalkozunk. Ezen belül csupán az euró bevezetéséhez kapcsolható kritériumokkal, illetve azok bevezetés után történő értékeivel foglalkozunk. Szekunder kutatást végeztünk, a szükséges adatokat (infláció mértéke, átlagos nominális hosszú lejáratú kamatrátá, államháztartás hiánya és az államadósság mértéke) az Eurostat nevű statisztikai oldal adatbázisaiból nyertük.

A kutatás korlátainál említhetjük, hogy az Eurostat által bemutatott értékek csupán irányadók és egy esetleges csatlakozás során az EU szervei bizonyára egyéb, megbízhatóbb adatokat használnának. Tovább az eurózónához való csatlakozás ERM II-vel kapcsolatos kritériumát nem tudjuk megvizsgálni, hiszen nincs a szlovák korona bevezetés utáni értékéről nem áll rendelkezésre álló statisztika, csupán néhány feltételezés. Szintén korlátként említhető, hogy az EU az infláció és az átlagos nominális hosszú lejáratú kamatrátá számítása során olykor változtatásokat eszközök. Például, ha kiugró értékek születnek egyes esetekben akkor azokat korrigálják. Ilyen volt a 2014-es felmérés, melyben Görögország, Bulgária és Ciprus inflációrátáit nem vették figyelembe, mivel azok a helyi rendkívüli gazdasági intézkedések miatt voltak kiemelkedők csupán. Az egyszerűség kedvéért mi a cikkünkben eltekintünk ezen részletek figyelembevételétől. [7]

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az alábbiakban Szlovákiát a „deficit kritérium” tekintetében vizsgáljuk meg, tehát az államháztartás hiányát vizsgáljuk az elmúlt 10 évben, kezdve 2008-cal, mely a 2009-es bevezetés szempontjából volt fontos. Az eredményeket az Eurostat segítségével kaptuk meg, míg a deficit 3 százalékos határértékét a maastrichti szerződés határozza meg, méghozzá a GDP-hez viszonyítva. A szlovákiai államháztartás hiányát a következő ábra szemlélteti. Az értékek százalékarányban értendők.

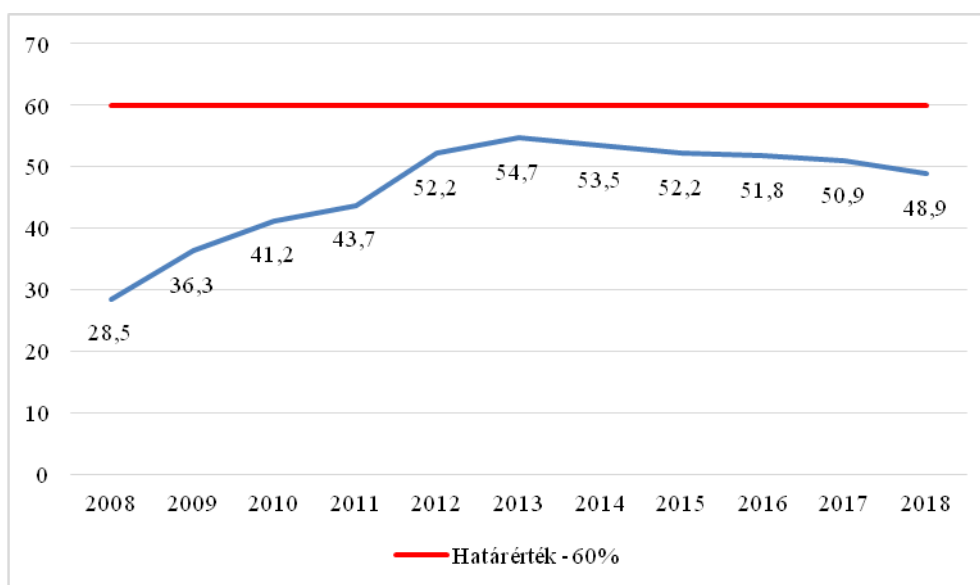

1. ábra: Az államháztartás hiánya Szlovákiában az elmúlt 10 évben

Forrás: [10] alapján

Az ábra alapján látható, hogy ezen kritériumot teljesítette Szlovákia 2008-ban. Ezután azonban rendre a határérték alatt teljesített. Véleményünk szerint ez a jelenség a világválságnak köszönhető. Jól látható az is, hogy a deficit mértéke 2013-tól 3 százalékos szint alá csökkent, ill. a mínuszos előjel miatt nőtt. Az államháztartás fokozatosan kevesebb, így a deficit mutatószám az Eurostat adatainak értelmezése alapján egyre nagyobb értéket képviselnek. Az utóbbi évek adatai alapján tehát pozitív eredményekről számolhatunk be.

A következő fontos kritérium az államadósság mértéke, mely nem haladhatja meg a GDP 60%-át. Ezen kritériumot gyakran az államháztartás hiányával közösen veszik figyelembe. Szintén a 2008-as évvel kezdtük és a 2018-as év volt az utolsó melyet figyelembe vettünk hiszen ez a legutolsó év, mely teljes mértékben lezártnak tekinthető. Az adatok alapján a következő ábrát kaptuk.

2. ábra: Az államadósság mértéke Szlovákiában az elmúlt 10 évben
Forrás: [11] alapján

Az adatok alapján jól látható, hogy az államadósság mértéke a bevezetésnél előtti időszakban volt a legalacsonyabb (28,5 százalék). Az adósság fokozatosan nőtt az elkövetkezendő években, ám 2013 után ismét csökkenő trend figyelhető meg, a mutatót illetően. Pozitívként említhető, hogy Szlovákia az elmúlt 10 év mindegyikében megfelelt ezen kritériumnak. Ez azért is kiemelkedő, mert Szlovákián kívül csupán 4 (Észtország, Litvánia, Lettország és Luxemburg) euróval rendelkező tagállam tudta teljesíteni a 60 százalékos határt az elmúlt 10 év mindegyikében. [11]

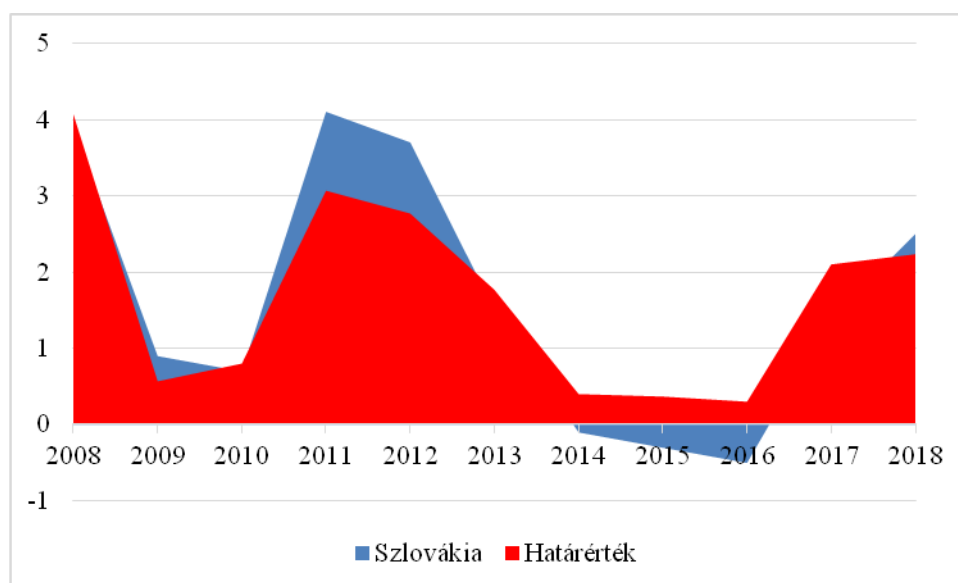
A következő kritérium az inflációval kapcsolatos. Ez alapján az infláció legfeljebb 1,5 százalékponttal haladhatja meg a három legkisebb rátát felmutató tagállam átlagát. Ennek kiszámításához tehát minden évből ki kellett választanunk a 3 legalacsonyabb inflációs rátát. Miután ez megtörtént, ezen 3 rátából átlagot vontunk minden egyes évben, majd végül az egyes éves átlagokhoz egyenként 1,5 százalékpontot hozzáadtunk, mivel ennyit ír elő a kritérium.

1. táblázat: az infláció legkisebb értékei az egyes években, ill. az ebből számított kritériumnak megfelelő értékek az elmúlt 10 évben az EU tagállamai alapján

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. legkisebb	2,2	-1,7	-1,6	2,1	1,9	0,4	-1,6	-1,5	-1,3	0,3	0,7
2. legkisebb	2,7	-0,9	-1,2	1,4	1	0,4	-1,4	-1,1	-1,2	0,7	0,7
3. legkisebb	2,8	-0,2	0,7	1,2	0,9	0	-0,3	-0,8	-1,1	0,8	0,8
Átlag	2,6	-0,9	-0,7	1,6	1,3	0,3	-1,1	-1,1	-1,2	0,6	0,7
Kritérium (átlag +1,5)	4,1	0,6	0,8	3,1	2,8	1,8	0,4	0,4	0,3	2,1	2,2

Forrás: Saját szerkesztés – [12] adatai alapján

Miután meghatároztuk az egyes évekhez tartozó kritériumokat, már összevethetjük a Szlovákia által elért infláció eredményeivel. Ez az alábbi ábrán látható.

3. ábra: Az infláció mértéke Szlovákiában és a határérték az elmúlt 10 évben

Forrás: [12] alapján

A konkrét értékek közlésétől jelen esetben eltekintünk – az ábra jobb átláthatósága kedvéért, azonban azokat a cikkünk végén a későbbiekben feltüntetjük. Ez alapján látható, hogy az infláció mértéke 2009-ben, 2011-ben és 2012-ben is meghaladta az adott év határértékét. Ez alapján tehát ezekben az években nem felelt volna meg Szlovákia a maastrichti határozat, inflációt érintő kritériumának. A 2014-es, 2015-ös és a 2016-os esztendőben a szlovákiai infláció mértéke negatív volt, tehát deflációról beszélhetünk. 2018-ban ismét kisebb mértékű eltérésről beszélhetünk, így ezen esztendőben sem felelt volna meg az ország a kritériumnak.

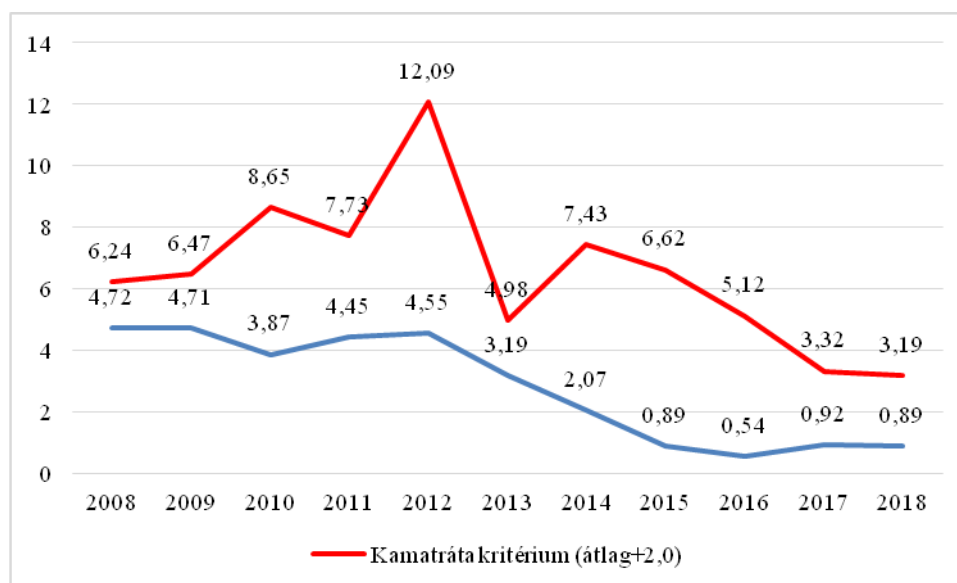
Az általunk vizsgált negyedik kritérium az átlagos nominális hosszú lejáratú kamatrátához kapcsolható. A kritérium meghatározása során úgy fogalmaztak, hogy ennek a kamatrátának az értéke legfeljebb 2 százalékponttal haladhatja meg a három legkisebb inflációs rátát felmutató tagállam kamatjának átlagát. Ehhez tehát az előbbieken vizsgált legalacsonyabb inflációs rátával rendelkező országok hosszú lejáratú kamatrátáit vettük figyelembe. A hosszú táv ezen esetben 10 évet jelent.

2. táblázat: Az átlagos nominális hosszú lejáratú kamatráták legkisebb értékei, ill. az ebből számított kritériumnak megfelelő értékek az elmúlt 10 évben az EU tagállamai alapján

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. legkisebb	3,98	3,98	3,87	2,61	1,59	2,12	3,35	1,71	2,27	0,55	0,45
2. legkisebb	4,23	4,21	5,74	4,97	6,17	3,34	6	2,49	3,32	0,8	0,95
3. legkisebb	4,52	5,23	10,34	9,6	22,5	3,47	6,93	9,67	3,77	2,62	2,18
Átlag	4,2	4,5	6,7	5,7	10,1	3,0	5,4	4,6	3,1	1,3	1,2
Kritérium (átlag +2)	6,2	6,5	8,7	7,7	12,1	5,0	7,4	6,6	5,1	3,3	3,2

Forrás: Saját szerkesztés – [13] adatai alapján

Így megkaptuk az egyes évekhez tartozó határértékeket. Ezután már csak a szlovákiai értékekre volt szükségünk.

4. ábra: Az átlagos nominális hosszú lejáratú kamatráták mértéke Szlovákiában és a határérték az elmúlt 10 évben

Forrás: [13] alapján

Jól látható, hogy az átlagos nominális hosszú lejáratú kamatrátához kapcsolható kritériumnak minden évben megfelelt volna Szlovákia. Ez mindenképpen pozitívnak tekinthető.

A fenti adatok mindegyikét figyelembe véve az adatokat egy táblázat segítségével foglaljuk össze. A táblázat tartalmazza Szlovákia államháztartási hiányát, államadósságát, inflációt, valamint az átlagos nominális hosszú lejáratú kamatráták mértékét is. Zöld színnel jelöltük azon értékeket, melyek az adott kritériumoknak megfeleltek az adott években.

3. táblázat: Szlovákia a négy kritérium tekintetében

Szlovákia	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Deficit (%)	-2,4	-7,8	-7,5	-4,3	-4,3	-2,7	-2,7	-2,6	-2,2	-0,8	-0,7
Államadósság (%)	28,5	36,3	41,2	43,7	52,2	54,7	53,5	52,2	51,8	50,9	48,9
Infláció (%)	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5	-0,1	-0,3	-0,5	1,4	2,5
Átlagos nominális hosszú lejáratú kamatráták (%)	4,72	4,71	3,87	4,45	4,55	3,19	2,07	0,89	0,54	0,92	0,89

Forrás: Saját szerkesztés – [10] [11] [12] [13] adatai alapján

BEFEJEZÉS

Az eredmények alapján jól látható, hogy a 2008-as év eredményei eleget tettek a kritériumoknak, így az euró bevezetése sikeresen megtörtént 2009-ben. A kapott eredmények alapján azt mutatják, hogy az euró bevezetésére valószínűleg nem kerülhetett volna sor a későbbiekben, ugyanis a 2009-ben, 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben is akadt olyan 1, ill. több esetben 2 eredmény is, mely alapján az ország nem felelt volna meg a maastrichti kritériumoknak. Ez véleményünk szerint a gazdasági világválság hatásának köszönhető. 2013 óta azonban folyamatos javulás volt tapasztalható a legtöbb mutatószám esetében, így az euró bevezetése egészen 2018-ig megtörténhetett volna. A 2018-as inflációs mutató alapján a bevezetés nem lett volna lehetséges, ugyanis ez valamivel magasabb (2,5 százalék) volt megengedett a határértéknél (2,23 százalék). Ez alapján tehát úgy gondoljuk, hogy Szlovákia pont időben vezette be az eurót, ugyanis ha ezt nem tette volna meg 2009 január 1-jén, akkor valószínűleg néhány évet várniuk kellett volna az új lehetőségre. Természetesen eredményeik csupán iránymutatók és nem tekinthetők mérvadónak az ERM II figyelembevétele nélkül – ám erre nincs lehetőségünk konkrét mutatószámok hiányában.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A cikk a Magyarország Collegium Talentum programjának támogatásával készült.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Council of the European Communities, Commission of the European Communities. (1992). *Treaty on European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- [2] EUR-Lex. (2006). *Document 32006X0325(01). Megállapodás (2006. március 16.) az Európai Központi Bank és az euroövezeten kívüli tagállamok nemzeti központi bankjai között a gazdasági és monetáris unió harmadik szakaszában az árfolyam-mechanizmus eljárási szabályainak meghatározásáról*. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:32006X0325\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:32006X0325(01))>
- [3] European Central Bank. *Economic and Monetary Union (EMU)*. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.en.html>>
- [4] European Commission – I. EU ENLARGEMENT FACTSHEET. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/publication/factsheet_en.pdf>
- [5] European Commission -II. *European integration and enlargement of the European Union. Teaching Notes*. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/eu_trek_teaching_notes_en.pdf>
- [6] European Commission (2011). *MONETARY AGREEMENT between the European Union and the Principality of Andorra*. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:369:0001:0013:EN:PDF>> – Andorra
- [7] European Commission (2014a). *Convergence Report 2014. European Economy. 2014/4.*, 180 p. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2014/pdf/ee4_en.pdf
- [8] European Commission. (2014b). *Economic and monetary union and the euro*. Luxembourg: Publication Office of the European Union.

- [9] European Commission. (2017). European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations. Iceland. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/iceland_en>
- [10] Eurostat (2019a). *General government deficit (-) and surplus (+) - annual data. Public deficit/surplus is defined in the Maastricht Treaty as general government net borrowing/lending according to the European System of Accounts. The general government sector comprises central government, state government, local government, and social security funds. The relevant definitions are provided in Council Regulation 479/2009, as amended.* [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina200/default/table?lang=en>> – deficithez
- [11] Eurostat (2019b). *General government gross debt - annual data.* [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?jsessionid=oQ7TSSqHbZINlzQyyUCvJZVxnG4-TcLWPqoJz-2y5QX2z8fVgTzm!966686943?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=teina225>> - államadósság – tartozás azóta is 60% alatt
- [12] Eurostat (2019c). HICP - inflation rate. Annual average rate of change (%). [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00118&plugin=1>>
- [13] Eurostat (2019d). *EMU convergence criterion series - annual data. Maastricht criterion bond yields (mcby): definition used for the convergence criterion for EMU for long-term interest rates (central government bond yields on the secondary market, gross of tax, with around 10 years' residual maturity).* [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00097/default/table?lang=en>> - hitelek
- [14] HELÍSEK, M., MENTLÍK, R. (2018). The Choice of Exchange Rate Regime for Czech Koruna in the Context of ERM II Participation and the Related Risks. In: *Journal of International Studies*. Vol. 11, iss. 1, p. 124-139.
- [15] HELÍSEK, M. (2019). Exchange Rate Mechanism II and the Risk of Currency Crisis – Empiricism and Theory. In: *Journal of international studies*. Vol. 12, iss. 1, p. 297-312.
- [16] JENEI, M. (2010). Egyre távolabb a magyar eurótól. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://index.hu/gazdasag/magyar/2010/12/30/egyre_tavolabb_a_magyar_eurotol/>
- [17] JURČIŠINOVÁ, A. (2012). Zavedenie eura na Slovensku. In: *8. študentská vedecká konferencia. Zborník plných príspevkov*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta. s. 743-755.
- [18] KORCSMÁROS, E., MACHOVÁ, R., ŠEBEN, Z., FEHÉR, L. (2018). Slovakia after the Introduction of the Euro (overview of the period 2009-2011). In: *Hradec Economic Days : Double-Blind Peer-Reviewed Proceedings Part I. of the International Scientific Conference : January 30-31, 2018*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. p. 439-446.
- [19] KSH. *Maastrichti kritériumok és teljesülésük*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://www.ksh.hu/docs/szolgaltatasok/hun/euinfo/honap_temaja/maastrichti_kriteriumok.pdf>
- [20] MACHOVÁ, R., VÉGHOVÁ, K. (2013). Az Euró bevezetésének hatása a gazdaság versenyképességére Szlovákiában. In: *Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie UJS - 2013: "Nové výzvy vo vede a vo vzdelávaní" Sekcia ekonomických vied*. Komárno: Univerzita J. Selyeho. s. 391-422.

- [21] MNB. (2001). *A Magyar Nemzeti Bank 2001. évről szóló üzleti jelentése és éves beszámolója*. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://www.mnb.hu/letoltes/eves-jelentes-2001-hu.pdf>>
- [22] Napi.hu. (2011). *Bulgária elhalasztja az ERM-2 tagságról szóló tárgyalások megkezdését*. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/bulgaria_elhalasztja_az_erm-2_tagsagrol_szolo_targyalasok_megkezdeset.490393.html>
- [23] NBS. *Výmena slovenských bankoviek a slovenských pamätných mincí*. Bratislava: Národná Banka Slovenska. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/vymena-penazi/vymena-slovenskych-bankoviek-a-slovenskych-minci>>
- [24] Origo (2012). *Bulgária lemondott az euró bevezetéséről*. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://www.origo.hu/gazdasag/20120903-bulgaria-lemondott-az-euro-bevezeteserol.html>>
- [25] PAPASPYROU, T. (2004). EMU strategies: Lessons from Greece in view of EU enlargement. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://core.ac.uk/download/pdf/93780.pdf>>
- [26] POLASEK, W., AMPLATZ, C. (2003). The Maastricht Criteria and the Euro: Has the Convergence Continued? In: *Journal of Economic Integration*. Vol. 18, iss. 4, p. 661-688.
- [27] Privátbankár.hu (2013). *Majd akkor lesz román euró, amikor magyar?* [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<https://privatbankar.hu/makro/majd-akkor-lesz-roman-euro-amikor-magyar-257002>>
- [28] VERBEKEN, D., RAKIĆ, D. (2019). *History of economic and monetary union*. [online]. [cit. 2019-08-27]. Elérhető az interneten: <<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/79/a-gazdasagi-es-monetaris-unio-tortenete>>
- [29] ZESTOS, G. K., BENEDICT, J. M. (2018). European Monetary Integration: A History. In: *Encyclopedia of International Economics and Global Trade*. Singapore: World Scientific Publishing

Kiadó – Vydavateľ:

Selye János Egyetem – Univerzita J. Selyeho
Bratislavská cesta 3322
SK-945 01 Komárno
www.ujs.sk

Cím - Názov:

A Selye János Egyetem 2019-es XI. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának
tanulmánykötete - „TÍZ ÉVE EURÓ SZLOVÁKIÁBAN” SZEKCIÓ

Zborník XI. medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho 2019 - SEKCIA
„DESAŤ ROKOV EURA NA SLOVENSKU”

Szerkesztő - Zostavovateľ:

Ing. Šeben Zoltán, PhD.

Lektorok - Recenzenti:

Dr. habil Machová Renáta, PhD.

PhDr. Antalík Imrich, PhD.

RNDr. Gubo Štefan, PhD.

Ing. Mgr. Horbulák Zsolt, PhD.

PhDr. Korcsmáros Enikő, PhD.

Ing. Šeben Zoltán, PhD.

Terjedelem – Rozsah:

5,7 szerzői ív – 5,7 AH

Kiadás éve - Rok vydania:

2019

ISBN 978-80-8122-339-6

PADE

PALLAS ATHÉNÉ
DOMUS EDUCATIONIS
ALAPÍTVÁNY

A Tíz éve euro Szlovákiában szekció megszervezését és a szekció kiadványának megjelenését a PALLAS ATHÉNÉ DOMUS EDUCATIONIS ALAPÍTVÁNY támogatja a „Modern, komplex és innovatív kutatási tevékenység a Selye János Egyetem Gazdaságtudományi Karán” c. projekt keretében.